

DIE
AFRIKAANSE GESKRIFTE
VAN
SAMUEL ZWAARTMAN

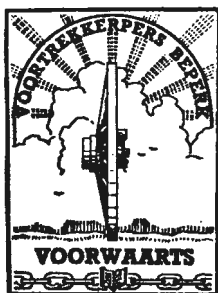

deur

G. S. NIENABER.

*Uitgawe van die Patriotvereniging vir
Afrikaanse Teksuitgawes
Nr 9*

VOORTREKKERPERS BEPERK

Johannesburg - Pretoria - Potchefstroom - Krugersdorp - Klerksdorp
Germiston - Boksburg - Benoni - Brakpan en Pietersburg.

1942

V O O R W O O R D

Ek wil graag aan mnr Varley van die Openbare Biblioteek te Kaapstad en sy staf my dank betuig vir hulp aan my verleen gedurende my verblyf in die Suide met die oog op insameling van gegewens vir die voorliggende studie.

Ook aan mnr Visser, die magistraat van Fraserburg, kom 'n woord van dank toe vir sy hulp met die toesending van die manuskrip van Dekenah *A History of Fraserburg*, waarvan ek veral vir die voetnote 'n dankbare gebruik kon maak.

Al die tekste hier opgeneem is van fotostatiese weergawes gemaak. Aan my derdejaar-studente wat my met die proeflesing so gewillig gehelp het, betuig ek my erkentelikheid, t.w. aan mejj. N. Hartzenberg, A. Kalmijn, N. Ferreira en Sr. Bussmann.

DIE SKRYWER.

Junie 1942.

INHOUD

Voorwoord	Bladsy
Inleiding:	
§ 1. Houding van <i>Het Volksblad</i> insake Afrikaans	I
§ 2. Inhoud van Zwaartman se Briewe	III
§ 3. Aanvalle op Samuel Zwaartman	VI
§ 4. Lof vir Samuel Zwaartman—Navolging en Invloed	XI
§ 5. Invloed op Samuel Zwaartman	XX
§ 6. Wie is Samuel Zwaartman?	XXII
§ 7. Fraserburg in Cooper se Dae	XXVI

Tekste:

A. Boerenbrievien	3
B. Kaapsche Schetsen	65
C. 'n Paar Briewe van Ander aan Samuel Zwaartman	98

INLEIDING

Afgaande op uitsprake oor die byval wat Samuel Zwaartman se *Boerenbrieven* beskore was, het ek gemeen dat die instrinsieke waarde daarvan, veral as grappige lektuur beskou, groot moes gewees het. Dit was blykbaar ook die opvatting van die Patriotvereniging se bestuur, toe hulle my die opdrag gegee het om 'n uitgawe van Zwaartman se werk te besorg.

Eers nadat ek die betrokke materiaal in fotostatvorm ontvang en deurgelees het, het 'n groot teleurstelling my te beurt geval. Wel is daar onteenseglik hoogtepunte, maar oor die algemeen het die voortbrengsels nie aan die hoë verwagtings beantwoord nie. Dit is waarskynlik daaraan toe te skryf dat Zwaartman se nuusbriewe so ver te kort skiet by Klaas Waarzegger se parlementêre briewe van 'n tien jaar vroeër en dat die byvalsbetuigings ons nie hierop voorberei het nie.

Tog is dit onbillik en eensydig om die groot waarde te misken wat aan Zwaartman se pennevrugte toekom, as dit besien word in hul eie tydsverband. Ons moet Zwaartman se werk in die eerste plek beoordeel volgens die tyd van hul verskyning. Dan stel ons positief vas, dat hulle omstreeks 1870 die toppunt verteenwoordig van alles wat juis toe in Afrikaans in briefvorm die lig gesien het. Samuel Zwaartman was die eerste onder almal in sy tyd en as sodanig is sy werk ook beoordeel en gewaardeer.

§ 1. Houding van Het Volksblad insake Afrikaans.

Zwaartman het nie in opdrag van die *Het Volksblad*-redaksie geskryf nie, maar uit eie drang en begeerte. In die uitgawe van 6 Januarie 1870 lees ons: „Het stuk geteekend „Samuël Zwaartman” zou zeker dadelijk geplaatst zijn, ware aan den hierboven staanden regel ten opzigte van ingezonden stukken voldaan,” (t.w. om die naam te stuur „als bewijs van goede trouw”). Vergelyk hiermee ook die begin van die eerste *Boerenbrief*. *Het Volksblad* en Zwaartman het mekaar nog nie geken nie en laasgenoemde kon dus nie op uitnodiging geskryf het nie.

Die *Boerenbrieven* is opgeneem enkel om hul verdienstelikheid wat plaaslike nuuswaarde en interessante, soms selfs pikante seggingswyse betref. Hoewel plaas-

ruimte „dadelijk” aan hulle afgestaan is nadat aan die redaksionele eis voldaan was, mag nie sonder meer afgelei word dat *Het Volksblad* teenoor die bydraes in die Boere-taal simpatiek gestaan het nie.

Weliswaar was die koerant van Van de Sandt de Villiers Brits- en liberaalgesind, het dit verdraagsaamheid en versoening ten opsigte van die verskillende volksgroepe verkondig en het minder skerp of afwysend teenoor die Liberaliste in hul stryd teen die Ortodokse kerkgroep gestaan, maar die redaksie kon hom nie sonder meer van die vooroordeel teen „Plat-Hollands” of Afrikaans vrymaak nie, in weerwil van die feit dat soms onder-dak aan Afrikaanse bydraes verleen is.

Eene Afgeluisterde Zamenspraak in Afrikaans oor die Pêrelse skoolsaak bevat ’n redaksionele voetnoot wat die houding van die koerant teenoor Afrikaans duidelik uitbring:

Het is regt jammer dat de schrijver van bovenstaande zamenspraak (die van te veel bekwaamheid getuigt om regt te geven tot de veronderstelling der mogelijkheid, dat zij in *zulk* eene taal gehouden is) niet het gewone Hollandsch heeft gebezigd. Het klinkt nóg raarder omdat het gesprek over de opvoeding loopt. — Red. V.B. (*Het Volksblad*, 22 September 1870).

Nadat die bydraes van Samuel Zwaartman gedurende ’n tydperk van volle vyftien maande in *Het Volksblad* aan die gang was, verskyn in die uitgawe van 28 Maart 1871 onderaan Piet Waarzegger se brief (uit Pêrel) die volgende redaksionele teregwysing:

„Tot waarschuwing van den schrijver van bovenstaande en alle andere zij gemeld, dat het *Volksblad* in het vervolg geen plat-Hollandsche opstellen zal plaatsen, waarin zuiver Latijnsche aanhalingen voorkomen. Dit is toch een beetje al te gek....”

Die twee aanhalings spreek duidelik genoeg. Sodra Afrikaans te veel pretensie van beskaafdheid het, word dit ten stelligste geweier; en by implikasie word dit geskik geag vir sake van mindere belang en betrag as komende van die stoele waar die ongeleerdes en eenvoudiges van gees sit. Hier kan ook daarop gewys word, dat Zwaartman hom herhaaldelik self aan growwe plathede en boertige seggingswyses skuldig maak en kennelik groot behae daarin skep. Die toon en gees van sy stukke is op baie plekke ver van beskaafd af, al wen die bydraes juis daardeur aan ’n klugtige werking.

Tog word nie toegelaat dat somaar enigiets wat plat en in Afrikaans gestel is opgeneem word nie. Die hoë peil van die blad word steeds sover moontlik gehandhaaf,

soos uit die sitate hieronder betreffende kontribusies in die volkstaal sal blyk:

„Uw Vriend” (Calvinia) zendt ons een Kaapsch-Hollandschen brief, dien hij zegt bij zijne deur te hebben opgeraapt. Het verwondert ons dat men postgeld besteedt aan zulke bocht. — Red. V.B. (*Het Volksblad*, 13 Augustus 1870).

Op 18 Junie 1870 kom o.a. voor:

Onze lessenaar is opgestapeld met brieven gerigt aan „Menneer Krantmaker”, en ware de één maar beter dan de ander, dan ging het nog, maar de een is al slechter dan de ander.

Met die oog op die opinie wat die koerant van Afrikaans gehad het, moet die opname van Zwaartman se insendings alreeds as ’n bewys van erkenning geld, dat hulle ondanks die taalvorm as lesenswaard beskou was.

§ 2. Inhoud van Zwaartman se Briewe.

Neef Samuel het blykbaar daarna gestreef om nuus oor mense en dinge uit sy omgewing op geestige wyse te verskaf. Die aanleiding was ’n sogenaamde grappige voorval in verband met die nuwe pad wat die distriksraad laat maak het; en terloops word begerige blikke gewerp op die salaris van die raadsekretaris, mnr Blackall. Oor die algemeen bevat die eerste drie briewe nie berigte van so’n intieme aard dat die genoemde persone hulle daaraan erg kon steur nie. Tog weet ons uit baie getuiesnisse dat die persone in daardie dae besonder fyngewoelig vir kritiek en spot was. In die vyfde brief vermeld Zwaartman self dat Blackall seer gevoel het oor die aanmerkings insake sy salaris.

Veral in die vierde en vyfde briewe eers word Zwaartman baie persoonlik. Van nou af laat hy die mense nie alleen nie, en dinge waaroor die sluier liewers moes geval het maak hy tot publieke eiendom. Hy het met sy eerste briewe vir hom ’n vaste plek as beriggewer verower, maar nou tree hy al moediger en aanvallender op — die verslae is veelal hekellinge van persone. Ons sal seker nie ver verkeerd wees as ons sê, dat hy sy persoonlike misnoë met teenstanders hier laat deurskemer en hulle soms in ’n verkeerde lig voorgestel het nie. Hy het voordeel getrek uit sy anonimiteit en deur sy skewe voorstellings groot bitterheid verwek, soos nog straks sal blyk.

Tog is die toon van sy briewe m.i. nie sodanig, dat ek aan hom soveel kwaadwilligheid wil toedig as sy

bestryders nie. Vir my kom dit meer voor asof hy sy plesier daarin vind om die mense wat hier op die voorposte in betreklike afsondering van die res van die wêreld leef, te pla en goedig die spot te dryf met hul selfingenomenheid en hul ondernemings. Algaande kry ons 'n beeld van die gemeenskap wat in Fraserburg woon: die agente teen wie hy ons waarsku (hy was self een), die predikante en hul opvattings oor dinge, die winkeliers, die slagters, die hoteleienaar, die apteker met sy mooi vrou wat die nuwe modes ken, die sangers en sangeresse, die dansers, die witkop-Hollander en die spoggerige jong Duitser, ensovoorts.

Deur 'n jarelange verblyf onder hulle ken hy die Boeremense van sy omgewing uitstekend en karakteriseer die mentaliteit van die tyd goed. Hy dryf gedurig met hulle op 'n bedekte wyse die spot, selfs al lyk dit of hy hul kant kies. So prys hy ds. Bamberger oor sy troue huisbesoek, goeie preke en harde werk, maar bedoel net die teenoorgestelde. Zwaartman weet presies wat die Afrikaners oor politieke aangeleenthede en die plaaslike bestuur dink en stel dit dikwels voor asof hy saam met hulle voel. Daarom is dit te betwyfel of sy lesers altyd die dieper spot raakgesien het, bv. oor die stryd tussen die Ortodoksers en Liberale. Hy self is partydig vir die Liberale maar doen dit tog anders voor. Dit gee soms 'n subtiele kleuring aan sy argumente.

Tog is daar ook sake wat hy ernstig bepleit, veral wanneer dit die vooruitgang en vermooring van die dorp betref, of die verbetering van die opvoeding van die kinders (skole) of die volwassenes. Op allerlei wyses moedig hy mense aan om koerante te lees, en soms sê hy direk, dat sommige van hulle tot die progressiewes en rykes behoort en daarom moet inteken. Nooit word hy moeg om hulle te beweeg om deel te neem aan die stemmery vir distriks- of parlementêre verteenwoordigers nie. Hy is 'n vooruitstrewende gees en stel sy populêre praatjies in diens van die strewe om die lesers tot 'n progressiewe houding aan te wakker. Al spottende en plaende leer hy. Per slot van sake meen hy dit wel. En so kry ons onregstreeks 'n goeie beeld van die gedagte-wêreld van die Fraserburgse inwoners, aan die een kant die Boere, aan die ander kant diegene wat meer Engels geïoriënteer is en met wie hy hom vereenselwig. Op 'n bedekte wyse probeer hy nou die Boeregemeenskap met sy gedagtes inent, terwyl hy hom voordoen as een van hulle.

Zwaartman is nie ongenadig nie. Met loftuitings is hy gul, maar terwyl hy met die een hand gee neem hy 'n deel met die ander terug. Tegelykertyd prys hy en pla, vertroetel en knyp. Miskien is hy partykeer te reguit en krap

hy te ru aan seer plekke — die waarheid maak ook seer —, maar in die reël tog staan hy kalm teenoor sy mededelings.

Die vorm van objektiwiteit wat hy beoefen vind sy verklaring grootliks daarin, dat Zwaartman nie opgegaan het in die gemeenskap wat hy beskryf nie. Dit is 'n gewaarwording wat hom spoedig aan ons opdring, dat hy los van alle groepe staan — 'n soort eenling wat soos 'n klont in die maatskappy is. Meurant het 'n Afrikaner geword as hy die Boeretaal skryf, nie soseer om die spraak nie as om die sentimente wat uit sy mededelings straal. Zwaartman het die spraak van die Afrikaner, maar sy hart is vreemd aan hulle; daar is 'n byna tasbare andersheid in karakter en sentimente. Hy staan krities teenoor die predikant en op stuk van godsdiens mis hy die mees elementêre eerbied. Die stryd tussen die Liberale en Ortodoksers gee hom eerder stof tot vermaak as dat hy ook daardeur meegesleur word. Die indruk wat hy wek is dat hy 'n vrydenker is, al kan die objektiewe standpunt moontlik ook daaruit verklaar word, dat hy tot 'n ander geloof behoort.

Tog maak dit nouliks sy houding teenoor die kerk duidelik; immers, die verslae van die dienste wat hy bygewoon het mis alle wyding, en die vergelyking wat hy maak van die singery in die kerk (vyfde brief) kan ons net bestempel as onwaardig. Dieselfde gewaarwording van Ismaelisme ondervind ons nog by sy aanprysing van die „grog”-drinkery en die danspartye; en ook ander beginsels wat hy huldig kan ons nie vereenselwig met die patriargale beskouings van die dae nie.

So bestaan daar 'n kloof wat hom nie wil laat oorbrug nie.

Aan die ander kant het die afstandshouding vir sommige 'n pikante smaak aan die mededelings verleen. In 'n tyd en omgewing met weinig opspraakwekkende gebeurtenisse het hierdie ongewone doen van sake, naamlik die lughartige openbaarmaking van persoonlike aangeleenthede betreffende veral die waardigste ampsbekleders en die hoogste lede van 'n kleinburgerlike maatskappy, die onaannaakbares, 'n kring van gretige lesers gevind. Dit is 'n vorm van skinderpraatjies wat opgang maak.

In die eerste plek wou die skrywer genot verskaf, net soos hy later met sy *Kaapsche Schetsen* nuttige lering wou verstrek. Hy wou populêr skrywe. Een van die uitings daarvan is die geestige trant, wat gebruik maak van oordrywings en aandikkings. Dink byvoorbeeld aan sy beskrywings van die grootte van 'n skip of die nuwe uitvindings soos die fiets, die telegraaf, e.d.

Die briewe het betrekking op persone en gebeurtenisse wat vir die lesers algemeen-bekend was en daarom kon hulle baie subtiele toespelings en verwysings beter geniet as ons, wat tans te ver daarvan af staan. Die stukke klink vir ons dikwels hol en leeg, terwyl hulle in 1870—1871 ryk aan resonansie en bytone moes gewees het. Hulle het vir ons nie meer hul volle vibrerende krag nie en daarom is ons oordeel gans anders. Ons neem stelling ten opsigte van die algemeen-menslike beroep wat die briewe op óns maak, en vind hulle flou. Die kontribusies moet egter beskou word as geleentheidswerk, net soos alle plaaslike-nuus-korrespondensie dan ook is. Om die rede moet ons probeer om die tyd sover as moontlik te laat lewe en om ons op die standpunt van die tydgenote te stel.

Juis die feit dat die Fraserburgse publiek soos 'n versteurde byenes oor die persoonlike nuusbrokkies was en wraakbegerig die identiteit van Samuel Zwaartman probeer vasstel het, toon al hoe aktueel die beriggies vir hulle was. Sommige het daarvoor gelag, veral as hulle self nie getref is nie; ander weer was woedend maar magteloos teen die vyand wat soos 'n spook onsigbaar tussen hulle rondwaar. Ons kan gerus let op 'n paar soorte uitsprake waarmee die fyngvoeligste persone hulle verdedig het.

§ 3. Aanvalle op Samuel Zwaartman.

Ons kry vroeg reeds aanduidings van afkeurende belangstelling in die persoon van Samuel. Jan Knap (*Het Volksblad*, 27 Jan. 1870) vertel hoedat die mense aan die raai is, en ook Samuel self bring in sy vyfde brief verdere getuienisse. Maar eers in dieselfde uitgawe as waarin sy agste brief opgeneem word (24 Febr. 1870), kom 'n aanval uit die hoogte van iemand wat hom, om aan sy veragting uiting te gee, aandien as Geen Zwaartman (lees: Geen Kaffer)¹). Hy maak van 'n ou set gebruik om te veins dat verveling die lesers beetpak vanweë die saaiheid van die bydraes. Hy skryf o.m.:

De Boerenbrieven uit Frazerburg beginnen allen hier razend te vervelen. Samuel Zwaartman zal beter doen, zich in het vervolg meer met zijn eigen bezigheid te bemoeijen, dan de namen van fatsoenlijke menschen in connectie met slechte daden in de publieke nieuwsbladen te plaats, hetwelk van geen belang is voor het publiek, maar alleen strekken kan tot nadeel van hunne bezigheden.

Dit lyk asof die skrywer een van die vier handelaars is, miskien Hemming wat nog die meeste te verduur gehad het. Hy beweer dan dat die nuusberigte die besighede skade aandoen, waarskynlik bedoel hy dat dit mense weerhou om daar te koop. Van nou af breek die storm vir die duur van nagenoeg drie maande oor die hoof van Zwaartman los, nie net in *Het Volksblad* nie, maar ook in *The Beaufort Courier*. Laasgenoemde se Fraserburgse korrespondent (ons verneem van Zwaartman dat dit mnr. Clay is), skrywe bv. op 25 Febr. 1870 hieroor as volg:

Veel nieuwsgierigheid en niet weinig vijandig gevoel is ontstaan door de brieven van Samuel Zwaartman in het *Volksblad* en sommige van onze meest uitstekende stadgenooten, en slimste koppen, zijn tot dusverre niet instaat de schrijver aan te wijzen, daar iedereen op wien men vermoeden heeft, de stille beschuldiging van zich afwerpt. Men is echter nu reeds van plan, hem eene portie van de Lynch Wet toe te dienen, byvoorbeeld teer met hoenderveëren (geen vogelstruisveëren).

As hulle Zwaartman wou teer-en-veer moes die verbittering by sommige onder diegene wat hulle verongelyk beskou het, groot gewees het. Een brief moet ek nog aanhaal as 'n bewys hoe die gevoel van wanhopige verwensing sterker was as die seggingsvermoë. Festus dreig Zwaartman met 'n ewige vervloeking, waarskynlik na aanleiding van die vyfde brief; en dit is nie ondenkbaar dat agter die skrywersnaam ds. C. Bamberger self skuil nie. Hy skryf in *Het Volksblad* van 10 Maart 1870:

Mijnheer, — Verscheidene brieven zie ik in uw geëerd blad geplaatst, geschreven uit Fraserburg en onderteekend Samuel Zwaartman. Ik kan niet nalaten te zeggen, dat het beter voor Samuel zoude zijn, zich met zijn eigen zaken te bemoeijen, dan uw geëerd blad met leugentaal te schenden; want het grootste gedeelte van al zijne brieven is publieke leugens. Ik ken Samuel niet en weet niet wie of hij is, maar dit kan ik van hem zeggen, dat hij een leugenaar is. Maar laat Samuel en zijn mededeelhebbers maar voortgaan met spotten en lagchen over hunne leugentaal, en met spotten en lagchen met God en godsdienst, de dag aller dagen zal dengenen die nu spotten en lagchen doen weenen, en de Opperheer, die nu over hun spotten en lagchen weent, zal dan spotten en lagchen; op dien dag zal het tegenovergesteld zijn. — Ik ben, enz.,

FESTUS.

Ewe bitter maar op waardiger toon en in forser taal is Alpha se veroordeling (*Het Volksblad*, 17 Maart 1870), waarin hy o.a. meld dat as hulle net met sekerheid weet wie Zwaartman is, hy „ene horsewhipping zou krijgen, die hij nooit zou vergeten”.

Wat seker die aandag getrek het, is dat (op een na) alle ernstige aanvalle op Samuel Zwaartman in Nederlands gestel is. Die verweerders vind dit blykbaar onverenigbaar met hul waardigheid en die erns van die oomblik om in 'n ander taalvorm hul misnoeë te kenne te gee. Net so sal dit straks blyk dat alle byvalsbetuigings in Afrikaans geskied. As ons die ligte vermanings van Zwaartman se vriend Klaas Manel vir die oomblik buite rekening laat, dan is daar net een buitestaander en toeskouer — blykbaar iemand wat nie self deur Zwaartman se skeute geraak is nie —, nl. Kort Klaas, wat Zwaartman in Afrikaans te lyf gaan. Hy is ook 'n inwoner van Fraserburg, maar het nog aan Samuel se aandag ontsnap. Nou skryf hy aan sy vriend Bryant, die redakteur-eienaar van *The Beaufort Courier* en spreek 'n afkeurende oordeel oor die *Boerenbrieven* uit. Hy sê o.a.:

Maar hoor Neef, jy trap tog ver Samuel Zwaartman op zyn toone, dit is reg zoo, want die kerel verbeel hom laat die Gouverneur zyn hont zyn Oom is. Die Frysertsburg zy mense hoor ik, wil hom vol teer en veere smeer, Jan Hager wat die mezine²) gemaak het om Springbokke te vang, zal ook help. — (Aldaar, 15 April 1870).

Die opmerking moet gelees word in verband met die hoër-op-aangehaalde sitaat van die weekblad se korrespondent (25 Febr. 1870). Ek plaas ten slotte die derde epistel van Kort Klaas oor die saak volledig, omdat ek meen dat dit taalkundig en om sy betekenis vir die helegedagtestryd 'n plekkie verdien. Sy tweede brief het in *The Beaufort Courier* van 6 Mei 1870 verskyn en die derde (wat nou volg) op 13 Mei.

Aan de Heer Brynt wat die kourant druk op Beaufort.

GEACHTE NEEF,—Ik is Zaterdag van Grafrinet hier aangekom, myn schoonzoon Piet en al die Frysertsburg zyn mense was regte bly om my en myn ou vrouw weer te zien, jy kan ver my gloo neef dit was zwaar om afscheid te neem van myn kinders, en van Oom Aron, en Oom Koos. Koevoet, want zoo als ik ver jou gezeh het die mense daar hou al te veel van Poletieke zake te praat, en ik is ook.

gek daarna, ik en Oom Koos het meer als een sopie zaam droog gemaak, en daarom zal ik myn kuijer nie gou vergeet nie.

Ik ziet hier aan die kantoor deur geplak laat Samuel Zwartman dood is, dit is zoo op rym geschryf, en onder aan staat laat Doortje Koopman, en Grootkos, banja huil oor hom, hulle zeh hy was altoos zoo goed ver hulle. Ik het gehoor laat een dooi mens altyd geprys wort, maar die kerel het tog in zyn leeftyd banja kwaad gedoen, want rekent hy loop al nagte rond om deur die mense zyn vensters te loer, dit lyk ver my of hier die mense bly is laat hy dood is, daar zal ander week zeker een bekenntmaking van zyn dood in die *Volksblad* staan, met een zwart rantje om, dit moet mooi wees om te lees, want die man wat die *Volksblad* druk zal ook zeker verdrietig wees, want nou zal hy nie ander nieuws kry voor die plekje wat Zwartman zyn briewe altoos ingeneem het. — Arm Zwartman.

Ik het van morre by Maneer Bolston die lys van die Goverments grond gezien, en al die inzet pryze, maar my magtag neef dit is mos boo zondaars mag om somaar met £50 en £60 te begin. Ik weet nie wat die Government nou makeer nie, hulle weet mos laat die groot stad Room nie in een dag gebou is, en als hulle die mense net aan een siag verwurg, waar zal die geld dan naderhand van daan kom om die kolonie te regeer, en ook moet ik ver jou zeh neef, die boere word als die duivel slim. Ik wou ook ver my een plekje gepak het, maar dank jou die duivel als jy zoo een prys moet betaal, daar het al heel party kerels by makaar gemaak om nie te biet nie, en als die verpachting voorby is wil hulle somaar rond trek op die Goverments grond zonder betaal. Ik denk ik zal Oom Jacob Bystaan, zyn plaasje ver my huur, hy vra maar een pond in die maand, en dit is naby die dorp, zoo laat ik altoos ver jou kan nieuws schryf.

Oom Jacob het ver my een rympe gewys wat hy na jou kourant wil stuur, van die dood van Samaul Zwartman, jy moet tog die laatste eer aan Samaul doen, om dit in jou kourant te zit, want hy is nou mos dood, en zal ons nie weer plaag nie.

Ik moet nou eindig want ik kry al te koud, ik zal weer ver jou schryf. Groetnis aan al die Beaufortse mense.

Jou geachte Neef,

KORT KLAAS.

Frasertsburg, 2de My, 1870.

Die gedig is in dieselfde uitgawe opgeneem. Aangesien Zwaartman in sy agtiende en negentiende briewe

hierop reageer, en ook om te laat sien hoe naby Piet Scheermes aan die waarheid sny, kan dit gevoeglik hier geplaas word.

SAMUEL ZWARTMAN.

Aan Samuel Zwartman uit vatsoen,
Minder waard, dan een oude schoen,
Die anders niets dan hinder doet,
Die schandaal sticht in plaats van goed.

Dikwyls komt hy in den nood,
Een ellendeling zeer groot,
Een groote spotter op papier,
En voor lang een bankroetier.

Hy is maar rondom vol ellende,
Ik ben van hem een oud bekende,
Hy wil hem (hier) wat raars verbeelden,
En ook de hooge heertje spelen.

Niet meerder dan een kalen rot,
En die ook nog met andere spot,
En op gena van andere loeren,
Vleesch bedeld aan de huis' der boeren.

Een spotter met het Hoog gezag,
Wordt van een ieder laag veracht,
't Was beter, dat hy gunst zou zoeken,
Dan dat een ieder hem zou vloeken.

Gy Samuels, gy ellendingen,
Wil liever waarheid te voorschyn brengen,
Dan leugen zonder eind of tal,
Wanneer gy rekenschap geven zal.

Gy spotters met het Godlyk woord,
Die andere spotters er mê bekoort,
Die laster in uw boesem denkt,
En anderer menschen zielen krenkt.

Uw smeertaal die gy hebt geschreven,
Een schoon gemoed zal daarvoor beven,
Gy zwynen, gy wordt nu veracht,
Gy morsig schryvers van 't vrouw geslacht.

Gy neemt de brood ook van de armen,
Inplaats gy hen toch zou erbarmen,
Gy Zwartmans leden, houdt den vreden,
God hoort de armen hun gebeden.

Foei beter u gy Zwartmans leden,
Laat af van schandaal, houdt den vreden,
't Is nadeel voor u aller handel,
Een eeuwig schande in uw wandel.

Ziet toch uw kroost die voor u wandel,
Gedenk aan uwe boezen handel,
Want hy die steeds aan de armen dacht,
Straft ook in 't laatste nageslacht.

Gy betwisters van de hel,
Gy die zelf uw oordeel vel,
Met uwen woorden, en uw daan,
Uwen schuld nog zwaarder laan,

Gy die den leeraar snood mispryst,
Die u op uw verlosser wylt,
't Is niet zyn woord, dat hy verkondig,
Maar van zyn God, waarme gy zondig.

Verneder u voor onzen God,
Gy die Hem al te snood bespot,
Wanneer de dag der wraking komt,
't Heelal en gy voor hem verstont.*

N.B.—Heden op den 28sten dezer, overleed Samuel Zwartman, diep betreurd door Doortje Koopman en Grootkost.

PIET SCHEERMES.

* Lees: verstomt.

§ 4. Lof vir Samuel Zwaartman — Navolging en Invloed.

Net soos sy stukke om die persoonlike aard daarvan verset van die lydende partye uitgelok het, het dit weer om die geestige karakter groot byval ingeoes onder diegene wat slegs toeskouers was. Die boosaardige verweerders is almal Fraserburgers, die vrolike genieters kom van ander distrikte. Hulle is so ingenome dat hulle onder invloed van Zwaartman kom en hom navolg wat die brief- en taalvorm betref sowel as in die strewe na (growwe) geestigheid.

Die aanmoedigings kom 'n hele rukkie later as die kwaai aanvalle. Die redakteur van *Het Volksblad* gee 'n veelseggende samevatting op 18 Junie 1870:

De producten van Sam. Zwaartman schijnen een verschrikkelijken schrijflust in het Boerenhollandsch te hebben in het leven geroepen. Onze lessenaar is

opgestapeld met briewe gerigt aan „Meneer Krant-maker,” en ware de één maar beter dan de ander, dan ging het nog....

Hierop volg enige uittreksels uit die briewe en dan deel die redakteur mee:

No. 2 komt van „Tweedrag, distrik Montakie,” en bevat nogal eenige aardigheden.... De skrywer noemt zich Johan Daniel *Zwartmaan*, bedoelende hij een „bloedneef” te zijn van den bekenden Samuel.... Toch doet hij zijn neef de eer aan van te zeggen:

„Van dat Samuel gebegin het om te skrij in jou korant, lees mos alle mense dit, en di's sommer pikswart gesmeer zoo's die mense dit rondstuur.” Jij kan ver mij gloo dat die plat Hollans meer gelees wor onder ons boere als die wat Sankion³⁾ ver ons wil leer in zijn boekies.”

Die duidelikste voorbeeld van ingenomenheid is waar Zwaartman se bydraes die direkte aanleiding vir en aansporing tot soortgelyke pogings is. Die vorige aanhaling het reeds getuienis in die sin afgelê en daar is nog verskeie ander erkennings in dieselfde gees. Zwaartman het 'n herlewering teweeggebring en skool gemaak. Hier is een belydenis: dit kom van Jan Zwaartman en begin met die woorde (*Het Volksblad*, 10 Mei 1870):

Beste Broer Samuel, — Ik zien jij schrijve zoo baaijang in die karrante en die mense praat zoo veel van jou en jij is toch mij eige bloed broer, waarom zal ik dan ook nie kan schrijve nets zoos jij.

Jij schrijve oor Frijzertsdorp⁴⁾, en ik wil oor Kaalfinie⁴⁾ schrij....”

Hans Bendix open sy pogings met 'n byna eendersluidende verontskuldiging (*Het Volksblad*, 1 Sept. 1870):

„Lieve Neef, — Ik het al zoo baijan in jou koerant gelees van die briewe van Neef Samuel Zwaartman. Die mense zeh hiersoe dis al te mooi, en lag te danig daarom. Die plat Hollands gee een mens ook moed om ook te skrij, en daarom stuur ik ver jou een paar reeltjes uit Klein Roggeveld....”

'n Vroeër getuienis is dié van Schalk Stofberg (*Het Volksblad*, 2 Junie 1870) en daarin vermeld hy nog 'n rede waarom die nuusberigte gretige lesers vind. Dit is minder om die inhoud as sodanig en meer vanweë die „koddig-

heid", die grappige gees, wat vir die lesende kringe nog grootliks verhoog word deur die aanwending van die naïewe en ongeskaafde volkstaal. Die sukses op grond hiervan maak party lesers jaloers en dien as 'n spoorslag vir hulle, soos Stofberg ewe openhartig erken in sy brief uit „Kaalfienja”:

Beste Vrint skrywer van die Volksblad zijn krant. Ik zien die boere van Vrijstersberg en Kaalfienja word nou regte zat moet hulle penne. Die Zwaartmans was nog maar twee of drie jaar gele zoo maar zoo een spul domkoppe, en kijk nou maar hoe eers Klaas⁵⁾ van Vrijstersberg, en nou weer Jan van Kaalfienja zukke uithaalder briewe⁶⁾ geschrij het in jou krant. Allamapstieks, zoos hul nou seh om nie te vloek nie, maar die brief van Jan was jou nou reg-reg koddag. Duwel weet waar die kerreltje zoo gou die grappe bij makkaar gekrij het. Toet ik hom laas gezien het, het ik hom nog „die Haan Verkondig” geleen, oorlaat hij hom wou laat aanneem bij ou Makarter⁷⁾. Want jij moet weet dat onze eerwaarde niemand aanneem nie of hij moet minstes die boekie uit zijn kop ken. Ik het dit vrij geloop, maar — nie dat ik dit zelvrs seh nie — ik was slim en was toe al „die Donderslag”⁸⁾ deur, zoo dat ik „die Haan” nie noodig gehaat het nie. Maar hoe det Jan dit ook oorleh het, zijn brief was regte snaaks. Tot ou Kleinberg, wat anders nooit nie eens grimlag nie, het uitgeskater toet hij Jan zijn schrijverij geles hat, en ou Kamps het wrentig zijn pijp laat doot gaan daaroor, iets wat anders nooit bij hom gebeur nie. Maar nou, om van die ezel op die os te spring. Die briewe van die Zwaartmans het mij soomaar jaloers gemaak, en ver mijn korasie gegee om te perbeer wat ik ook kan doen. Want jij moet weet dat ik seewe weken en drie dage bij ou Meester Pekelaar school gegaan het en dat ik nie nes ander kerels noodig het om mijn baatjies uit te trek, as ik mijn naam moet tijken.

Hierna gaan hy oor om „een bietje nuws” te vertel, met die hoofklem op die „koddage”. Hoewel dit nie in die verband ter sake is nie veroorloof ek my die reg om net een paragrafie uit sy werklik vlot en flink-geskrewe brief oor te neem en bring tegelykertyd die verhaal van Leipoldt oor Koenraad Fiet in herinnering:

Het jij ooit gehoor hoe laat overledene ou Reinevel van Klanwielejam, ver die eerste maal in zijn lewe

een rapport na die Government ingestuur het in *rooije* ink? Ik zal jou die grap vertel. Daar was een moordvoorgeval dig bij „gemerkte kreehout boom,” in onze distrik, en ou Reineveld was zoo gou daar as hij maar kon. Maar hij had zijn pen en enk vergeet, en oorlede ou Komdant Redelkuis, wat toe op die plaats gewoon het, had ook nie schrijfgoed nie, maar die ou soldaat kon altijd raad maak, en toe schree hij ver een van zijn Hotnots: „Klaas vat mijn roer en skiet een kraai, en slaat dan ver Platjie bloetneus!” Zoo gezeg zoo gedaan, en ou Reinevel had volop pen en enk, en die moordenaars het heel kort daarna opgehang!

Om nou tot die eerste sitaat uit Stofberg se brief terug te keer, Afrikaans is maklik om te skryf, en al het jy min skool gehad kan jy darem op jou eie manier in die Boere-taal gesels. Wie wil skryf soos hy praat behoef hom nie te bekommer oor reg en verkeerd nie — hy weet dit self. Dit is 'n belangrike punt wat ons nie oor die hoof mag sien nie, soos ons ook uit die brief van Piet Lamlot van „Robbertzon” aan *Het Volksblad* (8 Maart 1870) kan vernem na aanleiding van die nuusberigte van Zwaartman se satelliet, Klaas Manel:

Agbaare Neef, Ik is te danig blij om te zien laat ouw beste neef ons Boerebriewe in jou korrant druk. Neef Klaas het ver jou in te danige wintmaker brief geskrij. Dis reg zoo, neef; druk maar ons Boerenbriewe al is dit nou nie krammatiekaal geskrij nie....

Die grootste rede vir die populariteit van die Boerebriewe bly die vermaak wat hulle verskaf het met die „koddige” siening en die komieklike segging van dinge in die ongebleikte taal van die gewone man. Na inhoud wil die briewe plat-boertig wees, maar die opsetlikheid hiervan gee so maklik aanleiding tot soutelose voorstellings en growwe oordrywings, sodat dit mense met 'n lae beskawingspeil wel aantrek en amuseer maar ander afstoot.

By die inhoud sluit die uitdrukkingsmanier aan, en dit is vir die mense mooi dat iemand dit waag om akrobate-toertjies uit te haal deur gebruik te maak van die vrye, onverantwoordelike seggingswyse in 'n publieke blad, wat andersins net die waardige, statige, manel-en-bef-taal besig. Flip Schimmel alias D. Hotom karakteriseer die houding en die geestespeil van die lesers baie treffend in sy brief van Waschbank (*Het Volksblad*, 7 Junie 1870), wat hy in navolging van Zwaartman geskryf het en wat hy as volg besluit:

De mense is hier regte koddig, hulle kan hulle zoo verwonner oor en ding. Nou draa hul jou krant ront

van die een na die anner oor die brief wat ik ver jou geschrij het; dis ver hulle alte snaaks, maar as meneer⁹⁾ dit hoor, dan krij hulle dit weer. Meneer zeh mos jou krant is liberjaal....

Dit verklaar tot 'n hoë mate waaraan Zwaartman se groot sukses toegeskryf moet word.

'n Ander uiting van waardering vir Zwaartman is in die keuse van skuilname geleë. Verskeie skrywers noem hulle Zwa(art)man en laat aansprake op bloedfamilieskap geld. Jan Zwaartman uit *Kaalfinie* is 'n „bloed broer” (*Het Volksblad*, 10 Mei 1870); Johan Daniel Zwartmaan van *Montakie* (Montagu) is 'n „bloedneef” (ald. 18 Junie 1870); Jan Swartman Jnr. van Uniondale sê hy is verwant aan oom Samuel, — en daar is nog ander vangenote, soos Piet Swartman (ald., 22 Mei 1873), Gert Zwaartman, Smzoon van „Oneenigedal” (Uniondale) en Adones Zwaartman (10 Julie 1873). As een eers die skuilnaam Zwaartman dra is dit vanselfsprekend dat hy hom van die Boeretaal bedien — dit is 'n soort familietradisie. Hulle gebruik ook almal uitsluitlik die briefvorm.

Daar is 'n drievoudige vergelyking met die fase van tien jaar vroeër toe Klaas Waarzegger die oorheersende figuur was. In 1860—1861 en in 1870—1871 het die persone die twee leidende geeste nagevolg wat taalvorm, briefvorm en skuilname betref. Maar Meurant is verreweg die meerdere van Cooper. Die Meurant-impuls was geweldig sterk en het 'n ongedagte oplewing tot gevolg gehad. Waarzegger se roem het deur die land weerklank van hoek tot kant; nie alleen is sy samesprake en briewe deur al die toonaangewende Nederlandse blaaië in Kaapland en selfs in die Vrystaat oorgeneem nie, maar 'n skryfwoede in die Boeretaal het van die mense besit geneem.

Zwaartman se prestasie is hiernaas baie beskeie. In die eerste plek is sy reputasie gevestig deur sy *Boerenbrieven* en nie deur die ernstige *Kaapsche Schetsen* nie; hy het sy bekendheid dus veral te danke aan sy luimige werk en nie aan sy lerende en nuttige arbeid nie. Die bydraes waarmee hy naam gemaak het mis egter 'n aktuele waarde vir die breë leserspubliek, en daarom het hulle net in één koerant gasvryheid geniet — ek het in elk geval nêrens 'n *Boerenbrief* van Zwaartman in 'n ander koerant teengekom nie. Aan die ander kant het sy *Kaapsche Schetsen* wel brandende kwessies van die dag behandel, maar dit het, anders as die parlementêre briewe van Waarzegger of die politieke samesprake nie soveel gees en oorspronklikheid besit dat hulle elders staanplekkies verower het nie, ondanks 'n woordjie van waardering hier en daar. So word 'n aanprysende beskouing van die *Argus*

oor die eerste *Schets* deur *Het Volksblad* met ingenomenheid vertaal (28 Maart 1871): „Dit eerste is over den Gouverneur en is geschreven in een stijl, die eene geestigheid van toon bij eene belangwekkende vernuftigheid van uitdrukking paart.”

'n Ander vérstrekkende verskil lê in die houding van die hooffigure teenoor hul lesers. Meurant het in die persoon van Klaas Waarzegger 'n mede-Afrikaner geword en kon sy oortuigingswerk dus onder 'n simpatieke gehoor voortsit. Cooper het hom nie met sy lesers vereenselwig nie; hy lag nie saam met hulle nie maar oor hulle, en daarom het hy nie vertrouwe gewek nie maar agterdog gekweek. Meurant het ander opvattings gehuldig as die grootste gros onder die Boere van die Oostelike Provinsie, maar hy was taktvol en mild, sodat hy selfs van sy teenstanders bewondering afgedwing het. Cooper se taak was maklik, tog het hy hom baie en verbitterde vyande gemaak, juis omdat sy spotduiwel die vergewende en versoenende mildheid van gees gemis het.

Tog moet die vergelyking met Meurant ons Zwaartman se verdienstelikheid in sy eie tyd nie verkeerd laat aanslaan nie. Hy het bv. nuwe lewe in die kolomme van *Het Volksblad* gebring. Wat Afrikaanse bydraes betref het die ander vername Hollandse koerant in Kaapland (*De Zuid-Afrikaan*) 'n diepe insinking vertoon, juis toe daar 'n hewiger lewe in die liberale *Het Volksblad* begin klop het, grootliks deur die toedoen van Zwaartman. In eersgenoemde blad het daar in 1870 net vier Afrikaanse stukke voorgekom, almal briewe, drie van een persoon, nl. Jan Pie de Wied (31 Maart, 7 April en 12 Mei) en in 1871 net een brief (19 Jan.). Saam met Zwaartman se bydraes tel ek in sy koerant in 1870 48 briewe, 4 samesprake en 1 gedig; in 1871 9 briewe, 4 samesprake en 10 *Schetsen*. Wel is Samuel Zwaartman nie vir alles direk of indirek verantwoordelik nie, maar hy was tog 'n inspirerende krag. Dit blyk ook duidelik as ons die getalle aangee net voor sy optrede as nuuskorrespondent. Dit is moontlik dat ek hier en daar 'n brief of samespraak misgetel het, maar dit sal die hoofneiging nie beïnvloed nie. Ek gee teenoor die jaartal die aantal Afrikaanse bydraes in die jaar, terwyl die syfers tussen hakies betrekking het op die aantal briewe, dan samesprake, en as daar 'n derde syfer is gee dit die aantal gedigte vir die jaar aan.

- 1865: 19 (11 plus 8).
- 1866: 9 (5 plus 4).
- 1867: 17 (13 plus 4).
- 1868: 11 (6 plus 3 plus 2).
- 1869: 6 (0 plus 6).

1870: 53 (48 plus 4 plus 1) — dit is die jaar van Zwaartman se optrede. Hoewel 'n mens altyd met die grootste omsigtigheid te werk moet gaan as jy geestelike krag en invloed volgens getalle wil meet, kan ek tog nie anders as hierin 'n aanduiding van die krag van die Zwaartman-impuls sien nie. Ons het ook die direkte uit-sprake van persone om die interpretasie aanneemlik te maak.

Dit mag sy nut hê om 'n lysie te maak van al die stukke in Afrikaans soos dit in *Het Volksblad* in die jare 1870 tot 1873 verskyn het, teneinde Zwaartman se plek daarin in die regte verhouding te plaas.

- 1870: 6 Jan. Samespraak deur H. oor verkiesing Beau-
fort-West.
- 13 Jan. Twee briewe van S. Zwaartman.
- 20 Jan. Boerenbrief nr 3.
- 27 Jan. Boerenbrief nr 4.
- 3 Feb. Boerenbrief nr 5.
- 10 Feb. Brief van Geen Mormon oor verkiesing
distriksraad.
- 10 Feb. Boerenbrief nr 6.
- 12 Feb. Brief van Klaas Haasspalk (Robbertsonsche
Praatjes).
- 17 Feb. Boerenbrief nr 7.
- 24 Feb. Boerenbrief nr 8.
Brief van Klaas Manel.
- 3 Mrt. Boerenbrief nr 9.
- 8 Mrt. Brief van Piet Lamlot.
- 10 Mrt. Boerenbrief nr 10.
- 17 Mrt. Boerenbrief nr 11.
Brief van Klaas Manel.
- 24 Mrt. Boerenbrief nr 12.
- 29 Mrt. Brief van 'n Kleurling (Klaas).
- 31 Mrt. Boerenbrief nr 13.
- 7 Apl. Boerenbrief nr 14.
Brief van Klaas Manel.
- 21 Apl. Boerenbrief nr 15.
- 26 Apl. Brief van D. Hotom.
- 28 Apl. Boerenbrief nr 16.
- 10 Mei Brief van Jan Zwaartman.
- 12 Mei Boerenbrief nr 17.
- 24 Mei Samespraak.
- 26 Mei Samespraak (vervolg van vorige).
- 28 Mei Boerenbrief nr 18.
- 2 Jun. Brief van Schalk Stoffberg.
Boerenbrief nr 19.
- 7 Jun. Brief van F. Schimmel (D. Hotom).

- 11 Jun. Brief van Jan Zwaartman (vertel hoe mense raai oor wie hy is, ens.).
- 16 Jun. Boerenbrief nr 20.
- 18 Jun. Uittreksels uit twee briewe, nog een nie aangeneem nie.
- 21 Jun. Brief van Jan Zwaartman aan sy broer Samuel.
- 23 Jun. Boerenbrief nr 21.
- 2 Jul. Brief van Schalk Stofberg, nuusbrokkies.
- 12 Jul. Brief van D. Stuitniet oor huisbelasting.
- 14 Jul. Boerenbrief nr 24.
- 16 Jul. Brief van F. Fronsler, nuusbrokkies uit Sweldam.
- 19 Jul. Gedig: Klaas Gezwint zijn Paert (Reitz).
Brief van Ondernemer zijn Vrint.
- 23 Jul. Brief Schalk Stofberg oor besoek aan Fraserburg.
- 4 Aug. Boerenbrief nr 23.
- 6 Aug. Brief van Jan Zwaartman — klae oor Samuel nie skryf nie.
- 1 Sep. Brief van Hans Bendix.
- 17 Sep. Brief van Klaas Waarsegger.
- 22 Sep. Samespraak.
- 24 Sep. Brief van Klaas Waarzegger.
- 10 Des. Samespraak oor Liberalisme, versie daarby.
- 1871: 11 Mrt. Brief van Ons Arme Boeren (klae oor middagdope).
- 14 Mrt. Brief van Ons Arme Boeren (prys *Volksblad*).
- 16 Mrt. Kaapsche Schetsen nr 1.
- 23 Mrt. Kaapsche Schetsen nr 2.
- 28 Mrt. Brief van Piet Waarzegger.
- 30 Mrt. Brief van Stoffel Krullebol van Piketberg.
Kaapsche Schetsen nr 3.
- 6 Apl. Brief van Ons Arme Boere oor slegte paaie.
Kaapsche Schetsen nr 4.
- 11 Apl. Afrikaanse grappie oor Co. en To Let.
- 13 Apl. Kaapsche Schetsen nr 5.
- 20 Apl. Kaapsche Schetsen nr 6.
- 27 Apl. Brief en samespraak van Jan Zwaartman oor 'n pad.
Kaapsche Schetsen nr. 7.
- 11 Mei Brief van Ons Arme Boere (verweer hom teen Jan Z.).
- 18 Mei Kaapsche Schetsen nr 8.
- 1 Jun. Kaapsche Schetsen nr 10.
- 8 Jun. Kaapsche Schetsen nr 11.

- 13 Jun. Boeren Zamenspraak.
 15 Aug. Brief van Jan Onverwagt.
 14 Sep. Brief van Piet Kerneels.
 23 Sep. Eene Zamenspraak en 'n rympie oor *De Zuid-Afrikaan*.
 28 Sep. Samespraak.
- 1872: 1 Feb. Samespraak deur Op-de-Loer.
 Brief van F. Siewerts.
 8 Feb. Brief van F. Siewerts.
 2 Mei Samespraak.
 13 Jun. Brief van W. Aapstert.
 6 Jul. Gedig van Reitz: Gert Beyers.
 1 Aug. Brief van Kalkoen (aan Aapstert).
 20 Aug. Brief van Blesbok (aan Kalkoen).
 Brief van Jan Zwaartman (Uniondale) aan neef Sampie.
 31 Aug. Brief van Rheeboek (aan Blesbok).
 12 Sep. Samenspraak deur Jaap Knipmes.
 D'Urban-Boerenpraatjies deur Een Aanhoorder.
 14 Sep. Brief van Raaskop.
 21 Sep. Samespraak in rymvorm deur Jors Ligte-lyfie.
 Samespraak tussen twee makelaars, en 'n versie.
 Brief van Frans.
 28 Sep. D'Urbansche Boerenpraatjies (samespraak) deur Een Toehoorder.
 3 Okt. Brief van Samuel Zwaartman.
 31 Des. Brief van Geen Lunsriem.
- 1873: 9 Jan. Brief van Karel Onverwacht (antw. Lunsriem).
 18 Jan. Brief van Jan Lakaal — dorpsnuus.
 27 Feb. Brief van Piet Piek, Janzoon — nuus.
 13 Mrt. Brief van Piet Org — Riversdal se tentoonstelling.
 10 Apl. Brief van A. Muller — skindernusies.
 1 Mei Brief van Jan Swartman Jnr. aan neef Saampie Swartman „wat op Frazerburg woon” — oor periodieke hof.
 22 Mei Brief van Piet Swartman.
 31 Mei Brief van Saartje van Joost.
 Brief van Abi Muller.
 5 Jun. Brief van Samuel Zwaartman (verwys na brief van 1 Mei).
 12 Jun. Brief van Jan Swartman Jnr. aan Saampie S.

- 14 Jun. Brief van Jan Blikkies — loflied op predikant.
- 19 Jun. Brief van Thijsie.
- 26 Jun. Brief van Gert Swaartman Samuelzoon. Volgens Gert S. is Jan Swartman die volksvertegenwoordiger vir Uniondale.
Brief van Abraham.
- 5 Jul. Brief van Piet Swartman (aan neef Gertje S.).
- 10 Jul. Brief van Adonis Zwaartman (aan neef Samuel Z.).
- 17 Jul. Brief van Sampie (vra na oom Samuel).
- 22 Jul. Brief van Geen Lunsriem (uit Prins Albert).
Brief van Jan Zwaartman Jnr. (aan neef Saampie).
- 31 Jul. Gedig van Pulvermacher (Reitz): Dopper Joris en zijn Zijltje.
- 7 Aug. Brief van Klipviool (uit Springbok).
Brief van Piet Swartman. Hy noem neef Jan S. „alias Bernat” (Bernhard?).
- 21 Aug. Brief van Jan Swartman Jnr. Hy sê Piet S. is 'n nagmaakte vrederegter van Uniondale.
Brief van Floors.
Brief van Kornelis Rissie — oor verkiesing.
- 28 Aug. Brief van Abi Muller.
- 30 Aug. Brief van Een Boerkind. Hy is Jan Swartman.
- 4 Sep. Brief van Adones Zwaartman. Vermeld vertrek van Samuel Zwaartman.
- 30 Sep. Samespraak van Een Aanhoorder.
- 2 Okt. Brief van Een van Tulbag.
- 23 Okt. Brief van Een Inwoonder.
- 1 Nov. Brief van Jou Oom Abram (aan Abi Muller).
- 29 Nov. Gedig van Reitz (Die Steveltjes van Sannie — Een Rijmpie in ons lands-taal).
- 6 Des. Brief van Piet Bruijns (aan neef Sarlis).

Hierna niks meer van of oor Samuel Zwaartman nie, en ook die ander Zwa(a)rtmans en Swartmans swyg voortaan.

§5. Invloed op Samuel Zwaartman.

Waar Zwaartman groot invloed op ander uitgeoefen het, kom ons tot die vraag wat die direkte aanleiding tot sy geskryf in Afrikaans was. Waarom het hy hom nie

liowers van Nederlands bedien nie? As wetsagent in 'n Boeredistrik moes hy dit seker goed kon skryf, en die vaardigheid wat hy in sy Afrikaans aan die dag gelê het wettig tog seker die opvatting, dat hy Nederlands goed magtig was en hom waarskynlik met eweveel gemak daarin as in Afrikaans kon uitdruk. Bowendien getuig die voortreflike manier waarop hy in politieke sake die Boerestandpunt stel van 'n langdurige verblyf onder die Afrikaners.

Dit is altoos gevaarlik en dikwels onbillik om motiewe en invloede op onvoldoende gronde te wil naspeur. Daarom wil ek my liowers nie lank met hierdie saak besig hou nie en my vermoedens net met 'n paar woorde uitstippel.

Ek glo nie dat Samuel Zwaartman aanspraak op oorspronklike vinding vir sy *Boerenbrieven* sal wil laat geld nie. Vereers beteken die woord *Boeren*-brieven alreeds, soos uit die volgende aanhalings sal blyk, nuusbriewe in Afrikaans. Die eerste lid van die samestelling (vergeelyk ook *Boerenpraatjes*, *Het Volksblad*, 12 en 28 Sept. 1872, ens.), wil dus presies sê, in die taal van die Boere, dus in *Boeren-Hollands*, 'n benaming wat ons dikwels ontmoet. Die benaming Afrikaans was trouens nog nie in algemene gebruik nie en is eers pas deur die Genootskap van Regte Afrikaners gepopulariseer.

In die tweede plek was sodanige geskryf in briefvorm waarin distriksnuus meegedeel word, geen seldsaamheid voor Zwaartman se verskyning nie. In Fraserburg self is bv. *De Worcestersche Courant* van mnr. Bryant (Mei 1865—1869) goed bekend gewees en ook daarin het van tyd tot tyd berigte in dieselfde vorm, taal en gees verskyn as wat ons kort na die staking van die blad (1869) in *Het Volksblad* uit die pen van Zwaartman sal kry. Die inhoud was nie altyd verkwiklik of die toon verenigbaar met waardigheid of fyn beskawing nie, sodat die redakteur van *De Worcestersche Courant* net soos later *Het Volksblad* waarskuwend en kras moes optree. Beltas Klophans skryf daarin op 12 Junie 1868 o.m. as volg:

Geachte Heer en Vrint, — Jy was ver en tyd gelyde zoo boos gewees oor die mense zoo banja by jou gekla heef lat jy eintlyk en die kurant mot groot letters gedruk het, lat ons boere nie meer nievis briewe ver jou mot schry nie. Maar ik neem dit daarom ook nie ver jou kwalyk nie, want zoos ik hoor het perty mense een beesachtige lawaay opgeschop mot jou oor die letters, daar ik nou hoor dat jy weer ons boer briewe zal druk om jou krant se mense te lat lag, zoo zent ik by deze een paar regeltjes . . .

Ook in die aanhaling uit Piet Lamlot se brief (kyk hoërop) kom die woord in die betekenis voor.

... Dis reg zoo, neef; druk maar ons Boerenbriewe al is dit nou nie krammatiekaal geskrij nie; een mens hoor tog daarom al die nuwis van ons kontrij, ook zelfs van die polletiek. Van laat Neef Braaihand (lees: Bryant, G.S.N.) Worzester geverlaat heef, is die nuwis korrant ook zommaar tot niet geraak. Ik het te danig spijt gehaat. Ik kan ver neef zeh laat die Worzester korrantje tog lekker briewe geskrij heef; die neefs hier in die ronte het wonderlik ver hom ingetij-
kent.... (*Het Volksblad*, 8 Maart 1870).

Dit is bewyskrachtig genoeg dat beide die naam (wat as opskrif bo Zwaartman se briewe egter ook van die redakteur van *Het Volksblad* afkomstig mag wees!), en wat meer is, die *gedagte* van Boerenbrievens voor Samuel Zwaartman in die Fraserburgse wêreld (waar gemelde koerant van Bryant gesirkuleer het), welbekend was en toe reeds in die smaak van die lesende publiek geval het.

Ons mag tog seker aanneem dat hierdie pogings vir Samuel Zwaartman voorgesweef het toe hy met sy proewe begin het.

Op hierdie stadium kan ek net beweer dat Zwaartman blykbaar ook ten opsigte van spelling groot verpligtings aan sy onmiddellike voorgangers het. 'n Positiewe aanneemlikmaking hiervan sal voorlopig moet oorstaan totdat in die uitgawes van die Patriot-Vereniging 'n deel verskyn wat 'n keur bevat uit die Afrikaanse bydraes tussen 1861 en 1870.

§ 6. Wie is Samuel Zwaartman?

Vanselfsprekend was die belangstelling in die identiteit van Samuel Zwaartman onder die Fraserburgse mense van die begin af baie groot, en het een van die meesbesproke sake van die dag geword. Die onbekende persoon het al dadelik groot bekendheid verwerf.

Maar diegene wat gemeen het dat hulle waardigheid deur die *Boerenbrievens* gekrenk is en hulle goeie naam by die algemene publiek in die gedrang gekom het, wou Zwaartman graag op een of ander wyse uitbetaal. Party het aan die pers briewe gestuur waarin hulle Zwaartman probeer verkleineer het, hulle het uit die hoogte op hom neergesien; insinuasies gemaak dat hy hom onedelmoedig en onwaardig gedra, met hom gepleit, hom selfs onomwonde aangeraai om sy aanvalle te staak; en toe alles

nog nie wou help nie, hom gedreig met die Linch-wet, met teer-en-veer en met 'n „horsewhipping.” Maar alles was tevergeefs en Zwaartman het hom veilig gevoel agter sy skrywersnaam.

Die geheimhouding het die nuuskierigheid net verder geprikkel en die spurwoede verskerp. So vertel die Fraserburgse korrespondent van *Het Volksblad* vir ons (3 Maart 1870): „...Het publiek is nog elke week in gespannen verwachting omtrent de persoon van den Heer Samuel Zwaartman.” Onder die afdeling „Aanvalle op Samuel Zwaartman” het ook verskeie aanduidings van die publieke opgewondenheid oor die saak voorgekom.

Zwaartman sou inderdaad 'n moeilike tyd deurgemaak het as die mense kon uitvind wie hulle in die pers so „beskinder” het. Dit is vir hom dus maar goed dat hy agter 'n valse naam kon wegskuil, en die beskerming wat *Het Volksblad* deurgaans aan hom verleen het moes vir hom seker 'n rede tot tevredenheid gewees het. Die redakteur skryf bv, in 'n voetnoot by die brief van Geen Zwaartman (*Het Volksblad*, 24 Febr. 1870):

Wij willen tevens de gelegenheid nog eens waarnemen om schrijvers en anderen aan te raden, zich van gissingen te onthouden omtrent wie de schrijver der brieven mag zijn. Zij kunnen er toch niet achter komen en maken het onschuldigen slechts onaangenaam.

Alpha (in *Het Volksblad* van 17 Maart 1870) dien Zwaartman 'n baie strawwe berisping toe en probeer hom die skrik op die lyf ja met insinuasies soos die volgende: „...alhoewel hij zich waant onbekend te zijn, hij toch ontdekt is geworden.” Dan verwys hy na voorvalle wat met Zwaartman in verband gebring word, maar die redakteur wil dit nie plaas nie, intendeel, hy beskerm Zwaartman en wys Alpha tereg met die woorde:

Hier volgen een paar refertes naar voorvallen, van welke Zwaartmaam (sic) misschien niets afweet, en de herinnering waaraan iemand krenken kan die aan Zwaartman's geschrijf gansch onschuldig is. Volgens den stelregel dien wij herhaaldelijk op den voorgrond hebben gezet, plaatsen wij zulke refertes niet.

Dit was dus onmoontlik om op die wyse agter die waarheid te kom, en of die publiek ooit die geheim opgelos het gedurende Zwaartman se verblyf onder hulle kan ek uit die beskikbare inligting nie aflei nie. Tog is daar van die ingesetenes wat ons vandag die geheim kan opklaar, sodat hulle wel later agter die antwoord gekom het. Prof. J. J.

Smith (in *Die Burger*, 14 Aug. 1925 en weer in die *Gedenkboek ter ere van die Genootskap van Regte Afrikaners*, Potchefstroom, 1926, blss. 38 en 39) is sover ek weet die eerste om die antwoord op die vraag te gee wie Zwaartman wel is. Hy sê o.a.: „...een van my studente wat van Fraserburg kom (die heer Botma), het daar navraag gedaan en toe verneem dat dit 'n sekere mnr. Cooper was — dus óf 'n Brit óf 'n Afrikaner van Britse afkoms.”

Die Burger van 12 Desember 1928 bevat 'n artikel oor „Wie was Samuel Zwaartman?” en vermeld dat een van dr. Lydia van Niekerk se studente 'n uittreksel meegebring het uit 'n geskrif van 'n magistraatsklerk, Ivor Dekenah, waarin 'n wetsagent H. W. A. Cooper as die skrywer van die *Boerenbrieven* en *Kaapsche Schetsen* genoem word.

Die betrokke stuk *A History of Fraserburg by Ivor Dekenah* is my deur die vriendelike tussenkoms van mnr. J. Visser, magistraat van Fraserburg ter insae gestuur. Dit beslaan 32 getikte foliobladsye. Op pagina 29 kom 'n verwysing na die *Boerenbrieven* en *Kaapsche Schetsen* voor, en op bls. 30 die volgende oor die persoon van Zwaartman, alias Cooper:

As has been said, very little is known of this figure. The writer has ascertained that he was a Law Agent whose real name was Cooper — H. W. A. Cooper — and who had a practice at Fraserburg. In about the year 1874, however, he went by cart to Cape Town, to fetch a governess for the children of Mr. Abraham S. le Roux, one of the first owners of the farm Ayasfontein. Upon his return to Fraserburg gossips got busy, the governess was dismissed a few months later and not long after Cooper, who was then about 60 years of age, left. He died many years ago in London.

Ek wou graag bevestiging kry dat Zwaartman Cooper is en het aan 'n paar van die oudste van Fraserburg se inwoners hieroor geskryf, maar hulle kon my nie eintlik help nie. Mnr. C. F. Visser is die enigste wat van die man gehoor het, en hy sê o.a. „Sover ek weet was Cooper 'n Hollander in Holland gebore.”

Ek het ook vir mnr. I. Dekenah (Magistraatskantoor, Port-Elizabeth) gevra op watter gesag hy die vasstelling gemaak het, en hy meld o.a.: „Ek kan nie meer seker sê waar ek eerste gehoor het dat Zwaartman die skuilnaam van Cooper was nie, maar ek verbeel my dit was in een of ander artikel deur prof. J. J. Smith. Ek het op Fraserburg toe navraag gedoen maar almal het my verwys na 'n sekere mnr. Serrurier, 'n ou inwoner van die dorp wat baie belang gestel het in die geskiedenis van Fraserburg. Ongelukkig

was mnr. Serrurier nie meer woonagtig op Fraserburg nie. Hy het jare tevore verhuis. Ek het egter sy adres in die hande gekry en aan hom geskryf. Hy was toe 'n baie ou man. Hy het geantwoord en gesê dat al sy rekords in die Engelse Oorlog verlore gegaan het maar dat hy Cooper geken het en daarvan bewus was dat Cooper en Zwaartman een en dieselfde persoon was. Ek het hom nie gevra hoe hy dit weet nie, maar het aangeneem dat dit so was soos hy gesê het.... Dokumentêre bewyse het ek nie."

Dit sal 'n gerusstelling wees om 'n onweerlegbare skriftelike bewys uit die ou dae vir die vasstelling te kry. 'n Sydelingse bevestiging van die opvatting dat Zwaartman Cooper is, vind ons in die feit dat Zwaartman nooit weer onder die naam in *Het Volksblad* optree na Cooper se vertrek uit Fraserburg in 1873 nie.

Oor nadere lewensbesonderhede van belang beskik ek nie, dog 'n paar los feite wat ek uit *Het Volksblad* versamel het kan aanduidings wees van die stryd om die bestaan deur hom gevoer en van die publieke agting hom toegedra. Die nuusberig van sy vertrek uit Fraserburg is 'n aanvulling by Dekenah se mededeling en gee die presiese datum aan; terselfdertyd is dit 'n goeie getuigskrif en moet gelees word saam met die brief van Adones Zwaartman (in *Het Volksblad*, 4 September 1873), wat dieselfde gevoelens uitspreek. Die los feite is die volgende:

Saam met M. C. Weeber word Cooper benoem as waardeerder in Fraserburg vir die doel van die huisbelastingwet. (*Volksblad*, 23 Julie 1870). Uit die *Beaufort Courier* (1 Julie 1870) verneem ons, dat Cooper se „tender" die laagste was en wel vir die som van £198.

H. W. A. Cooper se naam verskyn as die Fraserburgse agent van die Protecteur Brand Assurantie Maatschappij (*Het Volksblad*, 1 Junie 1871).

Ons verneem nog, dat op 21 Mei 1873 te Fraserburg 'n publieke vergadering gehou is om die toestand van die paaie te bespreek, en toe is H. W. A. Cooper tot sekretaris gekies (*Het Volksblad*, 5 Junie 1873).

Ongeveer drie maande na die vergadering het die wetsagent die dorp vir goed verlaat, soos die plaaslike korrespondent van *Het Volksblad* (25 September 1873) ons met deelneming berig:

Onder de verschillende veranderingen die in den laatsten tijd in onze kleine maatschappij hebben plaats gehad, is het der kennisneming overwaard, dat de heer H. W. A. Cooper naar de Transvaal is vertrokken. Op Woensdag, 27 Augustus, is hij na een jarenlang verblijf alhier heengegaan. Hij neemt met zich de beste wensen van al onze ingezetenen; en het

leedwezen wegens zijn vertrek wordt getemperd door het bewustzijn, dat, in den wijderen kring die hem daar wacht, en met de voordeelen die hij daar genieten zal, meer spel gelaten zal worden aan de uitoefening van zijne bekwaamheden en een helderder loopbaan hem voorspeld kan worden. Zoo lang hij hier was, toonde hij zich een ware Afrikaander te zijn, en vereenzelvigde zich met alle ondernemingen tot vooruitgang van het dorp, het district en de Kolonie; en men zal hem hier in vele opzigten zeer missen.

Die bewys vir die laaste bewering vind ons duidelik in sy briewe. Hy was, soos alle waarlik verligte persone, 'n opstandige wat geglo het aan dinamiek in die lewe en aan vooruitgang.

§ 7. Fraserburg in Cooper se Dae.

In 1824 het ds. Colin Fraser, een van die pas-ingevoerde Skotse predikante, Beaufort-Wes tot standplaas gekry. Dit was 'n baie uitgebreide wyk en die leraar moes dikwels lang en gevaarlike reise met huisbesoek onderneem¹⁰). Toe het die Nederduits-Gereformeerde Kerk besluit om 'n nuwe gemeente af te stig en dit Fraserburg te noem, na ds. Colin Fraser en die eerste ouderling van die wyk, mnr. Gerrit Jacobus Meyburgh, toe woonagtig op die plaas Blyde Vooruitzicht. Die Goewerneur het volgens 'n regeringskennisgewing van 5 November 1850 die voorgestelde naam goedgekeur, en die grense is bepaal in 'n ordonnansie gedateerd 12 Desember 1853, waarin neergelê word dat die nuwe distrik gesny is uit die ou distrikte Beaufort-Wes, Worcester en Clanwilliam. Die Oranjerivier sal die noordelike grens vorm.

Die dorpie is aangelê op die plaas Rietfontein wat aan Albertus Abraham Visser behoort het en in 1851 aan die Nederduits-Gereformeerde Kerk oorgemaak is. Die oorspronklike plaaswoning bestaan nog. In 1852 is die eerste kerkgebou opgerig en is vandag nog in gebruik as 'n kerk-saal. Toe was daar slegs vyf huise op die dorpie, maar die kerk het doelbewus met sy planne voortgegaan, en na verskeie beroepe uitgebring was het ds. C. Bamberger aangeneem om as die eerste leraar na die nuwe gemeente oor te kom. Hy is in 1854 ingeseën en die jaar daarna kon hy sy nuwe pastorie betrek. Van 1858 bestaan daar ook 'n poskantoor.

Die plekkie gaan langsamerhand vooruit, veral nadat die regering in 1859 besluit het om dit tot setel van 'n resident-magistraat te maak; die heer F. E. Balston is in dieselfde jaar in die hoedanigheid benoem — 'n amp wat

hy twintig jaar lank hier uitgeoefen het. Die boubedrygheid neem ook vinniger toe, en in 1861 kry ons o.a. die oprigting van die tronk en die „Peperbus”, wat terselfder tyd as dorpskantore en markhuis gedien het. In hierdie gebou word die Openbare Biblioteek (gestig in April 1866) ook gehuisves.

Een van die duidelikste tekens van toenemende vooruitgang is die behoefte aan ’n ruimer kerkgebou. Planne deur die Stellenbosse argitek Otto Hagar ontwerp, is aangeneem en teen die einde van 1868 is die nuwe kerkgebou met sitplek vir duisend mense ingewy ¹¹).

Die verwysings in die *Boerenbrieven* na die geboue en inrigtings maak hierdie kort oorsig nodig. Om ons beeld van die dorpie in die Wes-Nuweveld soos dit in die jaar 1870 daar uitgesien het, skerper te maak, sal dit goed wees om ’n paar uittreksels te gee uit ’n beskrywing wat onder die titel *Een Kykje op Fraserburg* in *The Beaufort Courier* op 8 April 1870 verskyn het — die oorspronklike is in Engels en is die vorige week afgedruk. Dit begin met ’n verwysing na die nuusbriewe van Samuel Zwaartman en keer aan die einde weer daarop terug.

INDIEN deze plaats niet zoo algemeen bekend is, als zy dit wel verdiende, is dit niet te wyten aan hare inwoners, waarvan sommigen getracht hebben, door nu en dan over haar te schryven, haar eenige vermaardheid te doen verkrygen. Fraserburg ligt in ’t Nieuweveld, omtrent 90 mylen van Beaufort, en 320 van de Kaapstad. Het is jammer dat deze, in zoo vele opzigten fraaije plaats zoo achteraf en uit de weg gelegen is, zy herinnert u een van de nieuwe Engelsche steden, die hun bestaan te danken hebben aan de spoorwegen. Als men langs de Beaufortsche weg op een half uur distantie van het dorp de hoogte bereikt heeft, krygt de reiziger voor ’t eerst gelegenheid een aangename blik op het dorp te slaan, de huizen zyn netjes onderhouden, de straten regthoekig, met de torenspits van de nieuwe kerk in het midden. Zy is juist het tegenovergestelde van Beaufort dat geheel Zuid Afrikaansch is, met hare lange straten en huizen geheel in het geboomte verborgen, terwyl Fraserburg veel meer naar de Engelsche smaak is, men ou (lees: zou) kunnen zeggen, zy is eer schaarsch van boomen en heggen, en de huizen zyn allen met steenenmuren omringd, en meest allen zonder kalk gebouwd.

Biedt de stad een aangenaam gezigt aan voor den reiziger vermoeid en verdrietig over dat eentoonige pad, nog aangenamer is de ontvangst die hem daar wacht, en die spoedig alle onaangename herinneringen aan de reis doet verdwynen. Om kort te gaan zullen wy een kykje

in de stad nemen. Niet ver zyn wy gegaan of wy ontmoeten bekenden, die ons nieuwsgierig naar tydingen van vrienden vragen, en zoo komen wy meer en meer op ons gemak. Het meest bezienswaardig zyn de nieuwe kerk, de wolwasschery, het stadshuis, en de dam. De eerste is het beste stuk bouwwerk dat wy gezien hebben, zoo lang als wy uit de Kaap zyn. Zy is volgens Engelsch plan gebouwd met een vleugel, en de preekstoel in het achtereind. Zy werd gebouwd door de firma de Gebroeders Lamb, de plaatselyke vertegenwoordiger was de Heer Findlay, de meest ondernemende handelaar in dit deel van het land. Tegen de gewoonte met de meeste koloniale gebouwen werd het binnen de aangenomen tyd klaar gemaakt. De preekstoel is inderdaad een fraai stuk werk, en kost £300. Een ding ontbreekt slechts om dit werk volmaakt te maken—een goed orgel, en een klokkenspel, zouden veel tot deszelfs bekoorlykheid bydragen, en in aangename harmonie zyn met het nobel geheel. Het werk doet inderdaad eer aan allen die er aan medewerkten.

Het meest echter trok de wolwasschery onze aandacht, zy overtrof alles wat wy al van dien aard gezien hebben. Om er eenig denkbeeld van te maken moet de lezer zich een groot bad of put voorstellen, twintig voet lang, zestien breed en dertien diep. In deze put werkt een groot wiel, met een aantal trommels of emmers aan een kant. Dit wiel wordt in beweging gebragt door paardekracht, en als het draait brengen de emmers het water op, en ledigen zichzelf in eene goot, welke naar de waschtobben die vlak by in eene loods zyn, leidt, waar de wol de verschillende behandelingen van wasschen met de hand ondergaat die haar "sneeuw wit" maken. De hoofdtrek van deze inrigting is deszelfs eenvoudigheid en goedkoopheid. Er hoeft geen huur betaald te worden voor water of voor de plaats, zoo min als werkloon aan een opzigter, daar alles in de affaire zelf verrigt wordt, onder het oog van den meester, den Heer Findlay.

Het Stadshuis is op een afstand een wonderlyk uitzierende plaats, maar een nadere beschouwing zal toonen, dat het niet zoo bespottelyk is als het lykt. In gedaante heeft het veel gelykenis op een peperbus, zooals de inwoners het ook noemen. Ofschoon klein, beantwoordt het aan het doel namelyk, een Bibliotheek en Leeskamer. De boeken, van welke hier een uitgezochte verzameling is, worden bewaard in kasten in den muur, en de tydschriften en nieuwspapieren liggen op de tafel. De Municipale en publieke byeenkomsten worden tevens hier gehouden. Over het geheel hoeft Fraserburg niet beschaamd te zyn over deszelfs kleine algemeene peperbus. Twee dingen treffen de opmerkzame vreemdeling in Fraserburg—name-

lyk, de oervloed van mooiie jong getrouwde Ladies, en ongetrouwde niet minder—en de schaarsheid van kinderen van voldoende ouderdom om school te gaan, hetgeen misschien de reden is dat de Gouvernements School niet zoo bloeiende is als de onderwyser wel zou wenschen.

Het maatschappelyk leven in Fraserburg is aange-naam, en heeft *byeenkomsten* op welke ieder fatsoenlyk lid verzocht wordt. Maar zoosals alom zyn er ook swarte schapen in Fraserburg, die natuurlyk door de maatschapply gebrandmerkt zyn, en die zich wreken op een wyze als zulke personen gewoon zyn, Samuel Zwartman is een van hen. Dit karakter heeft duidelyk een genot in de edele bezigheid, om met doel om bekend te worden met de handelingen zyner bureu, te loeren in sleutelgaten en de barsten in vensters, te dwalen in achterplaatsen en volk uit te hooren omtrent de handelingen en gewoontens van hunne meesters en meesteressen, en zend dan de uitslag van zyn liefdearbeid naar een courant het *Volksblad* genaamd—het blad voor het volk. De hemel beware het volk voor zulke onderwyzers, die de slechte smaak hebben om zulk een schandelyk ontuig te publiceeren. Wy moeten toestemmen dat een deel dezer brieven vermaak verschaft aan een zekere klasse van lezers, maar het is de pligt van een nieuwsblad om deszelfs lezers *op te heffen*, en niet om zich naar hun lage smaak te voegen. In ieder geval moest de uitgever van zyn regt gebruik maken, en die deelen uitkippen welke het privaat huisselyk leven betreffen, en eindigen om achtingswaardige en goedgezinde menschen bespottelyk te maken. Alleen zy die bankroet van karakter en van beurs zyn, kunnen zich schuldig maken aan zulk een laagheid. Het is tamelyk goed bekend wie de persoon is, en men zegt dat een sjambok voor hem in de pekel is gelegd, tot tyd en wyle dat zyne beledigingen hem duidelyk kunnen bewezen worden, en zoo hy dan zyn verdiende loon niet krygt, is er geen geestkracht in Fraserburg.

- 1) Dit val op dat Zwaartman self, hoewel hy meestal swart skryf, in twee briewe die kleur as swaart spel (briewe 9 en 14). Is Zwaartman dus Zwartman?
- 2) *Mezine*: verstaan: *masien* (Eng. *machine*).
- 3) *Sankion*... *zijn* boekies: word bedoel die skoolboekies van dr A. N. E. Changuion.
- 4) Hy weet blykbaar nie dat die *-burg* van *Meyburgh* kom nie. Kyk verder. *Kaalfinie vir Calvinia*.
- 5) Hy bedoel waarskynlik Klaas Manel (briewe in *Het Volksblad* van 24 Februarie, 17 Maart en 7 April 1870).
- 6) Jan Zwaartman van Calvinia (brief in *Het Volksblad*, 10 Mei 1870).
- 7) Ds J. MacCarter.
- 8) *De Donderslag der Goddeloozen*.
- 9) Meneer: die dominee.
- 10) Interessante mededelings in *Episodes in My Life* deur sir John Fraser (Juta en Kie) 1922.
- 11) Vir die gegewens het ek gebruik gemaak van Ivor Dekenah se meergemelde manuskrip: *A History of Fraserburg*.

TEKSTE

A decorative flourish consisting of a horizontal line with two small diamond-shaped ornaments in the center.

A. BOERENBRIEVEN.

Het Volksblad,

13 Januarie 1870.

NIEUWS UIT FRAZERBURG DISTRICT.

(Van een Boeren Correspondent.)

Kromhooringsdraai, Karreebergs Rivier,
Frijzertsberg, 20 Deetsember, 1869.

Aan de Heer wat de krante druk in de Kaapstad.

Waarde en zeer geachte Neef,—Ofschoon ik met jou onbekend is het jij en jou Vrouw de Komplimenten van ons allen, en wij hopen dat met de zegen des heeren deze weinige regels moge jou bevinden in een gooie gezondheid. Of ik kan goed schryve of nie, ik zal prebeer om jou wat te vertel van ons Distriks Raat¹⁾, wat nou kort 'een "meeting" bij de kantoor²⁾ op de dorp gehat heef, Neef Izak gespook het omtrent de Nieuwe pat wat Meester Bolstont³⁾ en Neef Vauie⁴⁾ laat maak het. Det is zoë gekom. Daar was een ou pat wat alderande draai in was, en de Raat wou een reguit pat laat maake, toe is Meester Bolstont en Neef Vanie aangestel om de pat te inspekteer en te laat maak, toe is het gemaak reguit, net zoo reguit als kan kom, en Neef Vanie het de ander ou pat laat stukken maak om rede dat zijn plaats nie moet opgevreet worden van alderande brantmaaër ezels en osse. Nou het Neef Izak geklaa, dat de nieuwe pat onrijbaar is, en dat de diere blij staan. Toe was daar een grap, want een Neef, wat ook een lid is, zijn naam is Neef Andries, die zeg dat hij gezien het, dat daar ezels is wat met een leege waâ op gelijk grond gaat staan, en toe lach al de mense, want hulle weet dat het Neef Izak zijn ezels is wat hij meen. Maar toe was Neef Izaak kwaad, hij kan mos zoo kwaad worde; toe zeg hij ja, als de osse de hoogtes wat in de nieuwe pat is zelfs afkom, dan gaat hulle leh. Maar Neef toe was dat een grap, want als een os zoo zwak is dat hij nie hoogte kan afkom nie, hoe wil hij dan trek als dit glijk grond is. Maar de Raat het zoo stom gewees en hulle laat de Oficier, Bil Herkit, kom om de pat te laat

1) Die distriksraad vir Fraserburg is ingestel in 1861, maar die eerste vergadering is gehou op 16 Desember 1864. Dit het bestaan uit sewe lede en die magistraat.

2) In die „Peperbus“ of stadsaal en munisipale kantore.

3) Francis Edward Balston, magistraat sedert 30 Desember 1859.

4) Vanie (Le Roux — kyk brief Nr 12)

verder reg maak, en Neef Vanie gevraa om zoo lang de ou pat te laat gebruik; maar hij moes dit nie gedaan het nie, want hulle kan mos nie zij plaats stukkend snij nie om dat Neef Izak eigezinnag is nie. Maar nou gaat die Raat al drie maande meeting hou; dus zal Meester Blikholl⁵⁾ dit mos makelik krij. Reken, hij krij honnert pont in die jaar voor nix als beetje skryfve; vier maal in de jaar een dag en dan anders de geld ontvang. Maar Oom Ockert en Neef Klaas, die loer voor hem, en hij zal nie lang zoo lekker krij nie, want hulle is suijnach voor die gelt, daarom zal hulle nou nie meer rijs gelt neem nie, want hulle kom voor de goed van de publiek. En ou meester Kormick⁶⁾ en Vinley⁷⁾ en Smit⁸⁾, die krij nix, want hulle woon op de dorp. Ons het daarom goeije kerels in de Raat, maar hulle moet nie de geld mors nie; hulle moet tenders vraa voor de paaie en nie zoo veel gelt uitgee nie, want kijk, zelfs de Koloniaal Sectaris het de Raat bespot in Parlement. En hulle moet luister naar Meester Bolstont; want die is toch een goeije man, hij maak nie rusie met en mens en als hij jou kan goet doen dan laat hij het toch nie. Dus hoop ik dat hulle toch zal verder goed doen en makaa help; daar de leef stond toch maar kort is, zoo's Mijnheer Bomberg⁹⁾ verlede Zondag gepreek het, en daar is toch nie beter kerels te krij nie, mijn lieve neef, als die wat nou daar in is. Boggenpoel was een goeije lit maar hij is nou daaruit en Neef Jasper^{9a)} is in zijn plaats gekies en hij is een heele fluxse jong kerel.

En wat verderd met Oom Ockert te doen is omtrent de zaak van Kaalie Smit^{9b)}, de Engelsman, moet hij nix met de kerel te doen het nie en hij moet mijn raat aanneem als ou mens, wat veel al de wereld rondgegaan het en hem nie door de agente laat ompraat, want een agent is maar een snaakse ding, hij fop partijkeer.

Dus, ou vriend, het ik jou al nieus vertel wat hier bestaat; alleen het ik vergeet om jou te seg van Vinley zijn wolwassery¹⁰⁾, die draai maar gedurig in de ronte

5) Gardiner Boyd Blackall, Balston se eerste klerk (diens aanvaar op 19 Mei 1860)

6) Alexander Cormack, 'n plaaslike handelaar, sy seuns was Isaac en Johnny.

7) John Findlay, die vernaamste winkelier en bestuurder van die firma Findlay & Co.

8) Wm. Jno. Smith, van die afslaersfirma Hemming en Smith. Samuel Zwaartman verwys later dikwels na hom as „Neef Willie”. Hy word ook genoem „Generale en Commissie Agent”

9) Mijnheer Bomberg is ds C. Bamberger van die Ned. Geref. Kerk. Gracie is met een van sy dogters getroud.

9a) Jasper Cloete van Sutherland.

9b) Charles Smith.

10) Oor die wolwassery, vergelyk die *Kykje op Fraserburg* in die Inleiding.

en die volk die was de wol met de water wat de pert op pomp, Vinley is toch een vluxe man.

Nu eindig ik met mijn pen maar nooit met mijn hart. Weest gegroet en zeg komplement voor Gouverneur Houthuis¹¹⁾.

Met veel achting jou neef,

SAMUEL ZWAARTMAN.

(Deze brief zou eerder geplaatst zijn, had de schrijver niet verzuimd zijn naam er bij te zenden, een verzuim dat hij met den laatsten post heeft hersteld).

Het Volksblad,
13 Januarie 1870.

Waterpasvlei, distrikt Frijzertsberg,
January 1de, 1870.

Aan de Kourant Maker wat in de Kaap woont.

Waarde en geachte Neef,—Hopende dat jij mijn brief van Kromhoringsdraai gekrij het en ook gedruk het, wil ik jou nou weer wat vertel. Maar eers wens ik jou veels geluk met de nieuwe jaar, en dat jij nog lang mog leven tot nut van ons land' en volk. Wat ons hier op de Nieuwveldt aangat is wij maar in een ellendig toestand—want, waar de veldt nie deur de springbok afgevreet is nie, is de droogte groot. Toch hoop ik dat het nou met de nieuwe jaar zal beter gaan, want Oom Knipmes het mij vertel dat als de 12 eerste dagen van de nieuwe jaar goed is, ik meen, dat als het de 12 dage reent, dan zal het al de 12 maanden reen. Nou het dit hier mooi gegaan, want op nieuwe jaar het de weer opgesteek, de tweede January was weer zoo, en de derde was reent geval¹⁾; dus volgens Oom Knipmes zal het January, Feebrarie en Maart reent. Ik wou voor neef vraa of dit waar is, want hulle seg de kourant weet alles, en wat hij nie weet nie vraag hij voor de klein ou meneertje wat in de groot huis woont langs Zoutrivier, waar hij altijd naar de zon en de maan zit kijk—zij naam is gloo Meneer Maak-klaar²⁾.

Maar neef, ik moet jou ook vraag hoe dat het met de schietwet is, de springbok is toch mos nie een ding wat boete op is, en toch seg de agente dat als de Prokureur-Genraal wil dan kan hij ons laat Rds. 50 betaal voor ieder

11) Sir Philip E. Wodehouse.

1) En tog gee hy voor dat die brief op die 1ste Januarie geskryf is. Of is dit ook as 'n grap bedoel?

2) MacClear?

bok wat ons schiet, en de goed doet zoo veel kwaad. Hoe is dit dan? De Procureur-Genraal moe nie zoo onverstandig wees nie, want ons zal al te baaieng moet betaal. Reken toch klein Neef Jordaan het oer de twee honderd geschiet nou kort, en al de dorp zijn kerels het ook wat gedaan, maskie dat hulle nie zoos een boer kan schiet nie; de ding wat hulle seg uitlander kan mos nie raak schiet nie; als hij gaan jagt dan is ik bang om mee te gaan, hij kan maakelijk ongeluk maak. Magtig! mens moet lach krij als jij zien hoe hulle schiet. Maar partij kan daarom zoo een standende schoot maak als dit een schijf is wat stil staan. Maar als hulle mij dagvaar omdat ik springbok schiet, dan zal ik bij Parlement klaa, want daar is mos Afrikanders onder de speul kerels, en ook ou Meester Porter ^{2a}), hij is mos zoo glad met zij mond, hij praat de Prokureur-Genraal zoo dronk dat hij naderhand onder de tafel rol, waar de mooi goud speelgoed is wat zoos eene groot kerie liken en wat ik hoor hulle zeg is de "mys" ³), waarom toch nie liever de "rot" ⁴) voor hom noem want hij is grooter als de "mys." Maar omtrent de Parlement julle zal nou een ding zien. Ja, ou broer, jij kan gloo ons lid, ou Meester Kinnear ⁵), zal voor ons optree—de Gofeur, en de Koloniaal Sectaris en de Prokureur-Genraal zal nou zien dat hulle nie voôr ons kan maak zoos hulle wil. Hulle wil ons taxeer, maar dit gaat nou zoo schraap om de rekonnisie ⁶) en de wegbelasting en al de andere drommel op te breng dat ons nie meer kan nie—en ons Magistraat, al wil hij nie, is verpligt om ons te dagvaar als wij nie betaal nie, en Meester Blikhol, de Sectaris, die maak dit reg-reg dol, want als wij nie weg belasting kom betaal op de tijd dat laat hij ons zoomaar van Meester Koepers ⁷), de agent, aanschrijf, dan moet ons die ook betaal om verder koste voor te kom, want als Boork ⁸), de boede, bij ons kom dan is dit zoomaar ponden koste, magtag de kerel verdien lekker zijn geld. Nou kan jij ver mij gloo, mijn lieve neef, ons kan nie meer belastings betaal nie; ons distrikt is al lange tijd bankrot geweest, en jij moet toch tegen de Gofement en de Prokreur-Genraal schrijf in jou kourant, want hulle verniel ons land tot in de grond. Maar oubaas, waarom teeken ons boere niet voor jou kourant,

2a) Johannes Porter (Paarl) is Afrikaner.

3) Mace — by Zwaartman 'n woordspeling op *muis*.

4) Rod.

5) W. Kinnear, lid vir Victoria-West in die Wetgewende Vergadering

6) Recognittiegelden.

7) H. W. A. Cooper, Zwaartman probeer duidelik hier om alle verdenking van Cooper as die skrywer van die *Boerenbrieven* af te lei.

8) F. Bourke, hoofkonstabel van 1860—1873. Hy was tegelykertyd ook bode van die hof.

dan zal hulle zien hoe dat het gaat met de Parlement en al de andere dinge. Meneer Briede⁹⁾ die doet wat hij kan en dat is een schande voor hulle dat hulle nie kourant krij nie—alle respectabel mens die leest de nuwens, dus moet hulle ook de kourant laat kom dan leer hulle ook toch wat. Daar is partij die nie weet eens van de groot skip in de Kaap wat koren lande op is, en waar hulle zoo baaeng wild schiet—want zoos ik hulle vertel op de skip is geen schietwet nie. Ik het hulle vertel van de skip dat hij zoo lang is als hiervandaan naar Beaufort, en dat de Kaptein met de stoomwaan^{9a)} rond rij alle maande om te zien hoe dat het gaat.

Na komplimente aan jou familie en aan Meester Porter en Soul Salmon¹⁰⁾, de slimme klein kerel, en aan Meester Stinkhond¹¹⁾ en Joostaas¹²⁾, noem ik mij met heilwense, jou liefhebbende neef,

SAMUEL ZWAARTMAN.

Het Volksblad,
20 Januarie 1870.

BOERENBRIEVEN UIT FRASERBURG.

[No. 3.]

Waterpas Vlei, Vrijzertsberg.
10 Januarij 1870.

Aan de Korantmaker wat in de Kaap blij, wat hulle zeg
Volksblad.

Waarde en geachte neef,—Ik mot mos weer ver jou schryfve oor een ding wat hier gebeurt is, wat banjang wonderlik is. Meneer Bamberg is mos ons predikant, en nou het hij huisbezoek gehou. Nou kan neef reken of wij nie beetje schrik toe hij bij ons gekom het, want hij was mos nooit van-te-vore bij ons; maar misschien is hij nou bekeerd, zoo 's hulle zeg. De vrouw het toe koekies gebak in de pan en voor die ou koffie gegee met melk en suiker in, en nadat hij zijn buik goed gevul het, het hij gezeg, ons woon zoo lank hier en ons kom nooit kerk toe nie, en ons mot toch kom zien hoe een mooi preekstoel¹⁾ dat hij het. Hij zeh toe hij het nie eindlijk na ons gerij nie, maar hij moes bij ons verbi, toe dach hij dat de koffie omtrent klaar zou wees. Maar hij is daarom fluks, die ou, om nooit

9) K. G. F. Briedé, algemene handelaar en plaasiike agent van *Het Volksblad*.

9a) Stoomtrein.

10) Saul Solomon, joernalis, koerantelenaar en parlamentslid.

11) Stigant, lid van die Wetgewende Vergadering.

12) J. T. Eustace, lid van die Wetgewende Vergadering.

1) Vgl. die lofrede hierop in *Een Kykje op Fraserburg* (Inleiding).

een mens te kom pla nie, want daar is partij predikante wat nix doen als huisbezoek, en dit is iets wat onze ou kerel nix van hou nie.

Weet neef, de Engelse het ook zoo een predikant wat hulle zeg meneer Pettison²⁾; die arme ou skepsel het toch ook maar zwaar in de wereld. Hij moet school hou voor de kinders en hij moet ook preek laat hij zoo zweet voor de Engelse en die swart volk. Nou praat hij zoo krom Hollans, mens moet lach om te hoor. Neef weet mos hoe zoo een rou riem Engelseman ons taal praat.—Maar Pettison is daarom een goeie kerel.

De ander dag gaat ik en mij vrouw na de dorp om grog te koop voor mijn verjaarsdag, en toe ik bij Hemmi³⁾ in de winkel stap, toe zie ik daar zoo een dik, vet, korte kereltje met zoo een parmantige voorkom. Ik knik met de kop zoo op de Engelse manier,—want jij weet, ou broer, de kerels gee nie hand nie, hulle is mos gentelmans op hulle manier. Toe ik zoo knik zeg hij: “magtag, neef Samuel, ken jij nie meer ver mij nie?” en toe hoor ik aan zijn stem dat het Willie Smit was; maar jij kan reken of mens hom nou kan ken. Hij het zijn laatste baard afgescheer; nou lijk hij zoo snaaks met zijn snor, wat die Engelsman zeg moestaas. Ik zeg toe ver hom: “maar neef Willie! waarom kul jij een mens zoo? Jij lijk nou kompleet na een ingevoerde Vransman, en ook zoo ondeunt, net zoo 's de Kaapsche klerkies wat op kantoor zit.” Hij kon zij lach nie hou nie, en na dat ons nog een beetje gepraat het, laat hij een bottel Engels bier kom en het mij getracteer.

Maar Neef, ik moet jou vertel van die wiele waar die dokter⁴⁾ en Vinley op rij. Hulle noem ver hom baai-siekkel⁵⁾, maar hulle moet liever seg kaap-siekkel, want hij het nie van de baai gekom nie. Die ding het zeker nooit Portlisbet⁶⁾ gezien nie, want toe Diederik^{6a)} laas bij mij was, zeg hij, hij het de ding met zijn waa laat kom. Maar ik moet ver jou seg, de kerel die rij op die wiele dat dit zoo gons, en hulle gaat gou oer die pat. Hulle het mij vertel van zes maal zoo gou als een te paert. Wat ver uitvinsels is daar toch in de wereld! Nou moest ik op de dorp twee osse van Neef Vanie uit de skut los, en toe gaat ik bij Gert Wevers⁷⁾, wat bij meneer Briedé is, want hij is mos skutmeester gewees; en toe vertel hij mij,

2) Mnr. Patterson was eintlik net 'n „catechist”.

3) Robert Campbell Hemming, die posmeester (diens aanvaar op 25 Okt. 1858). Hier is sprake van die handelaar Hemming.

4) Dr John Brown, sedert 1865 ook distriksgeneesheer in opvolging van dr Edmonds.

5) Bi-cycle, velocipede. Baai- en Port-Elizabeth, Kaap is Kaapstad.

6) Port-Elizabeth.

6a) Tjankowitz

7) Weeber.

dat Vitlok⁸⁾) nou de skutmeester is, en toe moes ik na Vitlok bij de hotel gaan om de beeste te los. Dit is daarom jammer dat de klein kerel nie meer skutmeester is, want hij het de slag geken om daar van geld te maak. Het neef nie maskie klein Bouman in de Kaap gezien nie? Hij is ver twee maande al weg, maar hij kom weer met Diederik Chankwitz⁹⁾). Mag, dit is een snaakse ou klein mens. Neef zal zeker neef Diederik gezien het; mens kan hom zomaar ken, want hij is doof, dan zwaai hij zoo met zij arrens. Als jij hom zien, zeg toch voor hom de komplimente van mij en van Neef Maaikel¹⁰⁾, wat de nieuwe slagterswinkel opgezet het naas de apoteekerswinkel van Meester Britten¹¹⁾). Nou het hulle drie slagters op de dorp, of lievers vier gloo, ik weet nie reg nie.

Op de dorp het hulle een nieuwe modese zij hoet, wat alte snaaks lijk, amper net zoos de hoet wat Meester Porter gedraa het toen hij hem zoos soldaat aangetrek en te paart gerij het op de parade in de Kaap. Neef Willie¹²⁾) wou aan mij ook zoo een ding verkoop; maar ik hou mij bij de ou modese boerehoet.

Wil neef gloo dit gaat maar zwaar onder ons boere? Ik is al drie weke hier op mij legplek, Waterpasvlei, en dit het nog nie gereent nie. Nets zoos dit reent moet ik weer naar Kromhoorengsdraai teruggaan, want neef weet hoe dit gaat als mens van die huis is.

Na jou en jou familie groetenis te zeg, moet ik jou verzoek om komplimente te zeg aan Meneer Houthuis en de Kloniaal Sectaaris, en aan de vriendelijke man wat op de trein rij wat de jas en de keps dra; hij het ver mij regte goed gewees toe ik daar was,—Met veel achting, jou teer beminde neef,

SAMUEL ZWAARTMAN.

8) F. Whitlock

9) J. Diederik C. Jankowitz.

10) Michael Keating, die eerste tronkbewaarder.

11) John Brittain se naam verskyn ook as „Commission and Collecting Agent” — is dit dieselfde persoon?

12) Willie Smith, die afslaer. Die Willie Smit, van wie vroeër in die brief sprake was, is miskien die ryk boer en eienaar van Jakhalsfontein.

BOERENBRIEVEN UIT FRASERBURG.

[No. 4.]

Kromhoorens Draai, Karreebergsvivier,
Distrikt Frijzertsberg, 15 Janiwarij 1870.

Aan de krantmaker wat in de Kaap woon, regt over
Soul Salmon, zijn drukwinkel in de Jortjesstraat.

Lieve en Geachte Neef.—De droogte hou noch aan, dus was ik verplig om van de legplek Waterpas-vlei weer na de plaas terug te gaan, en mij ou vrouw het zoo swaar de zinkins dat ik maar blij is om uit de tent te kom, om weer in de huis te wees. Ik moet mij ou vrouw zijn rug en beene vrijve alle nachte, dat zij toch beetje verlichting krij. Ik moes nou laas weer dorp toe rij, om kamfer te koop ver haar en mij krante bij de pos te haal bij Hemmi, want hij is mos posmeester, maar hij was nie daar nie, ou meester Klij¹⁾ seh voor mij, hij het gaan kuijer bij niggee Tromp, wat op Leeuwvontein woon, en toe het ou Klij mij de krante gegee, en ook een brief van oom Groottoon, wat op Patatrivier woon, in de Karroo, wat de mense laat betaal als hulle bij hem eet. Toe ik de krant oop maak, ziet ik dat jij nie de brief wat ik ver jou geschrijf het in jou krant gezet het niet, jij schrijf mos dat ik mij naam moet stuur. Maar ik het mos mij naam geteekent, nie waar nie? En ik het nie geweet dat ik ver jou mijn mama zij naam ook moes sêh nie, maar ik vraa ver jou exkuus. met de woort van assieblief, ik zal nooit weer zoo maak nie. Toe ik op de dorp was het ik de klein Duitser gesien, zijn naam heet Bauman, hij is klein Bouman²⁾ zijn groot broer. Hij het mos een hengspert gekoop van ou van Jaarsveld, Molkeis zijn papa, en hij rij al dag ront dat de nooiens hom moet zien, want hij is mos jonkman, maar toe hij daar bij de klippe rij wat laans de straat is, laans meneer^{2a)} zijn huis, blij de pert staan, en hij zet kop tussen de beene en Bouman die waai nets een kwikstertje, dat de klippe zoo schuive. Toe loop Meneer Bomberg en neef Weekous om hom te gaan help, en hulle moes hom eindelijk uit de klippe grave, de konstavel het de pik en de graaf gaan haal bij Meester Kormick zijn tuin Eindelijk en ten laas, toe hulle hom uitgekrij het, gaat hij naar Britten³⁾ om smeergoet te koop, want hij het gloo zeer

1) Mnr Geo. Clay, wat Blackall in 1875 permanent opgevolg het as sekretaris van die Distriksraad.

2) Algemene handelaar (Het Volksblad, 2 Maart 1871).

3) Die apteker.

gekrij, en Britten het hom een bitter, van de lekker drankies mos, laat drink, en toe het Bouman weer huis toe gegaan. Die Britten, al is hij klein van lijf, is toch maar een klein haantje, Ik het bij Maaikel gaan koffij drink. Maaikel is mos slagter, maar hij vertel ver mij dat hulle hom uit zijn winkel laat gaan. De klein witkop Hollander, wat bij Vinly in de winkel schrijve, die het de kamer naast aan en nou als hij soggens nog wil slaap, dan plaa de vliege ver hom; zijn haare is mos zoo kort gesnij. Nou sêh hij, de vliege kom van de slagterswinkel. Maar dit is nie reg nie; Maaikel is een goei kerel. Hij het nou mos weer van mijn schaape gekoop, zulke vettes. Maar ou Meneer Weevers en ou Meester Kormick die hou nie van hom nie, want hulle het ook slagterswinkels en hulle wil nie hêh hij moet de vlijs goetkoop verkoop nie. De twee ou mense was mos eerst kwaat op makaar, maar nou is hulle weer goed; dit is reg zoo, hulle is toch al oud en een dag zal hulle moet zeker dood gaan. Ik ziet de Duitse lant-meter is noch op de dorp; ik zou ver jou iets van hom vertel, maar ik verwach dat hij bij mij zal kom gofermentsgrond meet, en ik is bang ver zijn pistool en sabel. Ik is nie mens wat lig bang wort, maar jij kan gloo, jong, dat hij al te kwaai is. Als hij eerst sêh "donder wette" 4), dan moet jij maar pat gee. Pas op ver hom als hij een dag Kaap toe kom; julle kerels zal zoomar van Jortjesstraat 5) spat als hij met zijn sabel werk; dis nie makkelijke kerel nie. Oom Ockert het mij vertel dat Jimmie Not hem laat aanschrij het van Meester Dikpens, de Prokureur in de Kaap, ver £99 19s. 11½d., voor de werk wat hij daar aan de vontein laat maak het. Oom Ockert die neem boeretree en nou peuter Jimmie al met de kupiek yards, en nou wil hij oom Ockert laat betaal volgens kupiek yards; maar ou broer, jij weet self ons boere, als ons van een tree praat, dat dit maar een tree is, van drie voet, wat duivel is dit dan met de kupiek yards te doen? Jimmie is verkeerd—maar als daar nie rusie is, hoe zal die agenten dan leve? Hulle moet ook werk krij, anders vergaat hulle van honger en wij het een heele speul hier, genoeg om de duivel zelfs te fop; maar die ou 6) hij sorg ver zij kinders.

De ander aant was daar Municipaal meeting, toe gaat ik met Bredie mee om te zien, maar toe het nie genoeg leede gekom nie; Hemmie was weg, zoos ik jou vertel het, en meneer Bomberg het buikpijn gehat van de pampoenskoekies eet, en Smit het hom in de dam gaan was, hij hou mos zoo graag van zwem, en daar was niemand daar als Briede en Vinly en ou Klij, die is mos Sectaris, en toe

4) Donnerwetter, as vloekwoord bedoel.

5) „St. Georgesstraat”.

6) Die duiwel.

het Boork kom klaa en nog een paar kerels wat kom luister het. Toe begint hulle te praat van dinge wat nie behoortlik is nie, dit is Vinly die, hij sêh daar is nie hel nie, de hel is bij een mens zelf, zij konsensie is de hel. Toe praat Boork (hij is mos rooms, en hulle is mos bij partij plek orterdoks) en sêh daar is hel met groote vlammen, en wij moet almaal ons bes doen, om nie daar in te kom nie. Toe vraa Vinly voor Briedé wat hij daarvan denk; toe sêh hij, hij denk daar is reg reg hel; maar Houtshoorng^{6a)} die sêh hij is van dezelfde opinie als Vinly. Maar Houtshoorng moe nie praat nie, hij weet dat hij de mense aan de slaap laat gaan als hij zoo met zijn vingers gooi naar hulle. Dit is onheile dinge die, dit is wat hulle sêh mismeraais; maar ik denk dat het de booze geest is wat in de man zit. Dit is goed dat meneer Bomberg nie kon kom nie, want hij hou nie van iets wat nie orterdox is nie, zelfs ook nie van mense wat water uit de sloot lei als dit nie hulle beurt is nie, en als hij daar was het hij zeker ver Vinly en Houtshoorng berispe.

Nou moet ik maar ophou, want oom Kromderrum span al weer in en hij moet die brief bij Hemmi afgee bij de pos. Als jij ver mij schrijve, zet op de brief "onder de bestelling van meester Hemmi, postmeester," dan zal ik de brief krij. Sêh komplimente aan jou vrouw en kinders, ook aan ou meester Vinley, hier die Vinley zijn papa, en aan Gofneur Houthuis en Saul Salmon en zij groot broer Hendrik, en ook aan meester Porter en aan Pieter Marais in de Jortjesstraat, maar nie ver Stinkhand en Joostas nie, want hulle wil ons land taxeer. Stinkhand, zies waar krij de kerel zoo een leelijke naam. Meneer Briedé en Meester Blikhol en neef Izak en Jonnie Kormiek die laat kompliment weet. Meester Bolstond sêh hij denk hij zal inteeken ver de krant, dan kan hij ook beetje Hollans lees. Mij vrouw stuur ver jou vrouw een paar springbokboutjes en een stuk of zes peeper wortels.—Met veel achting, jou neef,

SAMUEL ZWAARTMAN.

P.S. Vaustert is nie meer bij Hemmi in de winkel nie, hij is weg na Zeerug⁷⁾ toe; nou is Britenhol daar in Vaustert zij plaats. Hij lijk een vriendelijk kerel. Chewi⁸⁾ is nou bij Vinley, dit is een kwaai jong, pijp rook is ver hom nix; hij is nog maar klein.

S. Z.

(Wij hebben nog een brief ontvangen, geteekend "Jan Knap," in denzelfden stijl, maar daar die meestal loopt

6a) Van Oudtshoorn.

7) Ceres?

8) Keevy.

over zaken die reeds door Zwaartman zijn behandeld, zou het een noodeloos opoffering van ruimte zijn om dien ook te plaatsen. Volgens zijn schrijven moet men zich in het Fraserburgsche distrikt verdiepen in gissingen omtrent den persoon van "Zwaartman" en hij geeft onderscheidene namen op van dorpelingen, die voor de schrijvers gehouden worden. Het spreekt van zelf dat men er op die wijze niet achter komt.—RED.)

Het Volksblad,

3 Februarie 1870.

BOERENBRIEVEN UIT FRASERBURG.

[No. 5.]

Kromhoorings draai, Distrik Frijzertsberg,
Janiwarij 24, 1870.

Aan de krantmaker wat hulle seh *Volksblad*, in de Kaap in de Jortjesstraat.

Waarde en Zeer Geachte Neef,—Ik is nou mos weer op mij plaas, maar ik moes dorp toe rij om mij plaas zij belasting reg te maak, toe het ik zoomaar bij Kerkplaats¹⁾ om gerij, want daar was vendisie daar. Neef Willie het dit gehou, hij is een al te jollie kerel ver afslaaër want hij tracteer vlux op—en hulle het al te lekker wijn daar gehat. Meester Bolstont was ook daar, hij het de krant gelees ver de mense wat mij briewe instaan, maar jong! hulle het hulle bijna dood gelacht; ou Muis of Mewis of wat hij heet, het ook prebeer om de briewe te lees en toe kon hij nie mooi lees nie. De mense was blij toe hulle hoor dat Oom Ockert en Neef Klaas ver Blikhol loer, want hulle hou nie veel van hom nie. Ik hoor partij mense die het op de vendisie Engels gepraat, dit is een goeie ding om te leer. Bob Saanders was mijn meester geweest, toe het ik geleer hulle moet net een Hollans woord in hulle mond neem en dan dit met hulle tong zoo een paar slag omroer, en dan stoot hom uit, dan is dit Engels. Als ou Blikhol Hollans wil praat maak hij met de Engelse worde zoo, dan praat hij Hollans. De ou was kwaat, seh Britten ver mij, toe hij lees van zij honnert pont in de krant; maar waarom moet ons boere zoo zwaar belasting betaal net lat hij kan lekker krij? Kwaat wort help nix ver hom. Neef Izak Bool het hom ook eers kwaat gehou, maar dit is toch de waarheit, dus moet ik dit aan jou schryve.

1) Kerkplaats, waar die Hollandse sendeling, ds Kicherer, onder die Boesmans en Hottentots gearbel het. Daar was eers sprake om die dorpie Fraserburg op Kerkplaats aan te lê.

Maar de ander mense die lach lekker ver hulle. Hulle moet almaal in de spoor trap of ik zal hulle piets met de voorslag. Nou het Neef Suinag de plaas gekoop ver elf honnert en vijftig pont. Daar was amper twis op de vendisie. Oom Ockert en Oom Vrans was aan makaar, hulle het al weer twis gehat. Eens bij de Ringsvergadering toe is daar gevraa aan Oom Ockert, want hij is mos ouderling, of meneer behoorlijk huisbezoeking doen, toe seh Oom Ockert "ja," toe antwoord Oom Vrans hierachter hard op: "dit lieg jij." Nou kan neef denk hoe dat de mense lach, zelfs de predikante kon hulle lach nie hou nie. Toe de vendisie klaar was, maak ik en Neef Willie Smit, en Neef Dirk Dewaal, afspraak om zaam te rij in de gezelschap. Ons het regte plezierig gerij, want Neef Willie en Meester Bolstont die schree ver ons om stil te hou, als hulle wil dop steek, dan doet ik en Neef Dirk zaam, ons het nie makkelljk grog gedrink nie. Maar Neef Willie is taai, want hij het daarom twee springbokke geschiet, hij het ander ook geraak, maar die het weg-gehol. Toe ons bij om Vrans Schalkwijk zij plaas gekom het, toe draai mij maaters weg, en ik moes toe alleen rij. Ik het op Skietერიj Kraal uitgespan, maar ik het de grog gemis, kan ik ver jou seh, want dit was baaijeng koud, en toe de maan opgekom het, is ik weer ingespan. Toe ik op de dorp gekom het, is ik bij Niggie Numelman²⁾ gaan uitspan, want ik wou nie graag ver Tjankwitz in de nag opklop nie, want hij zal anders nie zoo lekker van de groot skip droom nie. De ander dag het ik rond gestap in de dorp, bij Meneer Bomberg, en bij de winkels en bij ou Meester Kormick, maar dit is een goeie ou man, en ook ou Mieses Kormick en de kinders is regte vriendelijk met en mens. Toe Meester Bolstont op kantoor was gaat ik mij rekondise³⁾ betaal, en toe moes ik ook bij Blikhol wees om mij weg-belasting te betaal. Maar hij weet nie dat dit ik is wat van hom schrijve. Hij vraâ ver mij of ik nie wildboutjes gebreng het nie. Hij seh hij is bijna dood van al zij werk, maar ik is mos nie zoo danig dom nie om dit te gloo. Wat ver een snaakse mode is dit nou? Ik ziet de mijsie mense die snij hulle haare kort af nets kinders, hulle wil gloo nets kinders lijk, vernaam die ouwes wat nog nie man het nie, maar dit kan maskie wees dat hulle wil heh dat hulle zijn koppe moet koel wees.

Klein Wevers vertel ver mij dat al de mense om Briede zij krant laat vraa het, om de brieve te lees—daar was baaijeng pret met de brieve. Partij wil van Briede hoor wie of dit is wat de brieve schrijf, maar hij wil nie seh

2) Numelman: Immelman.

3) Rekondise: recognitie-gelden.

nie. Vinley en Smit en Koeper en Blikhol en Hemmi die het ver hom gevraa, maar jij weet Briede is zoo kwaai partijkeer, vernaam als hij uit de slaap opstaan, kan hij alte verkeerd wees; een keer het hij mos ver Neef Bonthuis zoo van zijn stoep afgestoot dat hij oor de watervoer gerol het. Soe de mense zoo neul bij hem was hij kwaat, toe kom Koeper weer en hij seh ver hom "Briede, wie is dit dan toch?" Toe vloek Briede ver hom dat hij zoo aanhou; hij was alte kwaad en Wevers (zij papa is mos klein ou Wevers de slagter, bakker, en agent wat eerst op Beaufort was) vertel ver mij hij dach Briede zou ver Koeper een opstopper gegee het. Briede is daarom een goeie kerel. Koeper moet ook een bog wees om zoo te neul, wat gaat hom dit aan wie of ik is, hij moet naar zijn bezigheid kijk, dit traak hom mos nie. Toe ik na de dokter gegaan het om mij ou vrouw zijn medisijne te haal, het hij mij gewijs hoe zijn huis is, maar jij kan gloo dit is mooi. Hij het ook alderande planne uitgevint, hij pomp de water onder de gront uit dat dit in zijn huis moet loop, dan draai mens net de kraantjie, dan spuit de water zoo maar zoo. Ons dokter is daarom een vluxse kerel, hij is met almaal vrientlijk en de vrouwens hou al te veel van hom. De dokter is ook slim in zijn vak, kan ik ver jou seh; hij maak daar nix uit om jou toon of jou been af te saag, of jou oog uit te snij. Hij saag jou armen af eer dat een mens een voorslag riempje zal kan snij. Meneer Briede het ver mij geseh, dat ik bij hom de Zondag morre kom koffij drink, en dat wij zaam kerk toe zou gaan; toe gaat ik, maar hij staat nie uit zijn bet op voor dit al tweede gelui was, toen moet ik maar alleen gaan. Magtig, ou broer, dat is een mooi kerk en groot ook, daar is zulke groote vensters en mooi wit en blaauw gordijntjes. De preekstoel is zoo mooi dat ik dat nie ver jou kan vertel nie, en als ons ou predikant daarin staan, dan lijken hij ook amper mooi, met zijn zwarte tjalie, en de witte sakdoek voor zijn bors. En onze ouderling wat amper zoo's meneer lijken, hij sit zoo pijl regop en mens kan zien aan zijn voorkom dat hij in de kerkediens is. Zijn naam is Neef Martinus Roo⁴⁾. Oom Ockert was ook daar in de ouderlingsdoos. De kerk is mos vol van die doose wat de mense in moet gaan zit. Nou zal ik ver jou seh wat de predikant voor ons geseh het. Eerst laat hij gezang zing, dan lees hij de twaalf gebode en de tien artikels, wat hulle seh geloofsartikels, of is ik verkeert? ik denk dat was tien gebode en twaalf artikels, ik weet nie reg nie. Toen ging hulle weer twee versies van de 7de Gezang zing, toen begin de ou te preek van de 3de Kapittel van de Kollossense en de laatste versie. Toe

4) Roo: Roux.

seh hij ons denk al te veel ons vanzelve; hij praat ook van de handelaars en zoo al voort; hij seh, ieder man is een dief in zijn neering; ik wou amper vraa ver hom of predikante ook nie zoo is nie, maar neef Tonteldoos was naast mij, en hij seh ons mag nie met de predikant praat nie als hij preek. Na die preek was Neef Jacop zijn kind gedoop. Hulle het ook in de middel van de preek gezang de eerste verzie van psalm 25. En toen de speul klaar was, weer de 95ste Gezang. Maar ik moet ver jou seh dit gaat maar zwak met hulle zingerij, hulle het daar op de galerij zoo en baster orrel, hulle noem homhimonium ⁵⁾ of perafien ⁶⁾, en Niggee Hugo ⁷⁾ die speel daarop, maar die ding is gloo al oud en gebrekkelijk en, hij schree al te leelijk. Eers, toe hij begin het, doch ik dit is mijn hond wat zeer gekrij het; de ding huil eendlijk nets een merrie pert wat vul krij en, al wil jij zing kan jij nie, en de meisie mense die maak hulle mond nie oop nie, hulle is gloo bang ver die vlieë, daar is mos zoo baaijeng vlieë; hulle kom daar van de kraal wat op de mark staan. Sies toch, dit is mos nie plek ver schaapkraal, net in de middel van de dorp. Ou Mieses Kormick kan dit nie meer uithou nie, maar Neef Willie en Neef Karel zal een dag spook daarover en ou Klij zal alte blij wees, want hij en meneer hou nie van makkaar nie. Na de kerk oer was, is ik en Neef Willie en Vinley en Hemmi en Briede gaan ons lijf sterk maak bij Hemmi zij winkel. Ons het vlux op gegrog om te kan lekker eet, ik het bij Briede gëeet. In de aant is ik en hij gegaan naar de ou kerk, meneer zou mos weer preek. Toe ons ingaan seh Briede, ik moet nie langs hom sit nie, want als ik aan jou schrijve dan zal hulle zoomaar raai wie of dit is. Meneer het eers hulle de eerste gezang laat zing—de volk die zing mooi, de weinag wat daar was. De Biskop het mos meneer zijn gemeente afgeneem en ver Meneer Pettison gegee. Toe de gezang klaar was het meneer gebet gedaan, regte mooi; toe lees hij uit de Bijbel en dan het hij weer laat zing zoo en paar versies van Pesalm 146; toe preek hij, zijn tex was van die Moorman wat op de kar gerij het en met Filip gepraat het en wat zoomaar op de plek in de rivier gedoop is. De preek was regte mooi en al de mense seh dat de ou mooi kan preek als hij wil. Neef Karel het mij geseh dat meneer beter preek in de aantdienst als smorrens, en ik moet seh dat ik van dezelfde gevoelens is. Ik was heel te vrede met de kerk en de preek, en zal prebeer om meer na de kerk te kom, want ik is bij Meneer Fraser ⁸⁾ aangeneem, en ik

5) Homhimonium: (hom) Harmonium.

6) Perafien: serafyn.

7) Niggee Hugo: Sy was later die assistent van die skoolhoof N. T. Maskew.

8) Meneer Fraser: Ds. Colin Fraser (kyk Inleiding).

is nooit weer in de kerk gewees nie, daarom heb ik nie geweeet hoe ik moet maak in de kerk nie. Oom Knipmes het mij geseh ik moes ver die ou dendiense jong, wat hulle seh koster, voor een zitplaats vraa, en hij het mij gewijs waar ik moet zit. De aant het ik bij Briede ge-eet lekker springbokbout, en hij het mij vertel al de nieuwes. Ander week zal ik ver jou seh wat ik van hom en andere mense gehoor het. De ander dag is ik weer naar huis toe.

Komplimente aan jou vrouw en kinders, ook voor de ou jutsh⁹⁾ wat hulle seh Meneer Bell. Blekhol laat ook ver jou komplimente weet en ver de ou jutsh ook, dit is zoo een goeie ou kerel partijkeer. Jankwitz seh hij wil monster met Neef Izak Bool zijn ezels op de glijk gront. Mij vrouw seh jij moet ver haar lekkers stuur met de pos. —Jou lieve neef,

SAMUEL ZWAARTMAN.

Het Volksblad,
10 Februarie 1870.

BOERENBRIEVEN UIT FRASERBURG.

[No. 6.]

Kromhoorings draai,
Frijzertsberg, Janiwarij, 1870.

Aan de krantmaker wat in de Kaap blij in de Jortjesstraat.

Waarde en zeer beminde Neef,—Ik moet jou vraa om aan de Parlement te seh, dat de goferment al te baaijeng fop met de goferments grond. Hulle wil die de mense zijn verbeterings nie uitpetaal nie, zoos dit moet wees; eerst seh hulle dat als mens werk maak op de grond, hulle zal petaal volgens taxatie. Maar nou wil hulle maar helfte petaal. Ik is daarom blij om te lees dat ou Houthuis weggaan. Hulle moet ook de Prokureur-Genraal weg stuur en die ou Kool, wat hulle seh wat zoo fluks Engels bier drink. Zulke Engelse die gee nie om ons land nie. Daar is ook ou Davieson, die ou kan gerus ver de Biskop vraa om ver hom weg te stuur; de ou Biskop het hom mos eers laat kom, om ver hom te schrijve. Ons land zal nie vooruit gaan nie, eer dat wij eers van ons eige land zijn kerels een goferment krij nie, dan zal de kerels moet maak zoos ons Parlement seh, anders wort hulle afgezet van hulle pos, maar nou kan de Engelse kerels net maak zoos hulle wil, als hulle hier vandaan gaan met heele speul van ons land zijn geld in hulle zak dan krij hulle ander pos in

9) Jutsh: Judge.

ander land. Ons gaat waarlijk heel-te-maal in de verderf als ons Parlement nie ander wet maak wat hulle seh, "Verantwoordelijk Bestuur," dat is de ding ver ons, dan zal jij zien, als dat eers kom, dan zal hulle zoomar in de spoor trap, dan zal de ou stinkkraal op de markt op de dorp ook weg geneem wort, en ons distriktsraat zal dan ook moet oppas.

Ik is blij om ver jou te seh dat al was ons volk alte sleg gewees, dat dit nou een beetje beter gaan. Eerst was daar al te baaijeng schelme, maar nou nie meer nie; van de Nieuwejaar doet de volk nie groot kwaat nie; dit is aan de tronk te zien; eers was daar altoos baaijeng priseniens, maar nou regte min. Ou Meester Kormiek die lei schade daar deur, want hij is mos kontrakteur. Die oû het oom Ollie heel te maal gevloos met de tronk zijn kontrakt en met de pos ook. Nou krij hij daarom van de bode van Beaufort iets met de pos te doen, want de kerel het de kontrakt gekrij; ik is daarom blij dat de ou mens iets te doen het, want dit is al te zwaar om jou heele verdienste zoo kwijt te wees; ander jaar zal hij maskie weer de skut krij. Hij is een goeie ou, ook ou tante Antje is ver mij een goeie mens, zoo zag en goedhartig.

Daar is nie baaijeng nuwens nie, wat ik gehoor het nie. Vinley seh ver mij hij is Baljou, of zoo iets, dit het iets met de Jutse in de Kaap te doen; hij moet gloo mense dagvaar en ook wanneer daar noot is, de mense ophang. Hij seh de mooi kerel wat die witte baart het, en wat altoos zoo plezierig lijken, daar bij de Jutse, dat dit zijn voorman is. De ander dag was Meester Lem daar bij Vinly; magtig de kerel het groote ooge, hij is een vriendlijk man en hij het gelach al te baaijeng toe hij jou krant lees; hij seh onze dorp het dit noodig dat hulle beetje reg gemaak wort, vernaam partij mense wat nie weet wanneer dat hulle dit goet het nie.

Ik hoor dat Meneer Pettison zijn school maar min kinders het; daar is maar zoo een stuk of vijf; ik is jammer ver de ou mens, want al is hij partijkeer slaaperag, hij doet daarom zijn bes. Ons ou predikant hou nie van schoole nie, daar is nie kerkschool op de dorp nie, nog in de heele distrik nie, hij seh dit is te veel moeite; dit zou een goeie ding wees als hij maar net zoo ijverig was met de schoole als bij de huisbezoek en de Municipalitijt. Maar ons ouderlings is ook traag; zoos meneer seh, seh hulle ook; wit doek om de nek draa, dan is dit ouderling of de jaaken, maar babejaan kan ook wit halsdoek draa. Hulle moet nie predikant heel te maal zijn zin laat krij nie; als hij hom wil dood werk en zoo veel huisbezoek doen, en de laaste ziek mens in de distrikt opzoek, dan moet hulle

seh ver hom: "meneer moet toch denk dat meneer een vrouw en kinders het en dat dit nie reg is nie om zoo boven meneer zij krag te gaan nie." Maar hulle ziet dat de ou nie eens tijd neem ver zij plezier, dat hij gedurig in diens is en hulle praat nie. Ouderlings en dejaakens en Distriksraatleden en zulke kerels moe nie "ja broers" wees nie. Als de parlaments lede "ja broers" was, dan was ons almaal lang al deur ou Gofneur Houthuis in de zee verdrink. "Ja-broer" is nie reg reg en man nie.

De ander aant was ik bij ou Tante Antje zijn "Bol," zoos de Engelsche dit noem ver danspartij. Oom Ollie het geseh ik moet inkom, want hij zit op zijn nieuwe huis zijn stoep, toe ik veilig stap. Toe gaat ik om te kijk. Jong, dat was mooi, daar was koffie en tee en makrolle, van de snaakse soort koek, en ook ander koek en grog, en wijn, en lamoenstroop. Toe het hulle eers op de mooie, nieuwe, klavier gespeul, maar hij is gloo beetje vals. Toe speul daar de witkop Hollander wat bij Vinley is, en de jong wat de brood bak, en klein Wevers—hulle het beurte geneem. Meester Bolstont was daar en Vinley en Jan Hager, Britten en Houtshoorng en Willie Smit, en groot Bouman en Jonnie en ou Pettison en Neef Maaikel, en heele speul ander mense. Magtag ou Bolstont het lekker koek ge-eet; hij het heele vrag weggeberre en Oom Ollie die laat maar de grog kom ver hulle. Hulle het ook gedans; naderhand val een van de nooiens—ja, ik seh ver jou, de wit steveltjies en de punt broekies lijk mooi, maar Willie Smit wou nie kijk nie. Toe gaat Britten help. (Zijn vrouw het gaan kuijer, nou is hij heel te maal jonk-man). Maar ou Meneer Pettison kan mooi dans; hij skop zoo achterop met zij schuins voete, dat mens moet pat gee. Toe dans hulle "Jan pee de wit staan stijf" en dit het regte mooi gegaan. Naderhand maak hulle speetjes¹⁾. Groot Bouman het geluk gewens ver Niggie Hansie en toe het Gert op de stoel gestaan. Dit het alles mooi gewees, maar de Hollander, zijn naam heet Meerheer, het kwaat gewort ver die jong; toe wou hij nie speul op de konsertina nie: toe moes hulle in de middel van de dans gaan zit, maar hij is altoos kwaataardig, amper net zoos Neef Izak²⁾. Dit is nie reg zoo nie, hij moet verstandig wees, nie nets klein kind wees nie. De nooiens was mooi aangetrek, met wit tawerts en oope halse, en Tante Antje het ook polka gedans met mij. Toe dit klaar was het hulle pesalm gezing, en ou Pettison was toe al huis toe; toe het Willie Smit gebet gedaan. dat was mooi; amper nets zoos Meneer Bomberg dit doet.

1) Speetjes: speeches.

2) Neef Izak: Isaac Cormack.

Nou moet ik maar eindig—seh komplemente ver al de mense. Hemmi, de Engelse kerkraat, gaat nou kort Kaap toe na de Biskopaalse Synode. Hij is een goeie man, hij en Blikhol gaat zaam; hulle seh komplimente ver jou. Ou Klij en Frikkie laat ook komplimente weet.—Jou ou Neef,

SAMUEL ZWAARTMAN.

P.S.—Hemmi en Blikhol, al is hulle kerkraat, draa nie wit halsdoek nie.

Het Volksblad,
17 Februarie 1870.

BOERENBRIEVEN UIT FRASERBURG.
[No. 7.]

Kromhoorensdraai,
Distrik Frijzertsberg, 8 Februarie 1870.

Aan de krantdrukker in de Kaap in de Jortjesstraat wat hulle seh *Volksblad*.

Mij lieve Neef,—Daar is min nuwes om ver jou te schryf. De Municipaaliteit het de water bij Kranskraal laat uitgraave; Mollihoy¹⁾ was officier gewees. De bandiete het daar geslaap om dat dit zoo ver is van de tronk. Hulle het toch nou plan gemaak om de ou stinkkraal, wat in de middel van de dorp is, weg te neem. Vinley het dit voorgestel. De kerels seh, hulle wil nou nie meer iets wat nie reg is nie toelaat, alleen dat dit meneer zij kraal is, want de ou moet mos zelfs beter weet. De Laaibre²⁾ het ook “meeting” gehou, daar was heele neukerij, want partij wil heh dat groot Bauman de sluitel moet hou, en partij wil heh dit moet oop staan. Toe het hulle de ding zoo gemaak: de Laaibre moet oop blij, en dan zal de kerels alle veertien dage de boeke reg zit. Hulle het £5 gestem voor Hollans boeke; maar hulle wil nie krante laat kom nie. Dit is nie reg zoo, nou moet meneer zelf inteeken en de ander kerels ook, want Briede wil nie meer zij krante leen nie om te lees nie. Mieses Britten het weer gekom, zij het nuwe modes mee gebreng van de Jortjesstraat wat gloo daar laans de zee errens is. Klein Wevers is weg na Boufort om sampain³⁾ te haal ver de bruilof. Klein ou Wevers is nog hier. Oom Ockert het de ander dag ver mij present gebreng zulke moeie perskies. Hij is

1) M. Molloy, hoofkonstabel van 1880—1884.

2) Library.

3) Champagne. Van nou-af gaan hy onder die naam Neef Bruid(e)gom bekend wees; hy is M. C. Weeber.

nie suinag nie. Hij gee ver al de mense. Oom Vrans was ook op de dorp; hy lach alte lekker ver Samuel Zwaartman. Ou Bool seh dat Koeper en Neef Vanie de brief geschrijf het wat eerste in was op Aaijes Vontein. Denk toch hoe stom! Hij kan mos zoo kwaad worde; maar al is hij nog zoo slim, zal hij nie raai nie wie of ik is. Neef Tonteldoos het ook die verkeerde os aan die stert—die ou malle mot van een Tonteldoos. Tjankwitz het ver de Municipaaliteit gevraa om de krabbe uit de watervoor te haal. Toe het meneer geseh, hulle moet tenders vraa om de krabbe te vang. Tante Antje laat komplemente weet ver jou. Ik zal ander week meer nuuws heh; seh groetnis ver ou Meneer Hemmi; zij kind wat hier is, is een vluxe vent—Jou neef,

SAMUEL ZWAARTMAN.

Het Volksblad,
24 Februarie 1870.

BOERENBRIEVEN UIT FRASERBURG.

[No. 8.]

Kromhoorengsdraai,

Distrik Frijzertsberg, 12de Februarie 1870.

Aan de krantmaker wat hulle seh *Volksblad* in de Jortjesstraat in de Kaap.

Waarde en teer beminde Neef,—Ik is blij om ver jou te schryve, want ik ziet partij kerels wort alte kwaat als hulle zijn naam in de krant staan, partij lach ook; dit is die verstandige die, want kwaat wort help nix. Hulle raai dat dit die is, en zus en zoo, maar hulle zal nooit reg raai nie, want ik is nie onder hulle nie, ik hoor de nuuws als ik dorp toe rij, dan schrijf ik dit voor jou. Partij seh dit is Vinley, partij seh weer dit is Neef Vanie en Koeper, maar ik weet wie of ik is—nie waar nie, ou broer? Nou het Neef Bornhet¹⁾ gasêh, hij wil dorp toe rij om portrette afteneem; dit is alte snaaks om te zien, eers loer hij ver jou deur die ding wat op drie poote staan, dan gooi hij de onderok oor zijn kop, dan seh hij jij moet stil zit, dan haal hij de doppie af, en als jij weer kijk is hij klaar. Hij is een slimme kerel ook ver agentschap en zulke dinge, maar in zijn vak kan hij ook goed werk; de mense moet hulle zijn portrette laat afneem bij hom; ik en mijn ou vrouw zal dorp toe rij nou kort, dan zal ons dit laat van ons doen, en ver jou stuur om aan de gofneur te wijs dan kan jij dit in de kantoor ophang. Bornhet is nou kort van de achterveld gekom, hij is en alte

1) H. Burnett

goei kerel.—Bestaat daar nie en wet dat mens nie moet zoo laat slaap soggens? De dorp zij kerels slaap meest algaar tot negen uur, dan gaat hulle weer namiddag lèh, die luie drommels. Daar is nou laas en zaak voor gewees, seh hulle ver mij; dit was een ou jong wat zij baas gedagvaar het dat hij moet petaal ver een merrie pert wat dood gegaan het. Nou het de baas van die jong nie wou getuige wees nie, toe dagvaar hulle ver hom, toe wou hij nie kom nie, en toe gaat Molliboy²⁾ om hom te haal; toe laat de Magistraat ver hom boete petaal of tronk toe; toe gaat hij eers tronk toe, en eindlik en ten laas petaal hij. Nou hoor ik wil hij de Magistraat dagvaar voor de Jutse om Drie duizend pont te betaal, maar ik weet nie of dit zal voorkom nie—Weekons zal mij zeker vertel als ik bij hom kom, hij is mos Agent, en Houtshoorling is bij hom in de winkel; hij trakteer en mens partijkeer als jij goed bij hom koop.—De Nieuwe Engelse Kerk³⁾ is amper klaar; hulle zit nou de dak op; de mense het al te ijverig gewees hiermee om dit zoo gouw klaar te krij en als de predikant van Boufort hier kom, zal dit heel te maal klaar wees. Jan Haka⁴⁾ maak de banke, en hij kan gouw werk—hij is nie lui nie—hij kan gloo mooi zing ook, ik ziet dit aan zijn mont.—Ander week zal ik weer schrijwe. Oom Vrans seh komplimente ver jou en ver jou vrouw; hij lach alte lekker als hij in jou krant lees. Ik het van zijn perkis⁵⁾ geëet, nou het ik pijn in de been, en mijn regte oor is kout, en ik voel zoo naar in mijn kop; nou moet ik maar ophou tot ander week. Wees gegroet van ons almaal, jou lieve Neef,

SAMUEL ZWAARTMAN.

P.S.—Neef Klaas Manel het ver mij geschrijwe, ik stuur zijn brief ook zaam.

S. Z.

Het Volksblad,
3 Maart 1870.

BOERENBRIEVEN UIT FRASERBURG.
[No. 9.]

Kromhooringsdraai,
Frijzertsberg, 23 Februarie 1870.

Aan de krantmaker wat hulle seh *Volksblad* in de Kaap in de Jortjesstraat.

Waarde en zeer Geliefde Neef,—Ik moes al te baaijang lach toe de niewens van Oom Ollie zijn danspartij in de

2) M. Molloy.

3) The Church of St. Augustine, gebou deur mnr Adam Jacobus Jacobs.

4) Jan Hagar.

5) Perskes.

krant was; hulle was kwaat daarom, maar dit is gekheid. Ik zou jou noch meer daaromtrent schrywe, maar ik zal dit nie doen nie, want ik het nie gehoor nie dat Oom Ollie kwaat was. Als hulle kwaat wort zal ik hulle baaijeng plaas. Ik was verlede week op Boufort—dit is een mooi dorp. Maar jong! dit het baaijeng green; de dorp was amper weer weggespoel. Ik het op kantoor gegaan om ou Meester Tinley te zien, wat Magistraat is. Die ou was vriendlik met mij; hij seh de Gofermant laat hulle al te veel werk op kantoor; hulle krij nie eens tijd om te gaan bitter drink. Ik het ou Meneer Truter en de klein klerkie gezien, ik weet nie waarom daar zoo baaijeng kerels in de kantoor moet wees. Dit is altemit om dat de Gofneur hulle lief het en daarom wil hij hulle nie van hulle pos zet nie. Ik was in de Laaibre daar op Boufort; dit is een regte mooi gebou; daar is een groote klok op de solder, dan kan mens zoomaar ver af zien hoe laat of dit is. Die kerels op Boufort luister al te mooi als de klok elf uur slaan smorrens. De Laaibre is veel mooier als de ou Rondavel wat op ons dorp staan, en daar is nie schaa-kraal nabij Boufort zij Laaibre nie. Ik hoor hulle wil weer dam maak, maar hulle moet nie gek wees nie. Ongeluk is makkelik, en een dag zal hulle almaal verdrink in de modder water. De kerk op Boufort is nie zoo mooi als ons zijn, maar zijn orrel is beter—dit gaat alte mooi daar met de zingerij. Ik het ook na de Engelse Kerk gegaan om te kijk; de gebou is nie groot nie, ook nie mooi nie; de predikant wat daar was—ik het zij naam vergeet—dit is zoo snaaks—het zoo een witte ding aan amper nets onderrok; als mens dit om jou nek vas maak, dan het hij zoo en zwaart serp om zij nek wat van voor ahang, en achter op zij rug draa hij zoo een zwarte zak met een rooi streep daarop—dit is alte snaaks om dit te zien. Mens zou nou seh, waarom draa hulle al de dinge. Als mens zou een kerel in de nacht zien dan dink jij dit is spook wat daar aankom. Maar ik moet jou seh ik het lekker gekuier. Ik was bij Meneer Kinneer¹⁾ ook; ik is regte jammer dat hij nie na de Parlement kan rij nie; zij ooge is baaijeng zeer, de arme man moet baaijeng pijn uithou oer de ooge. Hij wil daarom prebeer om te rij als hij kan. Hij seh de Gofermant wil nie ophou met die fopperij nie, en ieder lit van Parlement moet op zij plaas wees. Ik het gehoor dat ou Meester Tinley zal Gofneur van Natal wordt en dat Meneer Van der Spui als Magistraat zal aangestel worde. Meneer Soudie^{1a)}, de Kloniaal Sectaris, zal hoof jutz wordt als ou Meneer Bill²⁾ pensioen krij

1) W. Kinnaer, parlamentslid.

1a) Southey.

2) Hoofregter Bell (sir Sydney).

en ou Truter zal in Soudie zij plaas aangestel wees. Ik weet nie wat met ou Houthuis zal gedaan word, maar ik gloo hulle zal hom Koning van Spaanje maak³⁾. Als hij eers weg is, dan zal dit beter gaan, want hij wil nie zelf reg doen nie en hij wil nie heh dat de Parlement dit zelf moet doen. Hij wil ons maar taxeer om een heele speul luie kerels in de dienst te hou; als hij die kerels goet laat werk, dan zal de helfte genoeg, of meer als genoeg wees. dan spaar wij toch die geld, en ieder honnert pond help nou in die omstandigheid wat wij nou in is. De Koraanas het de ou nou laat haal van Fietoriha⁴⁾ om in de Kaap getraai⁵⁾ te wort. Het mens al ooit zoo wat gehoor! Dit lijk ver mij nou eendlijk of hulle wil prebeer om zoo veel geld te mors als kan wees. De jutse wat in de Kaap lekker zit wil nie graag hulle lijf zeer maak met te rij oer de Karoo. Nou net om hulle pleizier te doen moet dit zoo kom dat ons land al de koste moet betaal en de jutse die krij meer als duizent pont in de jaar en de ou Hoofd-juts Bell krij twee duizent pont wat ons boere moet opbring en dan, net om hulle te lui is, moet zulke onkoste. wat heel te maal onnoodig is, gemaakt wort. De magistraate en de klerke die krij min gelt gerekent bij de jutse; hulle krij omtrent vier honnert pont gloo, in de jaar, maar hulle is gloo nie zoo slim als die jutse nie, buiten ou Meneer Tinley, daar is nie juts was laans hom kan kom nie. Ou Meneer Blikhol is ook slim ver Magistraat, en ik zal blij wees als hij hooer pos krij, want hij is laank al hier al. Als Meester Bolstont een dag op ander dorp Magistraat wort, zal ons prebeer om Blikhol in zijn plaas te kies, want al is hij beetje kwaatardig partijkeer, is hij nie een slegte kerel nie. Ik moet nou grootnis seh ver jou, mij vrouw is bezig om haar haare boo op haar kop vas te maak, zij het gezien hoe dit hulle dit op Boufort doet en nou wil zij de mode onder ons boere ook breng.—Komplimente aan al de mense, jou lieve neef,

SAMUEL ZWAARTMAN.

3) Wodehouse was algemeen ongewild. *Het Volksblad* skryf bv in sy hoofartikel op 23 April 1870: „Want een meer door en door ongeschikt, onmagtig Gouvernement dan het onze is er niet te vinden. Het kan geen goed doen. Aan al wat het doet kleeft iets kwaads. En zoolang we niet ontslagen worden van Sir Philip Wodehouse en zijn monsterachtigen Uitvoerenden Raad, kunnen we niet vooruitgaan. Dwingelanden en onhandelbare, onpractische zotten kunnen nooit een land regeren.”

4) Victoria-Wes.

5) Verhoor

BOERENBRIEVEN UIT FRASERBURG.
[No. 10.]

Kromhooringsdraai,
Frijzertsberg, 28 Februarie 1870.

Aan de krantmaker wat hulle seh *Volksblad* in de Kaap in de Jortjesstraat.

Waarde en lieve neef,—Daar is al te banjang waarheid in wat ik ver jou schrijwe, maskie wort partij van hulle kwaat. Jij wou nie gloo van de sabel en de pistool nie, maar dezelfde pistool het amper neef Bruidgom zijn neus geraak. Ja dit is nie makkelik nie om onder de “donder wette” te kom nie, maar hulle seh dit is reg reg zoo. De ouderling wat ik ver jou geseh het wat amper zoos meneer lijk, wat zijn haare en zijn baart zoo netjes draa, en neef Gert, en neef Pieter, wat deakens is, het na Schietfontein¹⁾ gerij, toen ik zoo 'n toe gerij het om mijn wol weg te breng. Hulle het gloo gegaan om dat meneer Luibernart²⁾ daar zou kerk hou, om te zien dat hij nie weer van meneer zijn gemeente kinders doop, want dit trek af van zijn betaling wat hij mot krij en onze ou die lijken dit nie.—De kerk op Schietfontein is mooi, maar nie zoo's ons zijn nie, hulle noem ver hom Kruis Kerk. Daar zing hulle regte mooi, ja mens moet zoomaar jou toone uitsteek en op jou tande bijt. Hulle orrel wat hulle daar het, is anders als onze Hommium.

Maar nou moet ik jou een grap vertel. Jij moet weet dit het gereen, zoodat de water effe loop. Toe's daar een paar getrouwt; nou wil hulle oor die sloot gaan, maar de bruid die kon nie haar voetjes wijd genoeg van makkaar zet—haar broekie moet gloo te nou gewees het—en daar, pardoems! val zij in de water. Haar bruidegom wort toe zoo deur makkaar dat hij nix kan doen nie om haar te help nie, en een ander jong kerel moes toe toespring om haar uit die sloot te krij.

De mense is regte vriendlik op Schietfontein en hulle het mij getrakteer. Denk toch, partij mense, toe hulle mijn brief gelees het van de vendutie, die denk dat de Vrijzertsberg zijn kerels te veel grog drink. Hoe kan hulle zoo stom wees? Ik het tog net maar geseh dat hulle hulle lijf sterk maak. Ik wil wed dat de kerels op

1) Dit lê blykbaar tussen Fraserburg en Victoria-West.
2) Ds H. C. V. Leibbrandt, predikant van Victoria-West (1860—1877). 'n Liberalis, wat groot onenigheid verwek het, sodat hy terwille van die vrede uitgekoopt moes word. *Kyk Ons Kerk-Album* (1916), bls. 72

Vrijzetsberg nooit en vanmelevens dronk gewees is nie, ten minste ik het hulle nooit zoo gezien nie, en als mens grap maak moet de kerels mij nie op die manier verkeert opneem nie, want dan wort ik al te kwaat.

Nou neef, ik moet jou seh daar is een man op de dorp hier gekom, zijn naam is Karhout—sommige seh hij is baron—hij maak klaviere en orrels en perafine³⁾ reg. Hij moet zeker gelees het in jou krant van de Hommomium wat hier zoo snaaks geluit maak in de kerk; maar ik weet nie of meneer de ding het laat reg maak nie. Die man is gloo te sleg om zulke goed reg te maak. Meneer Karhout het daarom de ander mense zijn klavier goed gestem zoo's ik hoor.

Ik lees in jou krant dat hulle nou nie meer mens wil ophang, als hij ander mens vermoor, dit zal goeije wet wees, denk ik; maar hulle moet niet laat die zwart volk daar achter kom nie—Ik denk hulle mot de wet zoo maak dat als Christemens^{3a)} een skepsel^{3b)} dood maak, dat hij nie opgehang zal wort, net boete betaal; maar als zwart mens een Christe dood maak, dan moet hulle hom ophang zonder pardon, dan zal jij zien; nou, zoo's de wet nou is, kan ieder zwart ding baas wees. Als hulle jou skaape weggooi, dat help jou nie om te klaa nie, want tronk zit is hulle plezier, ver hulle is dit nie straf nie. En maskie dat mens amper nie meer jou boerderij op een behoorlijke manier kan voortzet nie, om rede dat de volk zoo slech is, wil hulle nouweer die wet verander en dit zoo veel te meer makkelijk maak ver die verduivelde goed—die Gams geslag.

Ik hoor neef Andries du Toit zijn vet dogter het getrouw; maar mens! dit is eindlik een knevel van een nooi; maar daarom zoo een regte lieve mens. Zij weeg zeker twee hondert pont.—Nou dat ik weer op de honnert ponde is, moet ik ver jou seh ons zal nou kijk om te zien hoe of die Raat zal maak met de belastings wat ons boere moet petaal; hulle het tenders gevraa ver de pat op Boufort. Op veel andere dorpe maak hulle ook zoo; in de Kaap ook, gloo, neh ou neef?

Ik is jammer om ver jou te seh dat ons dokter⁴⁾ ziek is. Nou het ik nie geweet dat dokter ook kan ziek wort nie, toe kon ik nie eerst ver neef Teerputs gloo nie, maar toe kom oom Platkop bij mij, en hij seh ook dat dokter is ziek. Ons was jammer om dit te hoor want hij is een regte goeie man. Maar nou kan mens zien hoe snaaks dat dit

3) Serafyne.

3a) Blanke.

3b) Inboorling of enige nie-blanke.

4) Dr John Brown

in de wereld gaat. Die dokter wat oor mens moet gaan als jij ziek is, hij wort ook ziek — hoe dat mens toch leer hoe ouër jij wort. Meneer Bomberg wil telegraaf maak hier van daan na Boufort; de ander dag toe ik op de dorp was op reis naar Boufort het hij de paale laat reg zet achter zijn huis. Als de telegraaf klaar is, zal mens nie meer postkar noodig heh nie, want dan zal de brieve en krante met de telegraaf gaan, en hulle wil ook zuiver weet wanneer dat de klok op Boufort elf uur slaan. Mag, jong, dit zal een grap wees om onze kerels te zien hier aan die end van die draat om te luister met de engelse bier in de hant, want Tjankwis “tos” mos altoos ver Engelse bier. Ja, jong! net zoos de klok Ting-Ting-Ting daar op Boufort slaan, pop! vlup-vlup-vlup zal de bier hierzoo gaan. Tjankwis maak partijkeer nets of hij doof is, maar hij en zijn maat zal om half elf al getos het lat hulle kan klaar staan om te luister. Ik denk dat als ons Municipa-
liteit eens zien hoe nuttig dat dit is, dan zal hulle ook een klok laat kom ver de rondavel⁵⁾ wat op de mark staan. Mense! Meester Bolstont zal blij wees, dan kan hij hoor, zonder om na de telegraaf te gaan, wanneer of de maan opkom.

Ik groet jou met veel achting. Mijn vrouw stuur ver jou een gebreidde schaapvel wat jij de babie kan lat op leh. Ons boere maak altoos zoo; dit is lekker ver zoo een kint, en hou die bet schoon. Seh asseblief ver meester Porter, hij moet nie vergeet om de wet te verander omtrent de zwart natie, dat hulle zwaar straf moet krij. Molkie seh jy moet toch ver de Gofermert vraa om ver hom als veltkornet aan te stel; neef Hendrik Blaauw, wat eers veltkornet was, is dit nou mos weer; hij is een vluxe kerel en alle mense moet hom eer, omdat hij bedankt het toe hulle wou heh dat hij teun die kommando-mense moest warrants dien, -omdat hulle Korannas dood geschiet het. Neef Hendrik seh jij moet asseblief ver ou meneer Korhie komplimente zeh. — Ik is nou al klaar met mijn brief te sluit en nou moet ik eindig met mij pen maar nooit met mijn hart, want ik moet morre na Devenish⁶⁾ rij om ramme te koop ver mij. — Jou al te lieve neef

SAMUEL ZWAARTMAN.

5) Peperbus of stadsaal.

6) Davenish(?)

Het Volksblad,
17 Maart 1870.

BOERENBRIEVEN UIT FRASERBURG.

[No. 11.]

Kromhoorengsdraai,
Frijzertsberg, 9 Maart 1870.

Aan de krantmaker wat hulle seh *Volksblad* in de Kaap
in de Jortjesstraat.

Waarde en veel beminde Neef,—Toe ik laas ver jou
schrijf, het ik geseh dat onse dokter ziek was, maar toe
het ik nog nie geweet nie dat hij zoo reg reg ziek was.
De mense het geseh, en de dokter ook gloo, dat dit maar
en verkouentijt was, maar nou moes ons arme dokter
hier van daan gaan om hulp te gaan zoek, want hij het al
erger gewort. Ons zal almal blij wees om hem weer te
zien, want hij is alle mense zijn vriend, en ik hoop om
jou gou gou te kan schrijve, dat hij weer gezont terug
gekom het.

Hulle seh ver mij, dat ou Klij nou correspondent is
van de Boufort Krant, en dat hij van mij ook schrijwe;
maar hij moet oppas, ik is nie die kerel om hom te laat
glijp als hij mij uitbrant. Nou dat ik van Boufort schrijf
moet ik jou seh, dat ik vergeet het om ver jou te schrijve
van de Bank wat daar is. De man wat de Bank hou is
amper en mooie kerel, en ook regte vrientlijk met een
mens als jij hom bewijs breng en jij teekent jou naam
achter op; dan gee hij jou gelt daarvoor. Maar dan moet
jij rente betaal lat dit zoo kraak, en als jij nie betaal nie
oor drie of vier maande, dan gee hulle jou oor aan de
klein agent wat hulle seh Blaau-oor. Zijn oore is nie
blaaue nie, maar hulle seh maar zoo, nets zoos hulle ver
de man in de Kaapse Bank Mou-oor seh, om rede dat zijn
oore nets de mou van een rok is gloo, anders weet ik nie.
Omtrent de Bank moet ik ver jou seh, dat partij boere
gefop wort daarmee; dit is zoo makkelik om de Bank noote
te krij—hulle kan mos makkelik dit maak;—en als mens
door de verduivelde agente opgedruk wort, dan denk jij
nie om de achterste draai, jij gaat met eens Bank toe,
om van hulle noote te krij in plaas van jou bewijs. Daar
deur is baaijang van ons boere gedaan gemaakt. En maskie
lijk de kerel (zijn naam is gloo "Geets" of "Kijts")¹⁾ zoo
danig vrientlijk ver jou als jij kom om gelt te haal, lijk
hij heel te maal anders als jij nie weer betaal nie. De
boere seh ver mij, hulle het zoo en las met de Balju

1) Keats?

“Brantwerk;” hij is ooral en altijd bezig om hulle te dagvaar. Maar als Van der Spui eers Magistraat is, zal dit beter gaan, denk ik, want hij zal zijn best doen om de Bank zijn mense tot bedaring te breng; en Makkon, de bode, zal dan ook nie zoo veel te doen krij. Hulle wil op Frijzertsberg ook een Bank oprig, hoor ik. Klein Wevers zal kassier wees om de gelt uit te gee, maar jong! ons boere wat beetje schaars is van vinke, zal nie zoo makkelik met de Bank kan werk als met onze winkeliers.

Daar was en zaak voor omtrent Noorchie²⁾ en David Krieër³⁾; maar hoor, Noorchie was kwaat; amper nets Neef Boolie. Neef Jacob Noorchie moet toch nie oor gelt zaake hom zoo vererg, want hij kan ziek wort en dan zal daar weer onkoste kom.

De Engelse predikant van Boufort was nou laas op de dorp, daar was ook die krantmaker van Boufort zaam, en de Engelse mense het kerk toe gegaan; maar jong! wat ver modes was nie daar nie? Ik kan nie alles ver jou vertel nie, maar ik het en stuk of wat puntbroekies onder de stoele gezien—des nie makkelik nie. Ik zal nou ophou en weer ander week schrijwe van ons distriksraat; ik denk hulle zal nou “meeting” hou.

Seh groetnis aan de Gofneur en wens hom veels geluk met zij verlorene zaak in de Parlement—Hoerah! Hoerah! Ons ou lant zal nog altemit voorwaarts gaan.—Ik groet jou.—Jou Neef,

SAMUEL ZWAARTMAN.

P.S.—Ik stuur weer ver jou een brief van Klaas Manel aan mij.

S. Z.

Het Volksblad,
24 Maart 1870.

BOERENBRIEVEN UIT FRASERBURG.

[No. 12.]

Kromhoorengsdraai,
Frijzertsberg, 15 Maart 1870.

Aan de krantmaker wat in de Kaap blij wat hulle seh *Volksblad*, in de Jortjesstraat dig bij Zaaiver zij kantoor.

Waarde en altoos beminde Neef,—Ons Distriks Raat het nou laas op de 12de “Meeting” gehou weer; al de lede was daar, buiten Neef Andries Smit en Neef Willie Smit. Neef Andries het bedank, want hij gaat weg na de Vrij-

2) Nortje.
3) Kruger.

staat. Dit is jammer dat hij weg gaan, want hij is een heel goeije man, en regtverdig ook in zijn behandeling van raatzake. Ik wens hom van harte een goeie rijs na zij nieuwe lant en dat dit daar met hom voorspoedig zal gaan en zoo lang leven mag als hij kan. Neef Willie is mos met ons arme Dokter weggegaan, dus kon hij nie de "Meeting" bijwoon. Hulle het amper nie "Meeting" gehat nie, want Neef Vinley het ook nie eers gekom nie, en Oom Ockert het ook weggeblij tot dat Neef Vanie Le Roux hom gaan haal het. Die achtermiddag het hulle daarom gezit. Oom Blikhol was nie bij die "Meeting" nie, en Neef Koeper het ver hom als Sectaaris zit schrywe. Daar is gloo hombokkerij met die "Meetings" gewees, wat onwettig was, want eindlik toe hulle al die werk klaar was, het hulle geseh Koeper moet aan de Prokreur-Generaal zijn opinie vraa daaroer. Neef Koeper is mos agent van die Raat. Hulle het ook tenders geles om de paaie te maak. Bil Herkit en heele speul ander het getender, maar hulle het nix daaraan gedaan nie; hulle wil gloo nog een beetje op de ou voet voortgaan. Neef Klaas Vlok, wat ouderling is van Sutterlant, was ook bij de "Meeting;" de ou is een vluxse lit, ook Neef Jasper Cloete, hij is ook Kerkkraat van Sutterlant en is een goeije man ver de publiek. En Neef Vanie wat op Aaijes Vontein woon, hij is nou heel te maal vlux en hij kan ook goed zijn rede doen, en dit is een goeije ding ver de publiek dat hij ingekom het. Hulle moet verzigtig wees wie dat hulle in Neef Andries zij plaas kies, want dalkies krij hulle een "ja-broer" en tot nog toe is daar nie zoo en ding in onze Raat nie. Maar die Vinley die laat mens toch lag partij keer. Nou die slag seh hij hulle moet nie ver Soul Salmon ver de papier betaal nie, want hij vraa te duur. Ou Meester Cormiek was ook daar, maar de ou was een beetje stil; hij treur gloo omdat hij na Fictoriha gaat. Ik is blij om ver jou te seh dat als hulle nou in de Raat praat dan staan hulle op; eers was daarzoo een gebabbel dat mens nie jou zelf kan hoor praat nie, al skree jij hart op. Maar jong! daar was een grap, wat ik ver jou moet vertel. Neef Vanie het voorgestel dat de Raat een Tol moet zit op Komsberg, en Oom Ockert wil weet of dit reg is ver de mense wat Kerk toe moet rij na Sutterlant. Maar ik kan dit nie verstaan nie, als daar goeije paaie is dan kan hulle mos gemakkelik en gouw rij oer de weg, en anders, als de Raat nie de pat maak nie dan kan hulle nooit daaruit kom nie, en buitendien de mense wat mees de Komsberg gebruik, wat ons distrik zoo veel kos, die betaal geen belastings aan de Raat. Nou moet ons zwaar betaal net lat hulle kan lekker rij. Dit is regtverdig dat daar en Te kom, want dan zal de mense wat die pat nodig het, daar-

voor betaal, en de mense wat dit nooit gebruik nie zal dan ook nie zoo veel gelt alle jaare moet betaal nie. De toggangers, en de Karoo mense wat onder Sutterlant hoor, kan nie verwag dat ons een pat wat zoo veel honnert pont in die jaar kos, net van hulle zal laat stukcent rij nie, en de togrijers die neem die gelt hier uit die distrik om in Leedismit, en Riversdal, en Monteeku, en Robberson, en zulke plekke te spandeer. Nee, dat kan nooit gaan nie. Als de mense nie Tol gelt wil betaal nie, laat hulle dan maar zelf pat maak; waarom moet ons ver hulle pat maak? En als de mense wat Kerk toe gaan zoo min om hulle Kerk gee dat hulle oer die paar oulappe wil weg blij, dan kan hulle dit gerus doen. Als hulle zoo zuinag is, dan zal de Kerk hulle nie goed doen nie, want "het liefde van gelt is de wortel van die kwaat,"¹⁾ seh Meneer, en daar om hou hij nie daarvan nie. Hoe kom hoor ons nie in ander distrikte van mense wat oer Tolle weg blij van de Kerk? Mijn opinie is dat als de pat nie help om hem zelfs te betaal, dat hulle hom moet laat blij. Dan zal jij zien hoe dat de perde zal vlou wort, en de waaens en de karre stukcent breek, dan zal de mense wel lievers twee tolle betaal als dat de Raat de pat laat staan. Daar was een memorie ingebrenge deur Neef Jasper van heele speul mense wat een nieuwe pat laans Nelsberg na de Karoo wil heh, en als daar nie en tol op Komsberg kom, kan onze Raat gerus de pat laat staan, en de korte pad na Karoopoort na Meester Hoets zij hotel, bij Vloksberg afmaak. Die pat is baaijeng beter als al de berge wat mens moet klim in de Roggevelt. Neef Daniel zal dit nie lijken, want hij zal daar deur rij, maar dit zal nie lank deur nie of dit zal zoo kom.

Nou Zondag was ik in de kerk weer, de predikant het een alte mooi gebet gedaan ver onze goeie dokter wat ziek is, en de predikant en de gemeente was reg treurig; daar was veel wat gehuil het, want ons het almaal onze lieve dokter lief.

Oom Ollie zij Duitse klein kint was gedoop; Oom Ollie het als vader gestaan.

Meester Britten moet als dokter nou werk²⁾, hij kan dit goet doen, want hij is dikwijls als dokter gewees, en hij is goet ver ziek mense, want hij het een goeie hart. Hij is ook slim in zij vak, en het al baaijeng mense gezont gemaak van dat hij op de dorp woon.

Ik hoor dat de mense tog na mij geluister het om de krante te krij ver hulle, dit is reg zoo. Als hulle nie wil dom wees, dan moet hulle lees wat in de wereld voort-

1) Die verkeerde geslagaanduidings van „Meneer” is vir die grap.

2) Dit is Brittain, die apteker.

gaan, en alle mense wat tog enigzens verstandig is, die krij krante. Kijk hoe baaijeng krante krij de Engelse alle pos dage. Dit is daarom dat hulle zoo slim is. Kijk ook ver Briedé en andere lants mense hoe dat hulle krante krij. Nee, ik seh ver mij mede-boere, als hulle nie heel te maal agter wil wees, dan moet hulle krante krij, en lees ook, want Christemens is mos nie nets zwart volk om van nix te weet nie, als schape en bokke en zulke goet; hulle moet natuurlijk van zulke dinge ook weet; maar als hulle nie meer als dit weet, is hulle maar dom. Ik ziet overal in alle distrikte in die boolant dat de respectabele boere jou krant krij, en onze distrik zij boere is nie van mening om hulle te laat wen,—natuurlijk de respectabele mense, de ander is gloo te tevrede om zoo te blij. Ik seh de gelt is tog min genoeg, daar oer kan hulle nie klaa nie. Vijf of zes schape zij gelt maar.

Daar is heele speul kinders ingegaan dorp toe om te katkeseer bij Meneer Bomborg, dat hulle aangeneem kan wort. Hulle zal moet kan seh hoe out of Moses was, en daarbij ook wat ver taal door Genesis gesproke was toe hij met Jakop gepraat het onder de eiker boom wat op Tafelberg staan, en hoe dat Exodus tegen Davit gevech het met de pijn en boog: en hoe dat Haarom^{2a)} de groote kerel zijn kop afgekap het met Paulus zijn sabel. Toe Meneer Frijzer ver mij aangeneem het, moes ik seh van de bijl wat op de water gezwem het, en van Jonas wat in de vis zij buik was, en zulke dinge, ik het dit zwaar gehat, en ik was amper afgeseh, want ik het nie geweet nie hoe veel tande Sarah gehat het, toe zij de honnert en neentiende Pesalm geschrijf het. Maar om dat ik goet van Jonas geweet het, het hulle mij aangeneem. Jonas het lekker gehat gloo als dit reg-reg zoo is. Maar dat weet weinig mense. Ik denk dat de elektrisiteit van de vis zijn stert zoo met de gas in Jonas zijn kop in aanraking gekom het, en dat daar een heele ontploffing in de zee was geweest. Ik wens dat de vis daarom hier was dan kon hij de homhimonium of baster orrel uit ons kerk wegneem zee toe.

Oom Willem Schalkwijk is nou op de dorp; dit is een al te goeije mens, en ik hoop dat hij gou zal gezont wees. De klein witkop Hollander is ook ziek, en Meester Blikhol lijk effe treurig, maar zijn vrouw zal gou weer kom; ik was ook treurig toe mij vrouw op de dorp was met de katkeseer van ons dogter Katrisina; ik was nadrant verplig om ver Allart en Klinker in te span en dorp toe te rij. (Ik kon) dit nie meer hou nie.

Ik moet ver jou seh dat hulle nou de dam straat wat

2a) Aäron.

bokant de dorp staan. Hemmi, die vraa ver mij verlede, wat ik daarvan denk of hij moet gestraat wort met klippe, of zoo blij, ik seh, kijk! hoe kan Meester Hemmi ver mij zoo vraa, alle mense weet dat als dam nie gestraat wort, dat hij nie kan hou nie, toe vertel Hemmi ver mij dat Vinley en Briedè nie graag wou heh dat dit gestraat moet wees. Ik hoor Jan Nigreen het ingeteekent ver de krant, ik het geweet dat hij dit zal doen, want hij is te beschaaf om zoo zonder niewes te leve, zulke mense zoos hij, kan veel doen om de geleerdheid onder de boere te bring. Daar is zelfs neef Piet Theron van "Blijvooruitzig," wat ook geleert is, hij zal ook gloo inteeken, maar ik hoor hij seh dit is jammer dat ik zoo een slegte spelkuns onder ons taal bring; maar jong! ik doet mijn bes, al is ik nie in die boek geleer, het ik oeral ondervinding van. Toe ik laas bij Davit Mostert was seh hij ook hij wil inteeken, en hij wil ver zijn stief zeun wijs hoe of Afrikander met de vuus slaan. Die Davit toch!

Ik gaat nou kort Sutterland toe, dan zal ik jou schrijve hoe dat dit daar gaan; ik gaat bij neef Klaas ons distrikts raatslit om met hem oer een en ander ding te praat en ik weet hij zal mij de nieuwes vertel. Hij is ook ouderling. Dit is een goeie ou, en kan banjing grappe maak in de raat, want hij wort zoo ernstig, dan terg hulle hom zoo. Hij is daarom verstandig en hij stem ver die tol op Komsberg. Hij wil nie meer reis gelt neem nie, zoos ik jou vertel het, om rede dat hij ver de publiek is; nou seh hij die gelt wat hem toekom geef hij present aan de kas, die ander maak ook zoo gloo. Hij seh hulle het zoo een goeie predikant op Sutterlant en dat hij zoo ijverig is in zij diens. Hij vertel ver mij dat de predikant en kerkeraat een school op Sutterlant gaan opzit; hulle wil onze ou wen op die punt lijken dit ver mij.

Ik moet nou klaar maak want mij ou vrouw het al gaan leh, en de nagte is amper nou weer kort. Seh ver meester Porter en Soul Salmon en die kerels hulle moet hulle bes doen ver ons lant. Ik ziet dat Stinkhond³⁾ en Joustas ver die Gouverneur is, en ook ou Daarinhel⁴⁾ de engelsman; hulle moet die kerel een opstopper gee, want hij is nie bij zijn verstant nie. Distens lijk een goeie kerel in partij plekke, maar Tomsen en Merrieman moet naar Robben eilant gestuur wort om met de malle mense speetjes te maak; hulle praat te veel wat de engelsman seh "nonsies." Die leelijke kleine De Wet met de groot neus, wat zoo danig hart praat omdat hij nie slim is nie. kan, julle gerus met ou Daarinhel en Woolaaston na Adam Kok stuur ver zij Parlement dan zal hulle kan wette maak

3) Stigant.

4) Darnell(?) Die ander name word later genoem en aangedui.

volgens hulle plan. Seh komplimente ver meester Raais en meester Moltenou; seh ver Moltenou hij moet net zoo vlux wees als laaste maal want toe het de heele kolonie hom ge-eer. Klein Bouman seh komplimente ver jou en wens jou geluk, ik ook.—Jou beste neef,

SAMUEL ZWAARTMAN.

Het Volksblad,
31 Maart 1870.

BOERENBRIEVEN UIT FRASERBURG.

[No. 13.]

Kromhoorengsdraai,
Frijzertsberg, 21 Maart 1870.

Aan de krantmaker wat in de Kaap blij in de Jortjesstraat, zijn naam is *Volksblad*.

Waarde en lieve Neef,—Ik moet ver jou schryve, ik het nou laas lekker bij Britten gelach. Ik gaat na hom toe om nog een pot spijker balsem te haal ver mijn ou vrouw, toe het ik ook een bittertje gedrink, toe vraa hij of ik nie peetaties¹⁾ wil heh nie? Ik dag dit is medicijne, toe seh ik “ja, als dit ver zinkins goet is;” toe seh hij, “nee, dit is iets om te eet,” en hij bring toe daarvan, toe ziet ik des aartappels. Mag ik het gelach, ik wis nie dat hij zulke goet het, nou kon ik mos nie gedachte maak van aartappels, ik was al met de medicijne aan de gang. Die aartappels kom gloo zaam met de modes van de zee zijn kant. Meester Britten zal nie kwaat wees met mij nie, dit weet ik, want hij kan ook verstaan wat een grap is.

De Muncipaalteit die laat die dam met klippe straat nou want hulle ziet dat hij anders nie zal hou nie. Hulle het nog nie de stink kraal wat op de mark is laat weg neem nie. Maar ik denk dat hulle dit zal laat doen, want onze Muncipaalteit is nie ver mense partijdig nie. Te minste ik hoop zoo.

Ou Meester Cormick is weg na Fictoriha, ons boere hou veel van de ou mens en ook de dorp zijn mense. Neef Gert Visser en die ou het goet klaar gekom in de Distriks Raat. Neef Gert seh ver mij, hij het ingeteekent ver de *Volksblad*, want hij ziet dat ik de waarheid schryve, behalve enkele keer as ik grappies maak, maar dan kan ieder verstandig mens dit zoo maar merk.

Dit lijk of ons parlamentslit ons fop en dat hij nie Kaap toe zal rij nie, maar hij moet toch nie zoo maak nie,

1) Potatoes.

want ons stel vertrouw in hom dat hij de lant zal help in de Parlement, en dat hij nie de Goferneur zal zijn eige zin laat krij nie met de wette wat verkeert is.

Toe ik op die dorp was ziet ik Oom Jan Seljee²⁾; hij is nou weer regte vris, maar eers was hij baaijeng ziek. Maar mens! die ou het mij laat lach. Hij seh dat ou Tron³⁾, wat op Sutterlant Juts is, of zoo iets, moet alle mense ken, want zijn smoel is net in die middel van zijn gezig. Reg, de ou het ook de waarheid geseh, want een bak-oont is nie daarbij te reken nie. Jan Haka⁴⁾, wat zoo mooi kan zing, is van meening om telegraaf-klerk te wort, dat hij tijd kan krij om zijn pijp te rook, want nou werk hij zoo hart dat dit net saants is dat hij kan stop.

Ik het nie veel nuwens nie van deze week, maar ik hoop om jou een lange brief te schrijve met aanstaande pos. Als jij altemit ver Jan Alpha zien in de Kaap, seh hij moet nie kwaat wees dat hij de verkeerde os aan de stert gevat het⁵⁾, want ander mense maak ook vout partij keer, vernaam wanneer hulle seh dat hij een goeie kerel is.

Ik is blij om te zien dat dit met de Parlement goet gaan. Nou ziet de Engelse dat hulle nie met ons kan maak zoos hulle wil. Seh komplimente ver Hemmi zijn papa wat in de Parlement zit; zijn kint wat hier is, is ons posmeester, want hij is een van de beste posmeesters wat ik al gezien het, want hij doet ver alle mense pleizier. Die ou posmeester op Boufort is een kwaai ou kerel, en as hij met jou praat, is dit nets of een vark steun. Hij verzuim daarom nie met zijn werk nie, maar hij kan toch daarom vriendlijk wees. Tot wederziens seh de boer, en hij kom nooit weer, maar ander week zal jij weer een brief krij van jou ou neef

SAMUEL ZWAARTMAN.

2) Cilliers.

3) Theron.

4) Jan Hagar(?).

5) Zwaartman verwys na Alpha se brief in *Het Volksblad* van 17 Maart, waarin hy gissings waag oor die persoon van Zwaartman. Kyk Inleiding.

Het Volksblad,
7 April 1870.

BOERENBRIEVEN UIT FRASERBURG.

[No. 14.]

Kromhoorengsdraai,
Frijzertsberg, 29 Maart 1870.

Aan de krantmaker wat hulle seh *Volksblad*, in de Kaap,
in de Jortjesstraat.

☞ Waarde en al te lieve Neef,—Daar op Frijzertsberg het dit baaijeng gereen nou laaste Zondag en de dam het vol geloop, dit is nog nie klaar gestraat met klippe, maar hulle het al begin en dus hou de dam nog. Ik denk dat als dit weer hart reen, dat de mense wat beetje laag woon zal nat gemaak wort, want dit is te begriip dat de fotografie van de dam muur zal nie in staat wees om tegen de filosofie van de modder water te blij staan nie,—dit spreek van zelf. Want ik het beetje wiskunde bij ou Bop Saanders geleer, omtrent putte en damme. want hij is mos water-graver. Ik moet jou seh dat ik ook gehoor het dat Meneer Pettison na de Kaap gerij het met Vinley zaam. Meneer Pettison het gloo achter Misses. Pettison aan gerij, die weg was om te kuier. Ik het gezien, toe ik laas op de dorp was, hoe dat de weduwees en nooiens bij zijn huis was; toe doch ik hij zal nadrant moet ver hulle vlug—want jong! een weduwe is nie makkelik nie. Als jij ver Pettison zien, seh ver hom komplimente; jij zal hom bij Docter Deel¹⁾ krij, de man was zoo vrientlikk liiken, met de rooi baart en de wit hoet.

Nou laaste Maandag was daar een zaak voor. Klaas Steenkam wat op Roggevelt blij, het ver Willem Booijse gedagvaar, omdat hij goet wat schut toe moes gaan uit de kraal geneem het. Daar was gloo vout met hulle twee. Neef Koeper was Steenkam zijn agent, en Neef Karel Wevers was Booijse zijn agent, en Booijse het nie beboet geworde nie; maar ik hoor de zaak zal weer in de Sippreeme Koort²⁾ voorkom om omgekeer te wort, net zoos de zaak van Visacie en Bootje Booijse. Dit is een al te goeije ding als mens jou zaak wen in de koort, maar albij kan nie wen nie; dus moet een verloor. Koeper het goet gepleit, hoor ik, en Wevers was ook goet, seh Tjankwits ver mij. Nou het Oom Blikhol altoos en snuifdoos op de tafel wat in de koort staan, dan neem hij en de ander kerels en snuifie nou en dan, als hulle slaaperig wort; toe het eene en heel

1) Dr. Dale. Superintendent van Onderwys.

2) Supreme Court. Blykbaar was „Hoogeregshof” nie algemeen in omloop nie

speul peeper in de blik gegooi; nou neem hulle almaal van de peeper snuif, maar jong! zoos ik hoor, was dit een heele grap gewees. Koeper zij neus het gloo beetje baaijeng gebrant en ook Neef Willie zijn, maar nou was Steenkam zoo ernstig op zijn zaak, dat hij nie eers kon voel dat dit peeper was, maar nadrant begin de ding zijn neusgate warrem te maak—maar toe moes jij ver hom zien vrijf. Neef Klaas van Wijk, de jollie kerel wat vrouw zoek, was ook in de zaak getuie, en hij het heele half-pont peeper en snuif in zijn neus weggedraa. Die wat eers gebrant was het hulle bes gedoen om ander te fop, en daar was partij wat amper gebars het van lach. Koeper moes spreek, en de snuif brant zijn neus, en dan lach hij ver de ander ook, dus het hij dit zwaar gehat om ver Meneer Bolstont aan te kijk. Hulle moet nie weer zulke kwaaijongens streeke aanvang nie in de koort nie, want Meester Bolstont zal op hulle neer kom.

Ons boere is blij om te hoor dat daar een Burgerwet zal kom, maar hulle moet nie peuter met de Korannas nie en zulke goet, om te seh dat dit moort is als mennis van die onkruid dood maak, dan zal burgerwet nie help nie. Net zoo's dit noodig is moet de Kommando uitgeroep wort; nie eers ver Meneer Griffie, de Prokreur-Genraal, vraa nie, of ver Gofneur Houthuis, want die kerels reken en zwaart ding als meer wert als christemens. Hulle moet nie weer zoo en ding op de distrik breng nie als wat wij nou laas gehat het. Hulle wou nie gloo nie, maskie was daar zoo baaijeng klagtes en verklaarings en memories en peetaties,—of nee! dit is gloo wat Meester Britten verkog het,—dit is petities wat ik meen. Sommige van die krantschrijvers wou hulle ook nie gloo nie, en zoo was ons heele lant verwoest en de arme dorp zij mense moes Raaifil Koor³⁾ op maak, om de dorp te bescherm, en toe moes hulle ook 'snags wacht hou bij de kruithuis. Ik het een aant daar gewees bij hulle. Neef Willie was officier en het sabel gehat; dan stap hij zoo parmantig naas de ander kerels aan wat geweers het: dan seh hij ver hulle woorde op Engels, dan gooi hulle de geweers dan op de gront, dan op hulle schouers en op allerande maniere; dan laat hulle een kerel ver twee ure wacht hou—of dit kout is of nie, hij moet blij—en als eene aankom dan wijs hij de trom⁴⁾ van de geweer na hom toe dan schree hij: “hoo kous teer?”⁵⁾ Ja! hulle het ook in de nacht rond gestap oer de klippe, want Neef Willie en zij heele speul manschappe was van meening om te werk onder de Korannas als hulle daar gekom het. Maar Murghaan was

3) Rifle Corps.

4) Tromp.

5) Who goes there?

een fluxse soldaat. Als daar maskie hond, maskie vooltje, in de bosse roer, dan moes de kerels uit gaan om te zien wat of dit was, dan stap hulle zoo twee twee en Neef Willie voor aan met zij zabel. Hulle seh: "Kaart hout,"⁶⁾ dan moet almaal uit kom. Maar toe hulle eers beetje gewoont was, toe het hulle lekker gehat. Die kerels, wat in de rondavel, wat laans de kruit huis gebout was ver hulle, moes blij tot dat dit hulle beurt was om te gaan waak, het altoos kaarte gespeel en dambort en zulke spulletjies; dan het hulle ook gemmer-bier en koffie gedrink, en nadrant karremnaatjes ook laat kook ver sopper. Ja! die dril het de kerels honger laat krij en dors ook, want hulle het nie makkelik geëet nie en de gemmer-bier, of wat hulle gedrink het, was ook met smaak ingesluk. Dit was daarom een goeie ding om te doen, want Piet Rooi was van meening om kruit te kom haal ver hom hier bij ons dorp zij kruit huis. De vooltjies was verplig om de rant waar de kruit huis is te verlaat, want hulle kon nie s'nagts hulle rus krij nie, met al de soldaat zij werk daar nie. Daar was baaijeng grappe met de Vrijwilligers, als de kerels wat de nag gewaak het zoggens af kom dorp toe, dan lijken hulle al te snaaks—kombehrs om de nek vas, hang op de rug, en de geweer in de hant en jas, draa met de leege gemmer-bier bottels in de zak—dan kom hulle op de markt, dan seh de officier, partijkeer Blikhol, partijkeer Smit of Hemmi: "Raait ijbout vies, dis mis."⁷⁾ Maar hulle het einlijk vies gelijk, dat kan jij gloo; maar zoos hulle "dis mis" seh, dan gaat de kerels uit makaar, huis toe, om te gaan slaap, dan ziet jij hulle ook nie voor de ander dag oggent. Witlock was ook officier gewees onder Neef Willie, en een aant het hij de kerels een "Veu de jooi"^{7a)} laat skiet, ik wis nie wat een "Veu de jooi" was nie, toe gaat ik om te luister, maar hulle skiet net na makaar; een kerel het de hont van Neef Platneus met zijn laai-stok geraak, want hij het nie zij laai-stok uit gehaal nie; hij seh in zijn lant skiet hulle zoo. Magtag mens moet lach partijkeer ver de dorp zijn kerels. Eens skiet hulle een heele partij van Neef Diedrik Tjankwitz zij schaape dood, toe hulle schijf geschiet het met Hemmi zijn nieuwe raaifles⁸⁾; dit kon hulle nooit denk nie, want de schaape was achter de rant, maar die raaifles die skiet mos altoos na een levendige ding seh hulle, dit is nets of de kogel van zelf weet waar hij moet wees.

Ik moet jou nou groet, want ik moet gaan leh. Morre oggent vroeg moet ik na Neef Gert Visser rij, om hom te vraa of hij nie wil Distriks Raatslit wort, in plaats van

6) Guard, out! (?).

7) Right about face! Dismiss!

7a) Veu de jooi: Feu de joie (vreugdevuur).

8) Rifles

Neef Andries. Hij of Neef Visagie moet dit wees. Ik zal jou seh wie hulle kies ver de pos, als ik dit hoor. Seh groetnis ver de Parlement, en seh ver hulle als hulle de land veul taxeer, gaat ons boere Vrijstaat toe, want voor dat hulle taxeer moet hulle zien hoe veel of hulle kan bezuinag. Nou is daar heel te maal te veel uitgaaf.

De Telegraaf op de dorp beantwoord goet. De Engelse bier die wort al schaars en hulle verlang al na de vrugt waaens wat ander weer zal breng. Ons kerels hou veel van elf uur, maar wij kan nie met Boufort gelijk staan. Nou, ou broer, vaarwel met heilwense van jou liefhebende neef,

SAMUEL ZWAARTMAN.

P.S.—Ik stuur een brief van Neef Klaas Manel,

S. Z.

Het Volksblad,
21 April 1870.

BOERENBRIEVEN UIT FRASERBURG.

[No. 15.]

Aan de krantmaker wat hulle seh *Volksblad*, wat in de Kaap, in de Jortjesstraat blij.

Waarde en teer beminde Neef. — Mij veldt het nou mooi uit geloop van de lieve reens wat ons gehat het, en ik ziet nou kans om binne kort een heele speul groot stert schaape te verkoop. Mijn mof schaape zij wol die betaal nie zoo goet ver mij als de Afrikander schaape zijn sterte, maar dan daarbij gezeg de velt moet goet wees. Was ik nie ver de droogtes bang nie, dan zou ik nix als stert schaape en bokke aanhou. Toe ik laas op de dorp was het Neef Maaikel mij geseh, dat hij bij Mieses Hendel zal gaan woon als klerk in de nieuwe hotel wat opgezet zal wort. Dit zal gooie hotel wees, denk ik, want mens zal jou vlijs bij Maaikel zijn slagterij kan koop, en peetijtjes ook, en dit dan zomaar laat klaar maak; en Maaikel seh hij zal ook een balloen (zoos hy seh op Engels) laat kom, dan kan mense zomaar met de ding in de luch zeil waar jij wil wees, gou gou,—baaijeng gouwer als met kar en perde op de gront. Ik het nooit zoo iets gezien nie, maar regrag, ou jong, ik geloof nou alles wat hulle mij vertel, want ik ziet telegraaf en baaziekkel en stoomwaa en Raafel Koor en zulke andere snaakse uitvinsels, dat ik mij nie zal verwonder of wij in de luch zal kan zeil. Ik hoor dat op de eerste April de mense op de dorp ver makkaar ver gek ge-

hou het—heele speul mense het hulle na “meneer” gestuur; hulle seh meneer wil hulle zien, dan als hulle daar kom, weet de ou van nix af. Koeper het hulle ook gefop; hulle laat hom gou gou na de magistraat gaan om een brief wat hulle geschrijf het dat hij als veltkornet moes schouwing gaan doen op Bosrivierskloof, of daar errens, en toe was daar nix te doen nie, en Willie Smit het hulle geseh Oom Andries is doot en zijn boedel moet reggemaakt wort, en zoo voort, om mense overal op verkeerde spoore te stuur. Dit was heel te maal pret om te zien. Witlok wat bij de hotel blij het hulle na de klein witkop Hollander haastig gestuur, en toe hij daar kom, kijk hij heel verwondert ver Witlok aan. Ik weet daarom nie of dit reg is om met “meneer” zulke dinge aan te vang nie, maar hij het goeie numeur, dus het hij nie kwaat gewort nie.

Ik lees in de krant hoe dat hulle in de Parlement werk. Ik ziet dat Soul Salmon het nie zijn zaak gewen nie omtrent die Vrijwillig Beginsel wat hulle seh. Ik weet nie waarom dat dit zoo is, want Breidé vertel ver mij Soul Salmon het reg. Hij wil heh, ieder mens moet betaal ver zijn eige kerk, en dat de kerke nie meer gelt van Goffement moet krij. Ik denk zoover als dit ons aangaat zal dit maar dezelfde wees, want als wij nie nou zelfs aan meneer de meeste van die gelt betaal, dan kom dit daarom uit onze zakke met al de belasting, want teunswoordig kan jij nie meer jou toon nagels snij nie of jij moet belastings betaal, en zoos dit nou is moet partij mense belastings betaal om een geloof wat hulle nie van hou nie om te onderhou. Als alle gemeentes zelfs hulle predikantes moet betaal, zal dit beter gaan met de predikante en met hulle zelfs ook, en ons boere hou te veel van onze kerk dat wij ons predikante nie zal betaal nie. Luie predikante, wat nie hulle werk doen, zal dit natuurlijk maar zwaar heh, maar zulkes kan ons makkelik kwijt raak en dan vluxse kerels in hulle plaas krij. Maar die belastings wat ons zoo zwaar druk, hoor ik, wil Meneer Houthuis nog zwaarder maak. Waarom kom die vis tog nie om hom weg te neem Englant toe. Als de vis een beetje grooter is als die wat Jonas wegeneem het, dan kan de Prokreur-Genraal zaam gaan, maar dan moet Meneer Makklaar eers de vis zijn electrisiteit afneem van hom met de groot verkijker, anders zal de gas wat in hulle koppe is dit gevaarlijk maak: vernaam de Prokreur-Genraal, hij is vol gas. Als hulle op de waaëns en karre belastings leh, dan ziet ik nie kans verder nie, en zelfs ook de honde en katte wort getaxeer, seh hulle ver mij. Ik zal verplig wees om ver Fibbie en Rinkhals weg te gee, maar Tom moet ik hou want de muise die plaa zoo danig. Maar, ou broer, waarom laat de Parlement nie eers de koste verminder. Als hulle eers de onkoste van de

Gofferment minder maak, en de oerige kerels wat nie werk het uit de diens zit, en die wat daarin blij meer laat werk, zal dit nie noodig wees om zoo veel belastings op te leh nie. De buite distrikte, waar daar meer als één klerk is, en de Kaapse kantoor wat eindlik krioel van klerkies, kan almaal met minder uitgaaf klaar kom. Een dag was ik met Neef Jims in de Kaap bij Meneer Soudie zijn kantoor, en toe vraa ik ver hom om betaaling van de verbeterings op de Gofferments plaas wat ik eers gehat het Groot-Smoel-Vontein. Toe roep hij een klerkie en hij seh hij moet na de briewe kijk. Toe moes ik mee gaan met de klerkie en toe kom ons daar achter in waar de ander kereljes zit, en de een wat bij mij was seh ik moet hom verexkuuseer want hij moet eers eet; toe zit hij aan de tafel en het biskuit en kaas geëet en Engels bier gedrink, en de ander kerels die lach en praat met makaar. Nadrant, toe hij klaar het roep hij een ander een om hom te help. Toe hulle de brief krij moes ons weer na een ander wat al beetje out is gaan, om te zien of dit in de boek staan. Daarvandaan weer terug en dan zus en dan zoo, dat nadrant ik maar blij was om weer buiten te kom. Nee! onze dorp zijn Raaifel Koor was groot getal mense bij makaar, maar de klerkies wat in de Kaap in Gofferments diens is kan de heele kolonie beskerm als hulle als Raaifel koor aangestel is.

Nou laas was daar een meit vermoort op de dorp. De volk die zuip zoo veel dat dit wonder is dat daar nie meer ongelukke gebeur. De meit zij man het haar gloo geklop en dan heele ent velt toe gesleep, en haar daar laat leh. De jong het hulle nog nie gevang nie, maar Weekons die seh dat als mens hier doot gaan is daar met eens aasvoeels bij, want heele speul kerels maak profijt daar deur, en nou nets zoos hulle hoor daar is meit dood was heele gemeente zoo heen. Die Gofferment zal moet betaal en op die manier wort ons getaxeer, Hulle moet maar al die dinge van examinaties en zoo voort afschaf, net als Christe mens doot gaan moet daar bezoek gedaan wort. Seh kompliment ver al de mense wat in de Kaap blij, en geloof dat ik altoos zal wees jou liefhebbende neef en vrient,

SAMUEL ZWAARTMAN.

Het Volksblad,
28 April 1870.

BOERENBRIEVEN UIT FRASERBURG.

[No. 16.]

Kromhoorengsdraai,
Frijzertsberg, 13 April 1870.

Aan de Krantmaker wat hulle seh *Volksblad*, in de Kaap
in de Jortjesstraat.

Waarde en Zeergeliefde Neef, — Ik is jammer om ver jou te seh dat de perde vrekte nou hier in de wereld is, daarom kon ik nie na Sutterlant rij nie. Ik hoop dat als wij een vluxse rijp krij dat de gevaar zal voorbij gaan— als dit nie zou rijp nie, zal baaijeng perde vrek, en wij het toch al te veel schade in de laatste paar jaare gehat om nog ons perde te verloor.

Magtig, ou broer, ik wordt amper bang als ik in jou krant lees van de belastings wat ons Goferment wil opleh. Dit zal nooit gaan, want zonder grappe te maak, de boere zal hier uit de kolonie trek. Hulle betaal nou al genoeg, maar hulle zou nie omgee om een weinig meer te betaal; maar zoo's de Goferneur nou wil werk, zal dit nooit gaan. Wij moet toch ver Meneer Moodhie dankie seh, omdat hij de salarise van de jutse en de ander hooge kerels wil minder maak. Kyk, ou vrient, dit is zoo, de jutse die krij baaijeng gelt; maar hulle wil nie voor best wil van de kolonie werk nie. Hulle seh, daar en daar wil hij nie rontgaande koort hou nie, en dan moet de priseniens en getuige met groote kosten na verre dorpe toe geneem wort. En de boere wat getuige is, die wort van hulle werk weggeneem, en hulle krij nie genoeg gelt om hulle perdevoer te betaal. Maar daar is geen eskuus, om de jutse zijn lijve nie zeer te maak, moet de boere honderde mijle ver rij en zoo lang als hulle van die huis is, wort hulle vee gesteel. Maar nou klaag ons nie meer nie; als ons soo ver moet gaan is dit beter om de waa wiel en een vluxe riem te gebruik.

Ik ziet Meneer Zievoel is een fluxe lid van de Parlement; hij kan de Prokreur-Genraal ook mooi de waarheit vertel. Maar ik is jammer ver een ding, dat Meester Tom-sen en Merriman en Daarinhel nie wil ophou om zoo verspot te wees nie; mens wort vies ver hulle! Hoe kom hoor ons nie meer nie van klein De Wet met die groot neus? Zulke slimme kerels moet ver hulle laat hoor. Jij het hulle

daarom nou laas mooi de waarheit vertel omtrent Meneer Porter. Van Meneer Porter wil ons nix hoor nie wat nie goet is. Ons het hom lange jaare al geken en hij het altoos ons lant voorwaarts gehelp, en dus eer ons hom van harte. Als de kerels wat hom sleg maak maar een honderdste gedeelte van zijn slimheit en goetheit hat, zou hulle kan hoop om een dag, als hulle out wort, respectabele manne te wees; maar nou wort hulle nie zoo gerekent nie, want dit is nie respectabel om mens wat beter is als jij deur afgunstigheid sleg te maak. Zies! leden van Parlement moet *mannelik* wees.

Ik hoor dat daar een klagte zal kom oor de jonge mens, die Meneer Luibrandt, wat predikant is op Fictoriha, aangeneem het, en oor de twee kinders wat hij gedoop het, toen hij laas op Schietfontein was. Meneer Luibrandt is reg. Hij doet zijn plig, en als de mense wat ver woon, al is dit in ons distrik, geleentijt krij om hulle kinders te laat doop, moet hulle de kans waarneem, want dit is nie altijt doenlijk om na Frijzertsberg te rij, en als hulle dit nie doen nie, ziet hulle onse ou nooit. Kijk Meneer Makhaarter wat op Kalviniha blij, hij kom ook na de grense van zijn distrik, en veel van onze boere gaat na zijn godsdiens, want dit is te ver ver hulle om na de dorp te rij, en hulle verlang ook partijkeer om godsdiens bij te woon; maar al verlang hulle van nou af tot blaau Maandag, zal hulle nooit onse goeije ou leeraar daar onder hulle zien. Vraa ver Festus of dit waar is? dan zal jij hoor—ik vertel mos leuns; toe dan nou! Weet jij, ou broer, wanneer dat de boere dorp toe kom wat Kareelberg woon? by venduties en verpagtings en zulke geleentije. Hulle gaat lievers ander distrikt toe als om hier kerk toe te kom.

Op Fictoriha het hulle een mooi kerk met zoo een hooge tooren, dit lijk of vier of vijf plat dak huise boe makkaar gepak is. Meneer Luibrant kan mooi preek, en de gemeente het een aller-best orrel en de ou baas wat dit speul, weet goet om zijn werk te doen. Ja! ou neef, jou haare rijs zoomaar op jou kop als dit zoo gons deur die gebouw. Hulle het daar ook een laaibre, waar een goeije speul boeke in is, en hulle het daar een Magistraat, wat een regte goeije man lijkent. Hij is nog maar regte jong en zijn klerkie is ook zoomaar een kint nog; maar als die jonge kerels oppas, zal hulle beter zake maak als die ouwe. Op Fictoriha drink de kerels mees wijn en kwernaain. Hulle seh die kwernaain is medicijne. Nou, jong, jij kan gloo hulle blij maar kort bij die kwernaain om nie ver van die wijn te wees nie, te minste ik denk zoo, want jij hoor maar praat van “waaain en kwernaain” zoo’ hulle dit op Engels seh.

Doet mij toch de plezier om te seh aan Festus en „Extra Hol” dat dit beter is ver *een* skryver om *een* naam te hou, hij kan mense wat vroeg zoggens opstaan nie zoo makkelik fop als hij denk. Seh ver hom o-k komplimente en vraa ver hom “waar was Moses toen de kers doot geblaas was?” en “hoe out is zijn mama?” Daar was nou laas een kerel hier wat de menze zulke vraae gedaan het. Zijn naam heet Diksen. Partij seh hulle mamas is 334 jaare out, partij sus en partij soo, maar als dit reg zoo is, zal Metzuzala nooit met hulle ou mamas gelijk staan nie.

Ik is verplig te eindig met mijn pen, want al kon ik jou heele speul nuwes vertel, ik is bang om jou tijt te verzuim en ik en mij mede boere wil graag heh dat jij de Parlement moet bijwoon, om te zien dat de lede hulle bes doen en vernamelijk dat hulle de verschil in de wet maak ver de christemense en de zwart volk. Seh komplimente ver Soul Salmon en Molteno en vraa ver hulle om tog nie te twis nie, want anders zal hulle tegenpartij hulle overwin. Hulle seh mos “eendrag maak mag” en dit moet hulle om denk.

Onse dokter zal gloo ander week terug kom dorp toe van Boufort af.—Jou lieve en ware neef

SAMUEL ZWAARTMAN.

Luibrandt: Ds H. C. V. Leibbrant — hier is 'n aanduiding van die algemene uitspraak van die naam.

Makhaarter: Ds T. McCarter van Calvinia (1862—1882). Hy was Hollands nooit magtig nie en het groot ontevredenheid veroorsaak.

Festus: Zwaartman meen dit is ds Bamberger, en hy verwys na Festus se brief in *Het Volksblad* (10 Maart).

Kwenaain: Quinine.

„Extra Hol”: Zwaartman dink aan die aanval van „Exeter Hall” op hom in *Het Volksblad* (7 April), en meen dat Exeter Hall en Festus dieselfde persoon is.

„Waar was Moses...”: Bekende raaisel; antwoord: „In die donker.”

„Hoe out...”: Die vraag word so gestel, dat dit skynbaar op *Moses* se „mama” slaan; daarom die hoë ouderdomme.

Diksen: Dixon.

Het Volksblad,
12 Mei 1870.

BOERENBRIEVEN UIT FRASERBURG.
[No. 17.]

Kromhoorengsdraai,
Frijzertsberg, 26 April 1870.

Aan de Krantmaker wat hulle seh *Volksblad*, in de Kaap
in de Jortjesstraat.

Waarde en Lieve Neef,—Onze dokter is al weer terug
gekom van Boufort; almaal was blij om hom te zien; hij het
Zaterdag gekom, Chankwitz het hom gaan haal. Daar is
heel speul mense wat ziek is. Meneer Bolstont, en zijn
broer, en Neef Willie is ook onder de sieke; dit is gloo ver-
kouentijt. Daar is nog een ander dokter hier gekom van
Rietsmont; hij het kom kuijer; hij is gloo familie van die
wit kop Hollander en zal gouw weer terug gaan. Zijn naam
kan ik nie schrywe nie, want die is alte snaaks. Partij het
geseh dat hij gekom het omdat hij gehoor het dat ons dok-
ter ziek is om hier te blij, maar hulle is gek. — Briedé het
nou laas vendutie gehou, en het goeie prijse gekrij; de
bokke het nege shillings en naain pens gegaan, seh Britten
ver mij.

Neef Robbert Broeihen¹⁾ is weer van Englant gekom
met de skip; hij was amper en jaar weg, hij is bij Vinley
in de winkel, en is een alte goeie kerel, alle mense hou van
hom, en ons boere kom goet met hom klaar. Als de boere
mijisie mense bij hom kan koop, doet hulle dit graag. Ik
verwelkom Neef Robbert van harte. Neef Holtman is van
plan om in de boolant te gaan woon; hij ziet nie kans om
hier nog te blij, dit gaat maar sleg met ons distrik, en al
is hij een werkzaam man, kan hij nie vooruit gaan. Daar
is nou weer een plaag gekom, rispis en sprinkhaan, magtag!
de goet doet kwaat, de heele velt is vernielt deur hulle,
en Kromhoorengsdraai, waar de velt zoo mooi uitgeloop het,
is heel te maal doot weer. Ik het gehoor dat de Gofeneur de
sprinkhaane wil laat vang; dit zal alte goed wees ver ons
lant, maar daar zal gloo eers een wet moet gemaak wort.
De perde vrekte is nou hier, maar daar is raat voor seh
hulle, een eetlepel vol rivier zant en een kelkie kastoor
olie gemeng met de stroop van een pampoene en twee peeper
wortels. Als jij hiervan neem en zoo een paar druppels op
de punt van ieder oor van de pert zet, zal hij net nou vris
wees, al is hij half pat doot zal hij spring levendig wort.

Ou broer! hoe gaat het nou met de Parlement en de
Gofeneur? Wil hulle ons nog zoo boo de mag takseer, of is
de speul uit? Dit is reg-reg waar, als de boere hier te hart
opgedruk wort, zal hulle Vrijstaat toe trek. Mag! dit is mos

1) Bryant.

heel te maal te erg zoos hulle wil maak. Ik hoor ook dat hulle nou ook een wet wil maak dat de dage en nagte eve lang moet wees in zomer en winter, want de Government is nie tevrede dat dit in zomer lange dage moet wees en in winter korte dage nie. Als die wet deur gaan en de wet dat dit alle nagte moet maanlicht wees, zal de boere altemit de taksatie of belastings wat hulle wil op leh betaal, anders ook nie.

De klein Hollander, nie de klein wit kop nie, maar de rooi-achtige, wat bij Hemmi en Smits zijn buite stoor is op Amandelboom, en wat Valk heet, was laas op de dorp; hij is een goeie kerel en jollie ook. Hij seh dat Pieter Jakobs wat daar blij zoo een mooi damwerk in de Zakrivier gemaakt het. Zoo 's ik hoor, kom Pieter alle eer toe, want dit is een goeie en nuttige stuk werk, en een voorbeeld ver onze boere. Ja! dam maak is de ding om de lant voorwaarts te bring, en ik is blij om te zien dat Meneer Hemmi daarin werkzaam is in de Parlement. Als die ou Pieter Jakops zijn werk zien, zal hij blij wees, want op de drooge vlakke het Pieter de water gebreng uit de rivier uit, en vroeger het al de water weg geloop zee toe. Meneer Hemmi zijn plan is ook zoo, nie waar nie? om die water wat nou weg loop te bewaar en de drooge streeke onder water te zet. De boer wat dam maak, hij doet daarmee nie alleen voor hemzelf goet nie, maar hij help ook zijn lant voorwaarts, en ik is jammer om te seh dat onder die ou Goferneur Houthuis is ons verder achteruit gegaan als ons ooit van te-vore was.

Hemmi het weer en heele speul nieuwe Raaivels en geweere. Magtag, jong! hulle schiet fijn, die achter laaiers, en ver ook. Klein Bota, wat geweer verkooper hier was, gaat weg Kaap toe, hoor ik, om weer daar te blij; dis nie makkelijk ver Kaapse mense wat altoos sassaties en tammatie breedie gewoon is en ingelegte snoek saants ver sopper, om in de drooge dorp klaar te kom. Was dit nie ver de boere wat nou en dan zoo een vrag inbreng, zou daar amper nie groente wees nie.

Ik moet nou ophou. Meneer Pettison, de schoolmeester op de dorp, wag ver Dokter Deel²⁾, hij wil hom graag zien, seh hij. Ou Meester Kormiek blij nog weg; ons verlang al om de ou weer te zien, en nou kort zal daar weer meeting wees van de distriks raat; de tol op Komsberg zal, gloo ik, deur gaan, want ons lede is verstandige mense. Ik zal jou seh hoe of dit dan gaan. Komplimente aan de Parlement. Seh hulle moet nie de Goferneur zijn zin gee nie, en hulle moet denk aan de toestant van ons arme ou Afrika. Ik groet jou met veel achting, jou neef,

SAMUEL ZWAARTMAN.

2) Dr Dale, superintendent van Onderwys: Paterson hoop om van hom 'n onderwyspos te kry.

Het Volksblad,
28 Mei 1870.

BOERENBRIEVEN UIT FRASERBURG.

[No. 18.]

Kromhoorengsdraai,
Frijzertsberg, 26 April 1870.

Aan de Krantmaker wat hulle seh *Volksblad*, in de Kaap
in de Jortjesstraat.

Waarde en al te Lieve Neef,—Denk, ou broer, nets zoo's
jij en week oorslaan om mij briewe in de krant te zet seh
de mense "Samuel is doot;"¹⁾ maar Samuel zal eers nog
twee briewe schrijwe eér hij bokvelt toe zal gaan.

De dokter, wat hier was van Richmond, het gou gou weer
weg gerij. Hij het maar paar daaë hier geblij en toe neem
hij de baaziekkel met hom zaam. De mense op Richmond
zal jou zeker schrijwe van de snaaxse wielejes wat hulle
nets pert rij, hij het zaal ook op.

Kerel! wat seh jou krant nou! is dit reg reg waar dat
Meneer Houthuis zal weggaan? Ach, ons boere is toch blij,
want hij was toch te koppig, en hij het al te hart gewerk
met de Parlement. Dit is waar, hulle het hom partijkeer
mooi de waarheit vertel, en toe hij hulle nie meer wou
heh nie, het ons hulle daarom weer gekies en weer zoo'en
toe gestuur. Ons weet nog nie watver wette gemaak is
deuse keer, maar ons blij met de hoop dat Meneer Porter
de kwaaie wet van de zeels, wat de Prokreur-Genraal inge-
breng het, en heele ent makker gemaak het als wat hij was.
Ons wens van harte dat de Prokreur-Genraal wou zaam
gaan met Phlip Houthuis. Van die spul wat in, zoo's hulle
dit noem, die Executiefe Raat is, is Meneer Soudie daarom
de beste; maar hij is verplig als hij zijn pos wil hou om
volgens de Gofneur zijn viool te dans. Wat help zulke
raatsheeren; hulle moet onafhankelijk wees, om goet te
kan doen. Ik hoor die kerel wat nou zal kom ver Gofneur
heet Baarklij²⁾. Is hij nie altemit familie van ou Klij wat
op die dorp blij? Ik denk zijn voor-ouers was schaaap boere,
want zijn naam is daar-na; maar dit is te wens dat hij meer
ver de bestwil van ons kolonie zal wees, en minder ver zij
eige opinie als de ou wat nou weggaan.

Ik het jou mos gezeh van Oom Ockert zijn zaak met
Jims Not oor die vontein, wat voor die juts moes kom.
Hulle het de zaak onder arbieters gebreng; de dokter en
Meneer Boggendoel was arbieters. De zaak het lank aan-

1) Hy dink aan die briewe van Kort Klaas in *The Beaufort
Courier* van 13 Mei 1870 en van Eool Uithaolder, ook daarin op
27 Mei 1870 en aan die gedig van Scheermes (kyk Inleiding).
2) Sir Henry Barkly.

gehou, want daar was baaijeng getuige; daar was ook baaijeng mense, daar, seh Neef Frans ver mij. Meester Koepier was Oom Ockert zijn agent en Meester Weekons was Neef Not zijn agent en Meester Blikhol was klerk. Ik het nie gehoor wat de uitspraak was, maar ik gloo ou Meester Kormiek moes ook ingeroep wees. Dit is toch zeker, de arbieters zal hulle bes doen en onpartijdig wees, en de mense moet nie nadrant praatjes maak en moet hulle tevrede stel, anders zal dit nie reg wees nie.

Nou laas was daar ongeluk op Gannakraal bij de wolwasserij. De rivier het afgekom en Hendrik Wettepoel³⁾ het prebeer om deur te gaan, maar de stroom was te sterk en hij het verdrink; de arme kerel zijn ouërs blij in Holland.

Nou laaste Woensdag was daar ongeluk op de dorp ook. Daar was zwaare weer, wat de Duitse seh "donner wette," en de blitz het op Meneer Weeber zijn huis geslaan en de dak het toe effe aan de brant geraak. De blitz is toe na de ijster ledekant gegaan, en na dat hij die gordijntjes aan brant gemaak het, is hij weer weg. Hulle het gou gou die vuur doot gemaak, want de klok wat boo op de rondavel is het hulle gelui en de kerk klokke ook, laat de mense moes kom. Ik is blij dat de ongeluk nie grooter was; dit kon makkelik gewees het, want dezelfde ledekant wat de blitz op was, het twee nooientjes kort van te-voore op geleh, en als die weerlich met hulle in aanraking gekom het, zal hulle vervas zeer gekrij heh.

Meester Morkaan⁴⁾ was nou laas op de dorp ver een paar daaë, hij seh kompliment ver jou.

Neef Willie was nou laas baaijeng ziek gewees; toe kon hij Oom Abram zij vendisie nie gaan hou nie, en toe moes Tjankwitz afslaaër wort; maar de vendisie het nie goet afgeloop nie, want dit het gereen, en ook is die gelt onder ons maar skaars.

Daar zal nou weer "meeting" wees van de distriks raat; ik zal schrijwe als hulle de tol op Komsberg maak. Misschien zal Oom Ockert nie kan kom nie, want hij is ziek; maar de ander zal daar wees, buite Neef Willie Smit, want hij is gloo weer weg vendisie toe.

Ik moet nou groet, want dit wort laat, en altemet zal de jong nie bij tijds op de dorp bij de pos kom.

Seh kompliment ver ou Meneer Makklaar⁵⁾ en ver Meester Traaimen, wat de ouë stuk gelt van Vameleeve zij tijt, toe de Kaap nog Portgees was, op getel het. — Jou beste neef,

SAMUEL ZWAARTMAN.

3) H. Weddepoel.

4) Ds Morgan(?).

5) MacClear, die astronoom in Kaapstad.

Het Volksblad,
2 Junie 1870.

BOERENBRIEVEN UIT FRASERBURG.

[No. 19.]

Kromhoorengsdraai,
Frijzertsberg, 25 Mei 1870.

Aan de Krantmaker wat hulle seh *Volksblad*, in de Kaap
in de Jortjesstraat.

Waarde en Lieve Neef,—Ik hoor dat ons ou Gofneur weg is zee in na Englant toe, laat ons toch nou dankbaar wees ver alle genades wat ons ontvang en hieroer toch alte baaijeng dankie seh, want kijk, mij lieve neef, hij was toch nie tot best wil van ons lant, en alle mense moet erken dat hij een regte koppige kerel was. Mag, jong! ons het gelach voor de verziees wat in jou krant gestaan het oer zij weggaan. Dit was alte fijn gespot om hom zoo te prijs, en toch hom te fop daarbij, Ik het Broer Jan ¹⁾ zij brief gelees oer Kaalfinie. Ik is blij om van hom te hoor, en verlang om te verneem van Niggie Crissie en haar man. Ik moet jou seh, mij lieve neef, dat ons boere blij was dat de houttaxatie nie deur de Parlement gegaan het. Daar is baaijeng wat denk dat de huisbelasting meer als te veel is, maar wie weet of ons Parlement nie nou kort dit weer zal verander. Ons Parlement wort al slimmer, en als ou Meneer Baaklij ^{1a)} baaijeng kwaai is, zal dit net nou spulletjes afgee, want Verantwoortelijk Bestuur zal dan de man moet wees om alles weer reg te maak.

Ik hoor dat Neef Alfrie ²⁾, de Konigin zijn zeun, zal nou kort hier na toe kom om de Kaap weer te bezoek. Hoe is dit toch met zulke hooge mense; is hulle nets zoo's wij of is hulle anders? Ik het gehoor dat hij drie beene het en drie ooge; maar al het hij zes zou dit min sheel, want ons zal ver hom moet betaal. Reg, ik wort zoo kwaat met hulle gelt morserij, hulle dwing om de lant bankrot te maak, en hulle speul eintlik met die gelt. Ik lees dat Neef Alfrie de zee dam zal oop maak wat hulle in de Kaap gemaak het voor de skippe, maar ik weet nie of de "dogs," ³⁾ zoo's hulle dit noem, ver ons lant zal baaijeng help, want ik hoor hulle het nou en plan lat de skippe deur de Rooi Zee gaan Englant toe plaas lat hulle bij de Kaap zal om kom.

1) Hy dink aan Jan Zwaartman van Calvinia se brief, wat in *Het Volksblad* van 10 Mei 1870 verskyn het.

1a) Die goewerneur, sir Henry Barkly.

2) Prins Alfred.

3) Docks.

De school van Meneer Pettison zal nou kort toegemaak wort, en hij zal gloo net maar predikant wees zonder om school te hou; dit is makkelijker ver hom, nie waar nie?

Nou laas was daar een brief van Neef Kortklaas in de Boufort krant ⁴⁾. Hij seh ik is doot en hij vertel een heele speul leugens daar boo op, en dan was daar een heele partij verzie wat Niggie Scheermes gemaak het. Nou antwoord ik ver haar, ook met rijmpies, en als zij en haar maat "Kortklaas" wil meer heh, kan hulle dit krij, dan zal ik jou ander dingetjes seh. Hulle hou nog aan op de verkeerde man, maar hulle zal zeer krij als hulle nou nie uit-skei om leugens te vertel. Ik blij maar by die ou *Volksblad*, en om hulle zijn vuiligheit nie deur jou aangeneem is gaat hulle Braaihen ⁵⁾ toe, wat de Boufort krant maak. Hij neem alles aan. — Met veel achting, jou neef,

SAMUEL ZWAARTMAN.

Het Volksblad,
16 Junie 1870.

BOERENBRIEVEN UIT FRASERBURG.

[No. 20.]

Kromhoorengsdraai,
Frijzertsberg, 8 Junij 1870.

Aan de Krantmaker wat hulle seh *Volksblad*, in de Kaap in de Jortjesstraat.

Waarde en Lieve Neef,—Daar was nou laas verpagting op de dorp van Goferments plaase, maar de Goferment het hulle geflous, want daar was maar één man wat de prijs gegee het wat hulle gevraa het. De inzetprijs was heel te maal te hoog. Nadrant toe hulle nie de inzetprijs kon krij nie, wat ver één en twintig jaar gemaak was, het hulle dit ver een jaar verhuurd tegen laaë prijse. Mens zal nou seh, waarom moet hulle zoo dom wees; hulle het van te vore prebeer om zulke hooë prijse op te zet, toe kon hulle dit nie krij nie, en hulle wil daarom nog peuter. Neef Willie het ook vendisie gehou van plaase, en een plaas was toe verkog ver 650 pont, en daar was ook en stuk of wat ankora bokramme, wat de lang haare het. Daar was baaijeng mense op de dorp. Neef Hendrik Blaauw was ook daar; de mense was blij om hom te zien, ook was Neef Piet Roo daarzoo; hij het drie zaake gehat. Meester Koeper was zijn agent, en hij het al zijn zaake gewen. Ou Oom

⁴⁾ Hy verwys hierna vir die tweede keer.

⁵⁾ Bryant.

Hans Riekert, wat eers veltkornet was, en Epwin Debbe-
nis¹⁾, wat in zyn plaas aangestel was, hulle twee was albij
daar en nog baaijeng andere mense. Oom Gert van Wijk
het ik ook op die dorp gezien; hij is met zyn vrouwe zyn
ziekte daar, maar hij is een jollie ou kerel, en goet ook.
Hij blij in Victorihha zyn distrik. Neef Segrijn, van Klip-
heuvels, is ook met ziekte daar, maar als ik al de mense
wat zieke families na de dorp toe geneem het moet opnoem,
dan was de heele brief van nix anders vol nie. Onze dokter
is nou heel te maal vris weer; maar mense! jij moet zien
hoe die kerel vet wort; hij zal nadrant Neef Willie wen als
hij zoo aanhou. Dit is een groote eer ver hom zoo's de
zieke mense aankom van alle kante. Ik het nuus van Sut-
terlant gekrij, dit was baaijeng kout daar, en de kapok en
de ijs was amper net zoo's bij de punt van de as waar de
wereld op draai, wat hulle noem die "pool." Op Frijzerts-
berg is dit ook kout, mag! een mens moet zoomaar soggens
vroeg een soopie neem om dit te kan hou.

Daar is tenders gevraa ver waardering van de huise
wat moet belas wor, en daar is heele speul risse wat aan
de hoek zal bijt. Party maak hulle mot net zoo wijd oop
als de vis wat ver Jonas ingesluk het. Als de hoek eers lek-
ker vas sit, en dit wort getrek, zal hulle zeer krij. De
Government zal maar min gelt oor hou van deuze jaar zyn
belastings; de taxateurs zal dit als krij.

De neef van Kaalfinie schrijf dat hij aangeneem is,
maar hij het nie geseh of hij liveraal is of orterdoks. Dit
maak een onderscheid, want de liberale kerels is mos dom;
hulle seh dat de wereld ront draai en dat hij om de zon al
jare reesies maak met de sterretjes. Die orterdokse seh
weer dat dit onmoolijk is, want hulle ziet met hulle eige
ooge dat de zon soggens opkomt, en hulle praat ook van
Josua, dat hij geseh het, de zon en de maan moet stil staan,
en hulle seh als dit nie geroer het, waarom het hij geseh
"blij staan," of "hoaa nou," of hoe hij dit uitgedruk het.
Kijk ook in ander dinge hoe verkeert is de liberale; hulle
bring hulle rede in, en hulle seh dat Balaäm zyn ezal nie
gepraat het nie, en daar is reg-reg nou nog in deze dage
ezels wat net zoo's Balaäm zyn is; hulle praat ook baaijeng
meer en partij keer nie half zoo verstandig nie. Dus, wat
en mens zyn ooge zien moet jij gloo, nie waar nie? En
kijk wat het de liverale te seh omtrent Moses en de Israe-
lieten zyn reis deur de Rooi Zee; is daar aan dan te twijfel?
Hulle vergeet dat Faro en zij soldaten almaal rooi kleere
gedrag het, net zoo's de Engelse soldaten aan Greemston²⁾
en Kijpton³⁾, en dat de zee nooit rooi gewees het nie had

1) Davenish(?). Kyk brief nr. 10.

2) Grahamstown.

3) Capetown.

die wat nie de kleur gekrij het van Faro zijn roobaatjes. Daar is partij wat ook nie wil gloo nie dat die swart volk hulle bloedfamilie is nie. Hulle seh dat in die Bijbel staat dat onze Lieveneer maar één paar mense geskape het, en hulle gloo dit ook, maar die volk, zeg hul, is nie mense nie. Daarom hoor jij ook altijd praat van mense en Hottentotte. Nou zal ik maar wag om te zien hoe of dit met de Synode zal gaan, en kijk of de liberale kerels nog zoo parmantig zal voorkom. — Tot wederziens, jou beste orderdokse neef,

SAMUEL ZWAARTMAN.

Het Volksblad,
23 Junie 1870.

BOERENBRIEVEN UIT FRASERBURG.

[No. 21.]

Kromhoorengsdraai,
Frijzertsberg, 15 Junij 1870.

Aan de Krantmaker wat hulle seh *Volksblad*, in de Kaap in de Jortjesstraat.

Zeer geliefde en teer beminde Neef,—Daar was nou laas een mooie spulletje op de dorp in de kantoor, hulle noem dit een konsert. De nooientjes en een paar getrouwde mijsiemense het gespeul op de klavier en dan gezing ook. Kerel! dat was al te mooi; ja, ik seh ver jou, als de voeltjes hulle koppe zoo achter oor gooi en hier voor laans met de vingers op de klavier dans, dan gons dit soomaar zoo. De wit-kop Hollander en Gert Wewers was ook daar en dit het alte mooi gegaan. Ons dorp zij nooientjes kan gelijk staan met eenig ander dorp zij mijsies, wat die singerij aangaat. Net zoos één klaar het met sing, dan maak de kerels wat onder de gemeente ¹⁾ zit zoo een lawaai, dat dit al de mooie muziek uit en mens zij kop slaat. Hulle stamp met de poote en klap met de hande, dat dit een naarheid is, en Hemmi zij klein hont die wort bijna mal en toe bijt hij klein Bouman zijn klein vinger. Hulle seh dat de lawaai aspres gemaak wort dat en mens nie te veel jou de muziek moet aantrek nie, dat dit altemet jou hart zal zeer maak; want op engels het hulle gezing “aail waats voor die baai de moenlit bouer,” ²⁾ en zulke ander psalme van die aart. Maar wee jij wie regte mooi gezing het? Die suster van die wit-kop Hollander zijn vrouw, noi Meere, van Ritsmond. Een mens wort sommer aardig om zulke

1) Gehoor.

2) I'll watch for thee by the moonlight bower.

lieve stemmetjes te hoor. Maar toe de eerste speul klaar was, toe het hulle een heele trop Masbiekers daar in gebreng en een meit ook; toe zoen hulle almal ver die meit, en toe gaat hulle almaal aan sing. Toe seh Neef Sagrijn ver mij (hij en ik en klein Neef Andries du Tooi het op een bank gezit) dat dit wit mense was wat zwart gesmeer is, en toe nadrant kon ik uitmaak, dat dit Brithen³⁾ en Meerhaar en Neef Bruidegom en Gert Wewers en Jonnie Kom-miek en Klein Klij was, en Chewie was meit geweest. Hulle het mooi gespeul en gezing ook, en dit het alles plezierig gegaan. Gert het ook mooi viool gespeul, en Chewie het goet de hoepelrok gezwaai en al maal was te vrede. Ik zal zeker weer gaan om te zien en te hoor als hulle weer konsert maak. Neef Willie moes ook onder de speul gewees heh, maar hij en Vinley was weg na Skietfontein toe en hulle het toe nie kon kom nie.

De ander aant hoor ik het klein Neef Andries du Tooi zijn skoorsteen aan de brant geraak; toe was de Rondavel, wat hulle noem Statshuis, en Laaibre gesluit, toe kon hulle nie de klok lui om hulp te krij. Hulle het daarom de brant gestop, maar neef Robbert Bron⁴⁾ het van de dak afgeval en ook baaijeng zeer gekrij; ik was regte jammer ver hom. Nou het Briedé voorgestel in de Musipaliteit dat daar een "sleutel belasting" op geleh moet wor, dat ieder mens de Laaibre sleutel kan bij hom hou om 's nags de klok te kan bij kom als daar brant is. Ons is al zoo getaxeer in de lant, en nou moet de dorp zij mense dit nog boven op krij. Daar is nog baaijeng water in de dam, en als die Municipale kerels net en Brantspuit laat kom, zal dit gemakkelijk voor hulle wees, anders zal de heele dorp een dag verniel wor.

De Engelse predikant van Boufort was weer hier op de dorp; hij het nie lang geblij nie, maar de mense was blij om hom te zien, want hulle hou van hom. Maar, ou broer! onze predikant wil mos nie met Engelse predikante iets te doen heh nie; hij het gloo nog nie gelees in jou krant van de Predikant Moffat zij brekvis wat de mense hom gegee het, en van de speetjes wat hulle daar gemaak het, en kijk op andere dorpe kan de Engelse en de Gereformeerde predikante goet klaar kom en hulle gaat die een na de ander toe. Maar Meneer Bomberg wil nie eens na en Engelse predikant kijk nie. Toe de predikant Bramlie⁵⁾, wat eers op Boufort was, hier na toe gekom het, wou meneer hom ook nie zien nie, en voor dat Meneer Bramlie hier na toe gekom het, was onze ou op Boufort.

3) J. Brittain en ? en M. C. Weeber (Bruidegom); G. Weeber; Johnny Cormack en Clay Jnr., en Keevy as meid.

4) Brown (?).

5) Bramley.

Toe het Meneer Bramlie hom gaan bezoek, want dit is de manier daar zoo; maar altemet zal hij bang wees om met zulke kerels te praat, want hulle is slim en hij is baaijing slimmer als hulle, te minste ik denk zoo. Om de waarheit te seh, onze ou kan een goeie preek doen, en hij is een vlukse man in die omgang, maar hij moet zijn lig een beetje meer laat schijn.

De Engelse predikant wil nou een kerk-school oprig in plaas van de Goferment school, want die wort mos toegesluit nou van deese maant, en Meneer Pettison zal ander plek gaan school hou. Dit is jammer dat de Engelse zoo ijverig is om hier een kerkschool op te rigt, want als hulle ver meneer en beetje tijt gee, zal hij zeker zelf kerk-school opzet. Mag die Hemmi en Blikhol, die is heel te maal te vinnig voor onze ou. Hemmi wil maar onze ou plaa. Meneer Pettison is van meening om ander pos te gaan zoek, en ik hoop hij zal een goeie eene krij, want hij is een goeie man en baaijing werkzaam ook.

Wanneer zal Meneer Baaklij, onze nieuwe Goferneur, dan hier wees? De eene wat nou Onder-Goferneur is, Meneer Hij⁶⁾, kan mos nie veel doen of hij moet aange-stel wees ver een paar jaar. Ik wil al te graag zien hoe of de nieuwe zal maak, hij zal gloo nie zoo lang blij als Meneer Philip Houthuis, want als hij nie goet wil doen nie, dan zal ons Verantwoortelijk Bestuur hom weg-jaa, of hulle zal hom zoo warrem maak, dat hij zelf zal hart loop om op de skip te kom. Maar ja, ik wou geseh het van de soldaate zij weggaan. Julle moet kijk, dit zal grappies afgee; de Amerikaanders het nie verniet skippe hier na toe gestuur. Hulle zal goet ver ons loer en als hulle van Shina terug kom, dan breng hulle Sneeze⁷⁾ skippe mee, en dan neem hulle ons ou land af, dan zal hulle de lant in maatschappij hou, één jaar zal daar Sneeze Goferneur wees, en de ander jaar Amerikander. De rede waarom hulle nie zonder de Sneeze zal kan klaar kom is, dat onze Raaivel Koors zoo goet is en hulle ziet nie kans om zonder hulp tegen de Kaapse mense te baklij nie. Ja, onze raaivel koor zal ook zoo en toe moet kom en onze kerels zal nix van hulle maak nie; ons het mos al Korana oorlog uitgehou. Onze kornel zal de Sneeze wijs.

Ou broer! lach jij nie baaijang ver de Boufort krant als hij zoo van mij briewe praat nie? Wat het hij te doen met die *Volksblat*? Hij moet prebeer om zij eige krant goet te maak en de balk uit zij eige oog haal. Nou is hij kompleet nets de padda wat hom zoo groot wou blaas als en os, net nou bars hij. En wie gee toch om zijn schrij-

6) C. C. Hay (Luit.-goewerneur).

7) Chinese.

werij, of wie luister na hom? De Boufort krant is mos "smoll boi" 8) onder de ander krante. Denk, hij seh die Volksblat het partijkeer goeie "artikel," dit is en groot komplement nie waar nie? Jij moet dit uitsnij en in een raam zet laat de Kaapse mense dit kan zien, en daaronder schrijf, dat jij jammer is dat jij nie ver hom ook zoo kan seh nie, ten minste, als jij bij de waarheit wil blij nie. Lieve Neef, ik moet nou uitskei, want ik is alte bang de Boufort krant zal mij weer opskraap. Paai hom tog en beetje als jou blief. Ik verwonder mij waarom dat zoo en slimme vername krant notisie neem van zulke laffe briewe als geschrij is deur jou altijd liefhebbende neef

SAMUEL ZWAARTMAN.

Het Volksblad,
14 Julie 1870.

BOERENBRIEVEN UIT FRASERBURG.

[No. 24.] 1a)

Kromhoorengsdraai,
Frijzertsberg, 5 Julij 1870.

Aan de Krantmaker wat in de Kaap blij in de Jortjesstraat, naast an waar de klein Hollander zijn boekwinkel is.

Lieve en teer beminde Neef, — Ik het verlede week aan jou wou een brief gestuur het, maar toe kom mijn jong te laat met de brief bij Hemmi, op de dorp, bij de Poskantoor. Ik moet jou seh ons het gelees in jou krant van de Prins 1) zij aankomst, ons is blij om hom hier in de Kaap te zien, maar ons is jammer ver ons vijf honnert pont, wat Meneer Hij gekrij het; gelt is alte schaars, en ons moet te veel belastings betaal. Daar het heele bondel tenders in gegaan na Meester Bolstont toe, ver de huis belastings zij dinge, Meester Koeper het de laagste getender voor de distrik, maar als hulle wil suineg werk zal hulle ver hom een wijk gee, en ver Neef Legrijn ook een wijk, en voor Gert Wevers een, en de andere ver Neef Bruidegom. Nou weet hulle nie hoe of dit zal kom, partij seh hulle zal de heele distrik aan een man gee; als dit zoo is, zal Koeper dit krij, anders zal dit hom zoo's ik seh.

Ik was nou laas met nachemaal op de dorp, toe ziet ik dat de priseniens bezig was om een "kriekie gront" 2)

8) Small Boy.

1a) Die nommer is verkeerd, net soos van die volgende brief.

1) Prins Alfred.

2) Cricket-baan.

te maak waar hulle krikie kan speel. Mollihoy het hulle staan wijs hoe hulle moet werk. Mag, die kerel kan goet krikie speel, hij slaat de bal met de hout lepel³⁾ dat hij ver weg gaan, dan kan jij zien hoe hartloop de mense om die bal te vang. Ik moet jou vertel hoe of dit gespeel wort, want altimet het jij dit nog nie gezien nie; daar is drie paaljes in de gront gezet met kleine stokkies wat op de boo ent van de paaljes leh — ander kant is daar weer drie paaljes, net zoos hier die kant, dan staan twee kerels met de hout lepels binne kant van de paaljes, en buite kant aan ieder ent staat Hemmi en Blikhol of Jouwie en Mollihoy of anders van de andere kerels; nou gooi Hemmi van ander kant de bal op de gront laans na de paaljes, dan slaat de kerel wat de hout lepel het ver de bal; raak hij hom dan hartloop de kerels met de lepels oer en weer, hulle steek net de lepels voor de paaltjes op de gront, dan hartloop hulle terug, en zoo hou dit aan tot dat Hemmi of Blikhol de bal in de hande krij; als een van die de paaltjes raak met de bal, en de man wat moet daar wees is van plaats af, dan is hij uit, dan kom en ander in. Partijkeer raak Blikhol of Hemmi ver de paaljes en dan is de kerel ook uit, en partijkeer als hulle de bal slaan laat hij in de luch gaan, en dan vang een van de kerels hom, dan is de man wat hom geslaan het uit. De kerels wat uit is moet, als hulle beurt kom, weer gaan vang, en dit is een mooie spulletje. Meester Bolstont teeken altoos aan als hulle speel om te zien wie wen, en dit is die ou wat ook nou de krikie gront gemaak het. Ik ziet dat als de kerels de bal vang dan vrijf hulle hulle handen; daar is gloo baaijang electriciteit in de bal als hij vinnig uit de luch kom.

Meneer laat nou een muur maak achter zijn huis om de dorpse kerels te verhinder dat hulle nie deur zijn erf na de kantoor en de Laaibre moet gaan. Hulle het nou mos de Laaibre, wat hulle seh Rontdavel, plankvloer in gezet. Nou seh Wilkens daar zal een gallerij ook in kom laat ons kan gaan zit als de Municipaaliteit weer meeting hou. Mag jong! dit gaat woes daar partijkeer; de Municipaale kerels het harde koppe, nou kom dit partijkeer zwaar ver de "tjermen,"⁴⁾ zoo's hulle ver die voorzitter seh; en als hulle almaal aan die gang is en onze ou Sectaris wil iets seh, dan wort hij zoomar stil gemaakt, en dit kan de ou nie uithou nie, want hij hou van praat.

Ik hoor hulle het Neef Maaikel verklaar,⁵⁾ dat hij de "Wain en Spirit Ordinance" overtree het, en dat daar

3) Kolf.

4) Chairman.

5) Lees: verklare

een heele spektakel zal wees, want hij is nie de man wat Davit heet nie; hij hou zij hotel onder Jufvrouw Hindle zij naam. Koep en Wickens zal albij ver Neef Maaikel optree, en met twee agente zal hij moet zij zaak wen.

Die nooientje wat hier was van Richmond is nou en Dingsdag met haar broer, de wit kop Hollander, weg gerij. Onze jong kerels het baijeng getreur toe de kar ingespan was, want zij is een regte goeie mens, en ik hoop dat zij een gelukkige rijs zal heh, en dat zij voorspoedig deur de wereld zal gaan.

Jij het zeker nie geweet nie dat op een dorp twee magistrate kon wees nie; maar op Frijzertsberg het hulle nou een groote en een kleintje; ja, kerel! daar was baijeng blijdschap toe de klein magistraatje geboren was, want hij is de eerste (een mooie vrisse kereltje) en ons het hom lang al verwacht.

Neef Tonteldoos was nou laas op de dorp; hij lijk vris en is nog net zoo en malle mot als van te vore. Ik hoor dat Neef Dirk wil intekent ver jou krant, dit is reg zoo, deur krante leer mens wat in de wereld omgaat, en ieder man wat ver zijn lant wil voort help, moet intekent, die gelt is maar beetje en de waarde en nut daarvan groot.

Klein Gert is alte verdrietig van Dingsdag af. Ik het gehoor hij zing op engels laat in die aant:

“Effer of die, aaim vontly dreeming,
Daai jentel voice maai spierit kan cheer;
Dou hart die staa dat braaitly beeming,
Shaains oer maai paat wen ol is dark en dreer.”⁶⁾

en mens kan zomaar zien dat hij getroffe is deur middel van zijn zagte hart. De groot kerel wat op de “Hoek des Levens” blij, het ook treurig gezing. Maar dit was Duits, toe kon ik dit nie verstaan nie, dit was dezelfde wijze wat op engels gaan “Dou Dou reinst in dis boosem, Deer deer hest dou daai troon.”⁷⁾ Maar en mens kan zomaar zien, de laatste jong kerel is daar aan.

Ik zal prebeer om jou een lange brief te schrijven over de liberaale nou kort; ik lees Meneer Faure (wat in de Kaapstad predikant is) zij boek, en ik denk dit is mijn plig als orterdok om mijne opinie daarvan te seh. Waarom laat zulke liberaale kerels ons nie ons gang gaan. Ons was van te vore tevrede om te luister wat Meneer seh, nou

6) Ever of thee I am fondly dreaming;
Thy gentle voice my spirit can cheer;
Thine heart the star, that brightly beaming,
Shines o'er my path when all is dark and drear.

7) Thou, thou reign'st in this bosom,
There, there hast thou thy throne.

is ons verplig om zelfs ver zulke zaake ons gedagte te laat gaan, ik kan alles verstaan dit is waar; maar hoe het Jonas in de vis gekom? ik kan dit nie begriip nie, want veronderstel dat Jonas net zoo vet was als Neef Willie, dan zou de arme vis dit maar zwaar gehat het om hem in te sluk. Kompliment aan Neef Piet Marais, hij is een goeie kerel en de boer zij vriend. Blij hij nog in de Jortjesstraat? — Jou lieve neef

SAMUEL ZWAARTMAN.

Komplimente aan Broer Jan wat op Kaalfinie blij, ander week zal ik ver hom schrijve want nou is mijn tijd gedaan.

Het Volksblad,
4 Augustus 1870.

BOERENBRIEVEN UIT FRASERBURG.

[No. 23.]

Kromhoorengsdraai,
Frijzertsberg, 28 Julij 1870.

Aan de Krantmaker wat in de Kaap blij wat hulle seh *Volksblat* in de Jortjesstraat.

Waarde en al te liewe Neef, — Ik wou nou deese keer ver jou omtrent predikant Faure sij boek geschrijf het, ma dis onmogelijk om te schrijve eer ik die boek uit gelees het. Seh ver broer Jan wat op Kaalfinie blij, ik vra ver hom exkuus, maar ander week zal ik met de pos schrijve. Ik moet jou vertel van de italliander hoede wat Hemmi van de Kaap gekrij het, nou het Houtshoreng een gekoop; jij het zeker die hooe Engelse predikant gezien wat in de Sint Jortjes Kerk preek, zijn naam heet Deen. Nou als Houtshoreng zijn Italliander hoet op het, dan is hij kompleet nets Deen; maar nou wil sij vrou nie heh dat hij die hoet moet draa; nou het hij en ander gekoop wat hulle seh “go to meeting.” Hij moes daarom liever zij Italliander gehou het, want nou het hij nie die veere lans sij kop wat daar op was. Maar nou was dit amper een groot ding, een van ons raaivel koor zijn mense die gaat Sondag na de kerk, en toe ziet hij ver Houtshoorng de straat afkom met zij Italliander, toe het hulle die raaivel koor zij kornel gaan roep, om zij manschappe bij makkaar te krij, want hulle dach hij is een van de mense wat uit ander lant gekom het om ons lant af te neem nou laat de soldaate weg is. Die mense het nou notisie gegee dat dit nie geoorloof is nie, om zulke snaaxse hoete te draa, zon-

der eers kennis te gee dat daar nie een groote skrik op de mense kom. Ik ziet de constabels het ook nieuwe hoete en baatjes, mag! hulle lijk snaaxs, amper net zoos een generaal wat op parade is.

Ik ziet dat Meester Koepen en Neef Bruidgom¹⁾ is aangestel om de huise te taxceer. Neef Legrijn seh hij is blij dat hij dit nie gekrij het. Fooi toch! Gister aant het ik gehoor daar was amper ongeluk. Hulle prebeer de paerde wat moet rij om te taxceer. Nou is de paerde beetje vris en de eene begin te skop, ja jong! hij skop nets mannetje babejaan als hij kwaai is. Hulle dag de heele kar was net nou aan vlinters, maar de paerde neem toe de loop nets de trein. De drie kerels wat op de kar was, Epwin, Bolstont, Vintley, en Bruidgom, die raak zoo deur makkaar, dat mens nie kan zien nie, wie of die arrems en beene aan hoor. Paax! poex! gaat die kar oer de polle; boem! boem!! skop de paert teun de kap, hier rol Neef Bruidgom agter uit, nets een pampoene van die solder, daar waai Vintley kop en pootjes in de lugt, hier op de kar rol arme Epwin ront, klapperdop een kant, hoet een kant; ja, de kerel hou aan de leisels met de zeer hant tot dat hulle in de hoek van de tuin mure gekom het, toe was de ou gou, gou daaruit. Dit was nie regt om hem daar in de kar alleen te laat met zij hant, maar de paert die skop zoo geweldig, hulle kon dit gloo nie uit hou nie.

Nou laas het Meester Solman, (Soul Solman zij broer wat op Ceres gaat blij), hier naar de dorp toe gekom om te kuijer bij de dokter en Neef Willie, dit is zij familie. Dit is een jollie ou baas en de Ceres zij mense zal hom goet vint, nie nets "olie prop" en zulke kerels, wag! hulle zal zien hoe dit nou zal gaan; de boere is nie zoo dom dat hulle nie kan zien wie hulle vrint is en wie hulle wil fop nie, en ik weet zeker hulle zal almal ver meneer Solman goet keur. Nou het die ou twee zeuns, een zoo half pat groot man, de ander nog "smol boi," maar de twee kereltjes kan "kriekie speel" dat dit mooi is om te zien, de boolandertjes moet oppas.

Ik is blij om te zien dat Gert weer een beetje bijkom; de nooi het hom nie brief geschrijf nie, toe zing hij, "Vot keer aai hou ver zee bee, if zee be not ver toe mee,"²⁾ maar maskie zing hij zoo, hij meen dit daarom nie. Die ander kerel van de Hoek des levens is al weer bezig om ront te rij met mijsie mense. Neef Willie blij nog vris en steur complimente ver jou. — Jou al te teer beminde neef,

SAMUEL ZWAARTMAN.

1) M. C. Weeber.

2) What care I how fair she be, if she be not fair to me — bekende lied.

Het Volksblad,
3 Oktober 1872.

Frijzertsberg, 26 Septemmer 1872.

Aan de krant maker wat hulle seh *Volksblat*, wat in de Kaap blij in de Jortjesstraat.

Waarde en lieve Neef, — Ik kan nie hou nie om langer stil te blij — ik moet jou nog een keer schrijve omtrent de reecies wat hulle hier gemaak het, nou laatste Donderdag de 91de van Septemmer. Meneer Bolstont en Vintlie en Jasper Cloete was stoeiharts en groot Bouman en klein Klerk wat op Sutterlant blij bij de poskantoor, was jutse, en Kinghon was klaark oor de koors; maar wat dit betee-kent weet weinig mense. Ik denk daarom dat hij moes ver de nooiens oppas, want zoo het dit ver mij gelijkent. Kerel, de bende het gespeul en dit krioel van de mense en paerre en honde en jufvrouws en nooientjes en zulke goet. Als een man hier onder laans staan en hij lig net zij kop zoo op naar de steijer wat de meisje mense op zit, dan voel hij zomaar aardig op zij maag. Dit het al te mooi gegaan. Groot Boumans zij groot hengs het de twee eerste reecies gewen en ik het hom gehelp om de zak gelt huis toe te dra. De derde slag het Hemmi en Smits (jij weet mos Neef Willie) zij "Robbie" gewen omtrent elf pont tien shillings. De vierde keer het hulle ook met "Zaaibort" de reecies gewen. Zaaibort op Hollans beteekent koskast, zeg Hemmi ver mij. Toe moes de vijfde reecies gemaak wort en toe het Willem Lotter, wat op Theewater blij, de klein bruin pertje opgedruk en de norreng van gelt, wat hij gewen het, huis toe geneem. Gert Wevers het hom te danig opgedruk met Blikhol zijn vost-jou-bolle. Mag! dit is een zwaare woort; mij kakebeen krij zeer als ik dit uitdruk. De zesde slag het Klaas Visser gewen. Mag! hij was blij toe Kooper hom de gelt petaal, want hij was sectaris. Toen grim Klaas laat dit mooi was om te zien.

Maar daar was twee ongelukke—een groot en een klein. De groote was met Vintlie zij mooi vos hengs, die het zijn been gebreek. Dit was al te jammer, want dit was een degelijke pert. De kleine ongeluk was met een klein zwart hontje. De waterkar het ongeval en zij hot achter been geknipp, effentjes. Verder was alles goet. Daar was een kleine tent daar nabij, de baan en de shampain en bier en grog wat daar uit gekom het, was wonderlijk. Ik het zoo nou en dan ook mij arm opgelig. Dit is nou tijt om op te hou want Britten zal kwaat wees als ik te laat kom met mij brief.

Ik het mij neef zij brief gelees wat op Uniondeel woon. Hij moet toch nie spot met Mozes en de tien tafels

met de twee gebode en met meneer Viskat en met Kenniekos nie, want wat kan verwacht wort van Viskat? Al maak hulle van hom kerrie, dit zal mos daarom rank wees. Komplimenten ver hom en Neef Piet wat hulle seh Haamer en ver al de ander neefs en niggies. Ik denk banjang aan hulle maar hulle wil nie skrywe nie. Na groetnis, zoos altoos. — Jou liefhebbende neef

SAMUEL ZWAARTMAN.

Stoeharts: stewards.
Klaarks: Clerks of the Course.
Zaaitbort: Sideboard.

Het Volksblad,
5 Junie 1873.

SAMUEL ZWAARTMAN ZIJN SCHRIJVENS.

Kromhoorengs Draai, destrik Frijzertsberg,
62 Mei 1873.

Aan de krant maker, wat hulle seh *Volksblat* wat in de Kaap blij, in de Jortjes Straat, nabij Belifante zij boekwinkel.

Waarde en al te lieve Neef, — Ik was baaijeng blij om een brief te krij van mij neef Jan Zwaartman, jr., wat op Uitvlug blij, en om te hoor hoe laat het op Juniondeel gegaan het met de periodike koort en kerriekos, en de "Schots lijdie ov de woarking klaas," en zoo al voort — maar het spijt mij met de zegen des Heeren te verneem, laat hulle zoo baaijeng predikante en agente en veltkornets en zulke mense daar het, en laat hulle in gevaar staan om te twis. Ik zoo nog effentjes kon hoop ver vrede, maar de predikante is mos en naasie wat al te nukkerig kan wort, en daar woon mos heele speul daar oeral. Mij lieve neef, dit zal nie gooie dinge afgee nie, en de mense wat op Juniondeel blij zal nadrant beborrel en gedorrel wort, net zoos dit gegaan het toen Simson onder de libraale met langoor zij kakebeen gemoeker het, toen Balaam zij ezelmerrie achterop geskop het oer de russie wat gemaak was omtrent de lokaliteit van Moses zij graaf. Kerel! ik het eers gedog laat hoe meer predikante hoe meer vrede, maar ik het mis gehat, want bij mij sekse, dit is anders omgekeer. En eers het ik nie geweet nie wat de meening was van otterdoks en libraal, maar van dat ik in jou krant gelees het van de jaaken Pretorius en predikant Naudé, op Pretoria, is ik slimmer gewort. Mag, ik was blij laat meneer Naudé ver de otterdokse de jaaken de waarheit

vertel het. Maar omtrent de woort otterdoks, wil ik seh, als en mens dit nagaan, dat is dit duidelik — otter is mos en ding wat bijt, wat in de water blij, doks is mos hont op engels, hont bijt ook mos wat op de drooë gront te vinde is — *otterdoks* bijt net wat hij voor hom zien in de water of op de gront. Dit is wat hulle seh ettiemolollojie. Ik het gehoor van een biskopaalse predikant wat zoo ver otterdoks was dat een dag toe hij naar een schilderij gekijk het van de slagvelt van Sadowa, toe de dooie mense geplunder was en toe zij vrouw hom vraa wat of de woorte meen wat onder aan was, “De roofdieren van Sadowa,” toe zeg hij dit is latijn, dit was nix anders als puure koppaghijt; maar wat kan en mens verwag, als hulle zelfs erken dat de mens ten alle tijt tot alle booshijt hom bekwaam voel.

Ik hou mij ooë wijt oop op de nieuwe goferment om te zien of oom Moltenou zij span mooi glijk trek. Ik is regte blij laat ons lant toch eens verlos is van de ouë speul en laat prokureur-genraal Griffie naar zijn grootje is. Nou ziet julle, het ons een lantsman wat hart en ziel Afrikander is ver onze prokreur-genraal, en zoo zal dit wees met andere hooë poste — wach maar en beetje. De opziender van de publiek woorks is gloo beetje koppag omtrent de trein en de *nerro kydsh*,¹⁾ maar volgens mij domme inzien het de kerel, wat van Kenneda kom, in die zaak de waarheid vertel, en de leede van Parlement kan gerus zij krant deur lees, want al is de minister van publiek woorks een vluxse kerel in zijn pos en al is hij als de duivel slim, ik denk daarom laat hij od de punt beetje otterdoks is. Jong, ik moet hom daarom prijs in de “kroun lends” affaire, en hier in ons destrik het hij baaijang goet gedaan, in die kas van zaake.

Ons het groot hoop om met ons reguit pat naar Karroopoort gehelp te raak deur de Parlement, dit is onmogelik om langer zoo te blij. De Klein Roggevelt zij pat is onrijbaar. Een babejanwifjie kan dit nie hou nie, hoe drommel kan ons mense dit dan hou, en ons moet petaal laat dit zoo gons om de negotie te krij wat de waaens breng, want de winkeliers moet hulle bankrot petaal ver de transport, en dan moet hulle ons inspan om de schade in te haal. Als ons net en goeië pat het wat reguit is dan zal julle zien wat van Frijzertsberg wort, vernaam als ons Parlement zal een wet maak laat dit alle maande moet reen. Krisjan kan de wet in breng. Nou laas het ons zwaar droogte gehat, maar toe de reen gekom het, het ik groote gedachtes gevoel opzwell onder mij maag waar de konsensie zit, ik was bang laat dit zou te veel wees en klein Bou-

1) Narrow gauge.

man was ook beetje in de noot, want zij nieuwe huis was nog nie klaar nie, en Hotson en De Wet het naar Hemmi zij huis gevlug van angs, want De Wet seh de Engelse kerk het al de heele aant geval en hij zou "net morre zij huis bedank, want de straat is zoos Grootrivier." Hemmi en Ekkard en de jonge kerels het oeral ront gegaan om de onderste mense te help als hulle zou te benaaut wort, en toe hulle bij Dokter zijn huis gekom het, het een glas wijn hulle maag warm gemaak, want Dokter was doot gerus. Nadrant toe Hemmi deur diepe sloote wou gaan en de ander kerels zij geloof het klein gewort, seh Ekkard ook laat hij wil liever huis toe gaan, want en mens vat lig verkouentijt. Onze dorp zij straate is nog vol modder en oeral hoor en mens van damme wat gebreek het. Neef Vanie zij groot dam op Aaijesfontein was vol water. Jong, dit is eintlijk een kleine zee, en de dam kon dit bijna nie hou nie; maar hulle het aan de dam gewerk, en Jeems Seels, wat al zoo baaijeng damme gemaak het, het zij bes gedoen om neef Vanie te help. Vintlie het ook zoo en toe gerij en zij wolwasserij zij mense gestuur, en gelukkig het de dam blij staan. Neef Sarel, op Waterval, zij groot dam het nie schade aangekom nie; maar ik is jammer om te hoor van oom Ockert zij dam op Bottelkraal laat die weg is. Daar was gloo nie genoeg perpendiculariteit in de achter kant van de dam wal om de elektrisiteit van de water zij stroom te hou nie. De elektrisiteit van water is een naare ding, daarom drink onze kerels hier altijd een beetje brandewijn bij.

Op Konigins verjaarsdag het ons hier skijf skiete-rij gehat, en dit is amper en grap als ik jou zou vertel hoe laat dit daar gegaan het. Eers moet ik jou seh, Jan Kween was opzig en het alles mooi in order gehou, en natuurlijk was daar bier en wijn en krok, anders zou de mense nooit en vammeleve kon korrel gevat het nie. Toe 't gedaan skiet was toe wort dit verklaar laat lantmeter Mervel de eerste prijs gewen het. Mag, jong! de kerel kan goet zij een hant gebruik en zij oöe moet gloo baaijeng goet wees, oer laat hij deur de instrument moet gedurag kijk om te pijl. De tweede prijs het klein Hotson gewen, hij is klein van lijf maar beesagtig goet om te skiet, want hij het alles te zame vier oorloossies gewen — een als de tweede prijs, wat ik nou vertel het, en de ander drie als eerste prijze van ander skijfskieterije. Dit is wat ik seh vlukster als vlux. De derde prijs van de groot skijfskieterij het Geel van oom Frans Schalkwijk gewen. Oom Frans zal zeker blij gewees het, en als hij blij was is ik ook dankbaar, want hij is een jollie ou baas en ons almaal hou veel van hom en zij lieve goeië ou vrouw. De

vierde prijs het klein De Waal gewen. Maskie seh de juts hij is een dwaze jonge man, hij kan verduivels goet skiet, want nadrant klop hij Karel Weevers ver vijf pont. De vijfde prijs het Klaas Visser gewen; hij kan goet skiet maar hij was beetje "nervus," seh Hemmi op Engels, ander keer het hij beter gemaak. De zesde prijs het Vintlie gewen. Nou was ik verwondert want ik het nie geweet hij kon korrel hou nie, maar op die manier wort en mens gekult partijkeer. Na laat alles met de skijfskieterij oer was, toe het hulle kriekie gespeul op de pan onderkant de dorp, maar hulle het vergeet gloo om "God sijv de Kwien" te zing, zoos ons altijt gemaak het.

Daar is een nieuwe winkelier hier gekom, en hij laat en ijster huis maak op de erf wat voor de kerk staan — tussen Vintlie en klein Bouman hulle winkels. Dit het heel speul proteste afgegee en de winkeliers wat al hier is hou nie graag daarvan nie, maar intussen is het goet ver de distrik, te minste zoo denk Samuel.

Ik moet nou ophou met mijn pen. Mijn hart, zoos jij weet, ou broer, die is nooit te lui om ver mijn lant te doen wat ik kan, en ik zal hoop laat onze Parlement een woort van mij wil aanhoor en dit is: moet nix doen wat de Vrijstaat of de Transvaal kan kwaat doen, want ureg zal nie reg kan gemaak wort al seh hulle wat hulle wil. Na groete aan jou vrouw en kinders,

Blijf ik jou liefhebbende Neef,

SAMUEL ZWAARTMAN

B. KAAPSCHE SCHETSEN.

Het Volksblad,

16 Maart 1871.

I. DE GOFERNEUR.

De Goferneur is de hoof van de kolonie. Hij is een van de deele van Parlement, want de Parlement het een Goferneur, dan Konsil¹⁾, dan Assemblée. Ons het al baaijing moet uitstaan deur slegte Goferneurs, want als hij sleg is, dan is dit erger als een luië predikant. Julle ken ver Goferneur Houthuis; hij het ons nie zoo lief gehat als hemzelf, dit is zeker. Hij het dikwijls kwaat gedaan en hij zou nog veel meer gedaan heh, het ons Konsil en Assemblée hom nie gekeer nie. Hij wou nie luister toen de Assemblée hom vertel het, dat hij minder geld moes uitgee ver klerkies en zulke goet, en toe hij zien dat hij nie met de Parlement zijn lede kon maak wat hij wou nie, het hij perbeer om die Parlement te vernietig, dan wou hij maar kleine klomp heh ver de Parlement en hij wou heh dat van zijn dienstbodens ook moet kan stem, net zoos de mense wat wij kies. Mag, de ou was slim; maar gelukkig was ons lede slimmer als hij, anders was ou Afrika naar zij grootje, en ons mense keel afgesnij. Kijk hoe het hij gemaak met de Korannas toe hulle die tijt zoo baaijing mense doot geskiet het, en zoo veel boere kaal gesteel het. Hij wou nie heh dat de mense hulle zelf moet help nie, en hij wil nix ver hulle doen, tot dat dit nadrant zoo erg was, dat de heele noordekant van Kaalvinia en Frijzertsberg en Fictoriha zij distrikte en daar laans onbewoonbaar was en toe wort daar duizende van ponde koste gemaak, want toe was de kwaad te groot om deur een kommando neergedrukt te wort, maar als hij net geseh het dat een kommando kon uitgaan toe dit eers begin het, dan het Neef Hendrik Blaauw en de andere veltkornette de laaste Koranna zoo ver in de woestijn gejaa, dat hulle nooit weer zou uitkom nie, en nou moet de lant al jaare de koste draa van de Magistraat en Poliese-mans wat op Kenhart blij om vrede te hou. Nou, ik kan julle verzeker dat dit alles gekom het deur de Goferneur zij koppigheit. Daar is baaijing andere dinge wat wij nou onder moet lij net omdat hij nie wou luister na mense wat met die kolonie bekend was. Kijk hoe het hij met die Gofermengront gewerk en met één ding en ander. Ons

1) Legislative Council.

kan blij wees dat hij Englant toe is en ons moet hoop dat hij daar zal blij.

De Goferneur wat wij nou het, lijkt een ander kerel te wees als de laaste. Hier die ou lijkt vriendlijk en hij wil ook graag de lant voort help, want toe hij nog in Englant was, het hij alreets gedaan voor ons wat hij kon; hij heet Sir Henrie Baakly. Ons weet daarom nog nie hoe of dit zal gaan; als hij te veel luister na zij raatsheeren en nie prebeer om zelfs uit te vint of hulle hom de waarheit vertel, zal wij dit nie goet heh nie; maar ik denk nie zoo nie, want in Morisius²⁾, waar hij Goferneur was, het hij partijkeer goet gedaan.

De Goferneur het groote mag, hij stel al de Magistraate aan, en al de klerkies en vrederegters en veltkornets en zoo al voort, en hij krij ook baaijing gelt; alle jaare krij hij zes duizent, drie hondert pont ver salaris, reken nou of hij nie lekker kan leve. Hij het ook mooi groot huis en tuin verniet, hij kan genoeg groente wen om zij familie te gee en dit spaar hom toch wat.

Als julle na hom wil gaan kuijer, dan moet julle zwart broek en baatje aantrek en julle stevels eers een beetje schoon maak, daar staat soldaat voor die deur met geweer, en als klaar om te skiet. maar als julle nie verweel broek of baatje aan het. zal hij nix maak nie. De Goferneur gee dinners ver de Parlementslede partij keer, dan is hulle verzigtig dat hulle nie te veel shempijn³⁾ drink nie, want anders wort hulle nie weer gevraa nie, dan is hulle die lekker kos kwijt. Ik wil nie gaan seh, dat de Parlementslede gek is na shempijn, maar partij wat van buite kom is dit mos nie gewoont nie, en als hulle nie zou oppas, kon daar makkelijk vout kom.

De Goferneur moet de Parlement bij makkaar breng en hij moet hulle ook bedank als de werk klaar is. De eerste dag van de zitting en de laatste dag gaat hulle almal na zij huis, daar is ander mense ook daar zoe, mijsie mense ook. Kerels! daar is wat modes te zien en mooi nooientjes vol op, daar is gallerij ook in die kamer. Nou kom de konsil in aan de regter kant, en de Assemblée aan de linker kant, dan is de Goferneur zij troon in de middel teun die muur, buite kant staat de bende van musikante met koper instrumente en groote tamboer, en als de Goferneur instap, brant hulle met eens los dat dit mooi is om te hoor, dan gaat hij zit, dan maak hij kompliment ver de konsil en seh: "Meester president en jentelman of de Ledjislatief Konsil" dan draai hij half haarom, en maak nog een kompliment, dan seg hij: "Meester spieker en jentelmans of de Hous of Assemblée" dan praat hij

2) Mauritius.

3) Champagne.

verder voort, wat zij planne is en wat hulle moet maak. Als dit alles gedaan is, maak hij weer komplimente ver hulle dan is dit oor, de bende⁴⁾ speul en de mense gaat huis toe.

Sir Jorts Grey was een goeije Goferneur, hij het altijt prebeer om met de Parlement zaam te werk in de voordeel van de kolonie en hij het veel goet ver de lant gedaan, daarom het ons hom nog zoo lief. Hij was met de mense vrientlijk en almaal het van hom gehou, daarom als hij een dag weer hier heen kom, zal ons hom van harte welkom. Ja mense! een goeije Goferneur is een van de beste dinge wat ons kan heh ver de lant, maar als dit zomaar een bog is, doet hij meer kwaat in vijf jaare als al de droogte en rispers en sprinkhaane wat in tien jaare kan kom, en zoos de wet nou is, kan ons ver hom nix maak nie, hij is zoo te seh de heele Goferment, en de Parlement kan hom net in partij plekke beetje strem, maar hij kan ver hulle ook zoo maak. Dit is daarom dat daar nix gedaan wort tot bestwil van de kolonie. Hij moet net zorg dat hij met de hooë kerels in de Engelse Goferment vrede hou, dit traak hom nie of onze Parlement te vrede is. Ons Parlement raai hom verniet dat dit of dat moet gedaan wort; als hij zoo een man is als Goferneur Houthuis, dan wil hij nie raat aanneem nie, als dit nie volgens zij eië opinie is, en op die manier kan de lant nie voorwaarts kom, dit is makkelijk om te begriip. De Parlement kan hom nie dwing nie. Kijk de tijt toe de Parlement wou heh dat de Goferneur de uitgaaf voor de civiele diens moes minder maak, dat de belastings op de mense moes minder wees; hij het hom heel te maal parmantig gehou en hulle zij zin nie gegee nie, en toe de Assemblée hom nie de gelt wou gee nie omdat hij nie wou de onkoste minder maak, toe bedank hij ver hulle; dit bewijs mos dat de wet zoos hij nou is nie ver de lant goed is. Ons weet dat de Goferneur verantwoording moet doen aan de Engelse Goferment, maar dit is hij zelf wat de rapport moet doen en julle kan gloo hij zal hom nie zelf verklaan nie, en buiten dien de Engelse Goferment het zoo veel van hulle eië zake dat hule hom met rust zal laat, zoo lank als hij maar oppas dat hulle nie ver de kolonie gelt moet uitgee nie, dit is daarom dat hulle zoo veel komplimentjes met de kaffers en zulke goet maak om vrede te hou. Ik zal prebeer om julle nadrant te vertel, hoe of de wet moet gemaakt wort om de lant vooruit te breng, maar ik moet julle eers iets vertel van de Uitvoerende Raat, wat hulle seh.

(Te worden vervold.)

4) Orkes, Eng band.

KAAPSCHE SCHETSEN.

SAMUEL ZWAARTMANS *Schrijvings aan zijn Medeburgers, de Boere van Zuid Afrika.*

II.

DIE UITVOERENDE RAAT.

Deze raat is de Gofeneur de president van, en dit bestaat uit de Koloniale Sectaris, de Prokreur-Genraal, de Tresurier-Genraal, de Auditeur-Genraal en de kerel wat de belastings van de skippe krij. Hulle wort deur de Gofeneur aangestel en de Parlement het nix van hulle te seh. Hulle krij groot traktement—de Koloniale Sectaris, Meester Soudie, krij vijftien hondert pont; de Prokreur-Genraal, Meester Griffie, krij twaalf hondert; de Tresurier-Genraal, Meester Dijvieson, krij duizent; en de kerel wat de skip belastings ontvang Meester Grijm, krij nege hondert. Ou Oom Kool, de Auditeur-Genraal. krij de minste, hij het ach hondert in die jaar. Nou kan julle reken of hulle dit nie lekker het nie, want hulle werk regte min, want klerkies, wat groot salaris krij, is volop, en de klerkies pas ook goet op dat hulle nie te veel werk nie. Die Prokreur-Genraal en Meester Soudie werk die meeste, hulle is ook de twee beste onder de speul raatsheere. Maar nou kan julle zelfs verstaan dat als de Gofeneur raatsheere het, wat hij van baas is, of hulle hom nie zal raai zoos hij wil nie: hulle kan mos nie seh “meneer moet nie dit doen nie,” of “zoo maak nie,” want dan jaa hij hulle weg, dus is hulle verplig om ja-broers te wees, en waffer raatsheere is dit wat meest van Englant kom net om pos te krij, als hulle pensioen kan krij, gaat hulle de gelt in Englant spandeer. Meneer Soudie is de eenigste onder die klomp wat ver die kolonie is, en ik gloo als hij de lant goet kan doen, zal hij dit nie laat nie, maar hij kan mos nie tege de Gofeneur werk, en dus help dit nie. Meneer Griffie is een reguit kerel en een vluxe advokaat, maar hij het nie de lant lief nie, en hij hou nie van ons boere, nou wat kan ons van hom verwacht? Hulle seh, Meneer Grijm is een goeie man, maar waffer goet het hij als raatsheer gedaan? dit weet weinig mense. Oom Dijvieson

is een van de Engelse Biskop zij vooëls; maar al is die Biskop een goeie man ver die lant, dit kom nie altijd te pas dat zijn vooëls ook goet is, en gloo ver mij, dit help ons nie dat een kerel in zij privaate leve goet is als hij nie ver de publiek opkom. Ou Oom Kool wil ik lievers nie van praat nie, want ik word kwaat. Ou Afrika, ons lieve ou lant, kan mos nie met zulke raatsheere voorwaarts kom, hulle hou hom achteruit, want hulle is de goferment, met de Goferneur zaam; nou als hulle nie onafhankelik is van de Goferneur, dat hulle staat is om hulle zij opinies vrijmoedig uit te spreek, dan is dit de Goferneur alleen wat als Goferment kan gerekent wort, en als wij een Goferneur het zoos Houthuis, wat nie na de Parlement wil luister, en hij het een speul ja-broers laans hom, wat wort van ons kolonie? Een wijs paert wort met een zware stang gerij, maar een wijze goferneur het geen stang of teuvels, wat ons kan vas hou, daarom hol hij met de kolonie de verderf in, en verantwoordelik bestuur is de eenigste ding om hom te keer; maar dit zal ik julle nadrant uitleg, want nou wou ik julle net laat zien dat de uitvoerende raat ver de kolonie nix wert is, maskie ziet julle in de proklamaties dat de Goferneur met raat en toestemming van de uitvoerende raat dit een of de ander besluit het, dit is alles bog, want de raat en toestemming van de kerels hoof hij nie eens te vraa nie, want voor dat hij vraa, het hulle al "ja" gezeh. Dit is nets of een baas ver zij volk vraa: "jongies zal ons nie ver Bontberg en Zoetmuis van dag naas achter inspan nie, om te kijk hoe of hulle wil maak?" De volk zal natuurlik seh: "ja, baas," en kijk nou als julle een span osse het wat mooi gelijk trek, en julle het een goeie sweep in de hant, loop hulle nie waar julle wil wees nie? Nou net zoo is dit met de Goferneur, hij het de sweep (dit is de reg wat hij oor die kerels het) en hulle is de osse, Soudie en Griffie trek achter, en Dijvieson en Kool naas achter, dan span hulle de Landmeter-Genraal met Grijm voor en als de Goferneur met zij sweep oor hulle waai dan trek hulle met de kolonie. laat de stof zoo staan, de ellende in. Ons kan dit mos nie langer verdra nie en dus moet ons oppas, dat de kerels wat wij ver de parlement kies, mense is wat ons op kan reken om ver verantwoordelik bestuur te stem. Ver de kwaal wat ons hinder het wij goeie raat en ons moet die raat prebeer.

Soudie: R. Southey.
Griffie: Griffiths(?).
Dijvieson: Davidson.
Grijm: R. Graham.
Kool: A. W. Cole.

KAAPSCHE SCHETSEN.

SAMUEL ZWAARTMANS *Schrijvings aan zijn Medeburgers, de Boere van Zuid Afrika.*

III.

DIE TWEE HUISE VAN PARLEMENT.

1.—*Die Hooër Huis.*

In 1853 het ons de Konstitutie Ordinansie gekrij en omtrent een jaar daarna het onze eerste Parlement gezit. Daar is mos twee huise van Parlement, de Konsil en de Assemblée. De Konsil bestaat uit kerels wat deur de Westelijke en Oostelijke Provincies gekies wort; als te zaame is daar een-en-twintig lede. Hulle moet stemgeregtig wees, en als hulle nie vaste eiëndom het, wat nie verpant is nie, van twee duizent pont waarde, dan moet hulle de waarde bezit van vier duizent pont, vaste of losse, zoos dit is, buiten hulle schulde. Daarom wort dit de hooër huis genoem, want arme kerels kan nie daarin kom nie, en julle kan begriip dat dit daarom is dat de kerels, of de meeste daarvan, half out is. Hulle kan nie President kies nie maar is verplig om de ou Hoof Juts als president te neem, en maskie is hulle nie tevrede nie, kan hulle nie anders maak nie. Daar is natuurlijk zoo een kerel noodig om order te hou, want de speul kerels maak partijkeer rusie en partijkeer skel hulle ver makkaar uit das dit amper baklij slag afgee. Nou draa de ou president een pruiik om hom verstandig te laat lijkt, dit hang hier oer zij oore en als hij zij kop skut dan waai de punte laat dit mooi is om te zie. Maar partijkeer is de ou nukkerig dan kan julle gloo dat dit dan nie heel te maal plezierig gaan nie, want dis een ou wat hom nie laat keer nie, al was dit de Prokreur-Genraal zelfs wat hom wil vang, en de hooër huis reken hij nie eens nie.

2.—*Die Laaër Huis.*

De Assemblée is de laaër huis, de lede daarvan wort deur de verskije distrikte gekies, en daar is zes-en-zestig

van hulle, dit is een heele klomp bij makkaar; partij is out, partij middelmatig en partij jonk. Hulle moet net stemgeregtig wees om lede te wort. Hulle het reg om hulle Voorzitter te kies, hulle noem ver hom "Meester Spieker." Sir Christoffel Brant, vader van President Brant, van de Vrijstaat, dit is zij zeun; dit is een slimme ou baas, kan ik ver julle verzekeer, en als de Prokreur-Genraal of de Koloniale Sectaris hom wil vas maak ruk hij zoomaar riem af. De ou is ook advokaat en groot baas van de vrijmetslaars wat de voorschotjes draa—hij weet goet om de kerels op de groot kapater bok te laat rij en als hulle afval klop hij hulle met zij kerie. Als de ou in de Assemblée voor spieker zit dan draa hij ook een pruik. Hij lijk amper mooi daarin, zou een mens seh.

Zoo lank als de Parlement zit geef de ou ver de lede nou en dan "dinner." Julle kan gloo de kerels is blij, want hulle krij lekker kos, en drank is vol op, en sterk ook; daarom denk ik dat partij kan altemet weg zak onder de tafel, als hulle nie lede was nie van de Assemblée nie, maar dit geef hulle baaijeng kourasie.

De twee huise van Parlement zit nie zaam nie, de Gofermment is bang hulle zal aan baklij raak, dus zit de Hooër Huis daar onder bij de Poskantoor op solder en de Laaër Huis zit boo kant de Goferneur zij huis, nabij de Vrijmetslaar zij Losie, dat hulle beetje ver van makkaar kan wees. Als de een huis wet maak en de ander wil dit nie heh nie, kan dit nie deur gaan nie, en als de een wet maak kan die ander dit verander; maar al maak hulle albij de wet, dan moet de Goferneur dit ook toestem, anders kom daar nix van nie, en wanneer albij huise en de Goferneur zaam toegestem het, dan moet de Goferneur dit Englant toe stuur, dan het de Koningin reg om dit binne twee jaar af te keur; maar als zij dit nie doen nie, is dit gedaan met de aartappels, dan kan geen drommel dit verander, of hulle moet van nieuts af begin om dit in de Parlement om te keer. Maar de ou Goferneur het reg om te seh dat hij zoo en zoo een wet over zal hou om eers de Koningin zij toestemming te krij en dan is dit nie vas eer dat zij "ja" geseh het nie, seg zij "nee," dan is de zaak uit.

Maar nou het ik julle nog nie vertel hoe dat de Koloniale Sectaris, en de Prokreur-Genraal, en Meneer Dijvison en Meneer Kool reg het om in de Konsil en in de Assemblée te zit nie. De wet is zoo gemaak, hulle kan praat maar hulle mag nie stem nie, en de Koloniale Sectaris en Prokreur-Genraal praat nie beetje nie, hulle is partij keer parmantig nog daarbij; maar de ander twee die maak maar min gebruik van hulle reg, hulle is maar dankie blij om stil te zit, want een keer het ou Dijvieson prebeer om

spiech te maak en toe het dit ellendig gegaan, nou is hij skaam, en ou Oom Kool is nooit en van meeleve staat om de ou Spieker in de ooë te kijk nie, en al wou hij praat, weet hij nie wat hij moet seh nie, dus bekijk hij de speul maar aan.

Van die Konsil kan ik julle maar min vertel, want mens moet ver de ou mense eerbiedig wees, en buitendien gaat dit daar op zoo een ou vrouwagtig mannier, dat dit nie veel moeite wert is nie; als julle wil kan julle selfs gaan kijk, maar moet toch nie aan de snaaxse tafel gaan zit, of prebeer om met hulle zaam te praat nie, anders vang de kerel wat bij die deur staan ver julle, en de trap van de solder af is effe stijl, julle kan altemet zeer krij.

In de Assemblée is daar baaijing grappe, dit was van altijd af zoo gewees. Jullie ken altemet ver ou Dokter Tancrie wat nou doot is; hij was een jollie slimme ou kerel, en kon de kerels wat tegen hom was al te baaijing plaa; nou de ou het nie ver die Spieker gehoorzaam gewees nie, toe moes de kerel wat daar op zij zit hom presenier neem; toe neem hij zij sabel zaam en gaat na ou Dokter toe, om hom te arres, toe stap de ou achter hom aan en zing op Engels "Riech en ryer wer de jims sie wor." Gloo ver mij de ander kerels het gelach. Een dag vraa hij beetje water om te drink, maar toe hij dit krij, seh hij hij wil de zelfte water heh wat de ou baas drenk, hij meen daar moes jenever in wees.

Als de kerels stem, dan seh hulle "aai" of "nou," aai beteekent "ja," en nou is mos "nee," en als een kerel praat en hulle wil hom nie graag hoor nie, dan roep hulle "wout! wout!"—wat zoo veel wil seh als "stem! stem!"—en zoo gaat dit aan tot dat hij ophou. De krantschrijvers is ook in Parlement, hulle zit lekker hoog, dan hoor hulle alles wat daar geseh wort. Neef Volksblat het ik al baaijing daar gezien; als dit effentjes zoetjes gaan dat hij tijt krij, dan stoot hij zij bril reg, dan loer hij daaroor na de Spieker zij pruiik.

Julle het almaal van Meester Porter gehoor, hij is lit van de Assemblée, en dit is min te seh dat hij geëert is deur de heele lant, zoos julle selfs weet; nou hij is een van die beste leden en almaal respeteer hom. Kijk, toe hij nog zake als advokaat waargeneem het, hoe ons boere op hom gereken het, nou in de Parlement is hij ook net zoo fluxs, en als partij van de kerels wat jaloers is, op hom dingetjes maak, dan kan julle gloo dat hij goet weet om hulle op een grimlagchent manier degelijk af te ransel, dat hulle nadrant na hulle eië stevens nie kan kijk nie. Verlede het een paar van de kerels dit zoo gekrij van alle kanten,

omdat hulle met hom parmantig was in de Assemblée, dat hulle zij skaam nog nie oor is nie. Nee, mij lieve ooms en neefs! zoo lank als Afrika nog lant blij, zal ons Meester Porter eer, want hij is nie alleen geleerd en slim en verstandig, maar hij is ook deur en deur een goeie kerel. Maar Saul Salmon is ook een fluxe kereltje, klein van lijf is hij zeker, daar is nie aan te strij nie, maar groot van dade, eintlijk een haantje onder de groot klomp; hulle kan hom mos nie baas raak nie. Hij het groot kop en klein stemmetje, maar als hij eers aan praat raak, loop hij op zij asem, julle kan gerus gaan luister. Nee, dit is waar, die kereltje kan gerus ver de Konigin "tanta" seh. Moltenou is ook een goeie lit, hij het al baaijing maal de lant gehelp; hij het nie verniet bles nie, dit is zij hersengs wat zoo werk; als de Boufort mense ooit zoo dom zou wees om hom te verloor deur een ander te kies, zal daar baaijing distrikte wees wat hom zal vraa, want hij is nie mis nie. en als hij nie die Parlement zit, dan is dit schade ver de heele land. Hij het baaijing van Goferneur Houthuis zij planne tegen gewerk, hulle kon nie een rivier zij water drink nie, en de Koloniale Sectaris en de Prokreur-Genraal het dikwijls gewens, dat de skip hom Hong Kong toe moes neem. Daar is ook verskije ander kerels wat regte goed is, maar ik kan hulle nou nie almaal opnoem nie, partij daarvan kan ik daarom van vertel. Daar is Distin en Bowker, wat die mooie versies gemaak het op die zwaveltje wat in die kerk rond gevlie het, en wat zoo vol grappe is, en Advokaat Viljee, wat zoo slim is in de wette. en Joustas, wat de glas in zij een oog dra, en wat zoo reg op stap, en Raais en Kinnear, en Adams van Fictoriha, en Proctor en Pentz, en Moodie en Van Rijn, en Bernart Wehmeijer, wat die groote baart draa en wat doof is, wat in die Jortse district blij. Hij is een goeie Afrikander partijkeer, maar hij het nie mooi geluister toe Meester Porter van die Vrijwillig Beginsel gepraat het, daar is baaijing wat dit nie gedaan het. Maar wie weet of hulle nou nie zal beter doen, en die wat nog nie Verantwoordelijk Bestuur wil heh nie, moet ook hulle planne verander, anders zal dit nie goet kom nie. Maar daar is nog een partij wat ik wil opnoem. Daar is Stinkhant, wat altyt met "John Stuart Mill," de Engelsman, aan de gang is. Als hij eers die dingetjes laat staan, zal hij altemet slim wort, en Tomson, wat advokaat is, wat de lange snor draa, en klein de Wet, wat ook advokaat is, wat die stomp neus het, en Merrieman en de speul kerels, is almaal mense wat van groot nut kan wort als hulle een beetje ouer is. Kijk klein de Wet wil nou al nieuwe dokter zij wet maak, laat alle mense kan dokter als hulle nie voor hulle zelf

“dokter” noem nie. Niggie Wilde Als, is regte blij daarom, als hij beetje ouer is; dan zal daar een wet kom om iedereen als te gee wat hij wil heh. Kijk daar is Keyter en Scheepers, van Houtshooreng zij distrik, en Versfelt en Reijts, en Burger en Ziervooël en Breda en anderen, dit is ware Afrikaners wat ver ou Houthuis gewijs het dat hij nie kon maak met ons lant net wat hij wil nie; ons moet dankbaar wees ver zulke kerels. De lede wat ik nou genoem het is nie almaal altijd goed; partij van hulle is “geneig tot alle kwaat” als de Verantwoordelijk Bestuur of Vrijwillig Beginsel aan de gang is, maar wat is toch de mens? wil ik seh, hij is maar partij keer boos.

Ik kan julle gerus raai om te gaan kijk na de Assemblée, daar staat een poliesman in een blaauwe rok met silver knoope en een snaaxe hoet op, voor de deur, maar hij zal julle nix maak nie als julle hom nie met klippe gooi nie. Nou, als julle inkom moet julle de lijf vooroor buig en hoet afhaal, julle mag ook nie kerie in neem niet, want dit is gevaarlijk. Nou als julle in kom, moet julle kompliment maak ver die Spieker, op die manier, trap vas op de linker been en trek de regter poot stadig achter uit, nets of julle een bosluis wil doot trap, en zoo lang als de voet zoo sleep op de gront moet julle de lijf vooroor buig en julle regter hant op julle hart druk, dan kan julle gaan zit en luister, maar nie aan de groot tafel nie, daar zit mos de twee kerels wat skrijwe en wat net zoo’s predikante aangetrok is, hulle moet die gouë kerie, wat hulle seh “Mijs,” oppas, maar julle kan in de gallerij zit kijk, dan zal niemand julle hinder nie, of julle moet lawaai maak. Partijkeer hoor jij nix als “Heer, Heer” zoo lank als een van de lede praat. Nou hoor ik dit ook een dag, dit was in 1869, dezelfde dag wat Goferneur Houthuis de laaër huis bedank het. Mag! die dag het ik naauw strop getrek. Dit het zoo gekom: een van de kerels wil heh dat de Parlement moet ver de goferment gelt gee (want de laaër huis het reg oor die gelt), toen staan Meester Porter op, en hij seh dat, “als de government nou in ongeleenthijt was, is dit hulle eië skult en dit,” seh die ou, “is de gevoelens van de heele lant.” Lieve tijd! ik was blij om dit te hoor, de lede skree ook zoo maar “Heer Heer” en maak lawaai uit blijdschap, en ik zeh toe, sonder om daarop te denk, “Plato, jij praat mooi” en ik slaat hier op de bank zij tralie, maar kerels! julle weet nie hoe groot ik geskrik het, want de man met de savel kijk naar mij kant en een half naatje, wat ook en ou predikant zij toga op het, die kom zoomaar na mij toe om mij prisenier te neem, dan zou ik moet daar blij tot etens tijd toe, maar mij lieve mense, mij toone krimp in makaar van de noot en ik seh,

“Assieblief mij lieve neef, ik zal nooit weer zoo maak nie;”
toe laat hij mij staan want hij hoor ik soebat en zeh ver
hom “neef,” maskie is hij blaauw.

Tancric: Tancrid.

Riech en ryer....: Rich and rare were the gems she wore.

Aal: Aye,

Wout: Vote.

Porter: W. Porter (lid Kaapstad).

Moltenou: J. C. Molteno (Beaufort).

Viljee: De Villiers (later Lord).

Jousta: J. T. Eustace (lid Kaapstad).

Raais: V. Rice (lid Beaufort).

Kinnear: W. Kinnear (lid Victoria-West)

Adams: J. Adams (Victoria-West)

Proctor: J. J. Proctor (lid Paarl)

Pentz: P. J. Pentz (lid Paarl).

Moodie: T. Moodie (Swellendam).

Van Rijn: P. B. van Rhijn (Clanwilliam).

Wehmeijer: G. W. B. Wehmeyer (George).

Stinkhant: Stigant.

Tomson: J. C. Thompson (Grahamstad).

De Wet: J. P. de Wet (Albert).

Merrieman: J. X. Merriman (Aliwal-Noord).

Keyter (B. J.) en Scheepers (G. J. H.) van Oudtshoorn.

Reijts: F. W. Reitz (Swellendam).

Ziervooël: J. F. Ziervogel (Graaff-Reinet).

Breda: H. W. van Breda (Caledon).

Houthuis: Sir P. E. Wodehouse.

Mijs: Mace.

Heer, Heer: Hear, hear!

KAAPSCHE SCHETSEN.

SAMUEL ZWAARTMANS *Schrijvings aan zijn Medeburgers, de Boere van Zuid Afrika.*

IV.

OOR STEMGEREGTIGE.

Ik het eens met een ou oom gepraat dat hij moet stemgeregtig wort, maar hij seh, dit is te veel moeite; nou dit is zeker dat veel mense wat nie daarvoor denk nie, ook van die gedachte is. Maar mij lieve ooms en neefs, laat ik ver julle effentjes vertel wat dat dit beteekent om stemgeregtig te wees, dan zal julle zien dat dit baaijeng moeite wert is om dit te wort. "In de eerste plaas," zoos Dokter Robieson seh, moet ik julle vertel wie stemgeregtig kan wort, De wet seh, alle mannetjes mense wat in een huis, of pakhuis, of winkel blij, wat de waarde van vijf-en-twintig-pont het, kan dit wort. Maar hulle moet dit eers een jaar gehat het. In de tweede plaas—elke mannetjes mens wat gedurent een jaar salaris of betaling gekrij het van vijftig pont voor de jaar. In de derde plaas is dit genoeg als hij vijf en-twintig pont gekrij het, als hulle hom kos en slaapplek daarbij gegee het. Hij moet mondig wees, en natuurlijk moet hij nie Vransman of Duitser wees, anders moet de Parlement zij uitlantskap van hom wegneem. Nou als julle stemgeregtig is, en dit kos maar min moeite om dit te wort, julle veltkornet zal julle seh op hoe een mannier, dan het julle de grootste voorregt wat de inwoonders van een vrije lant kan heh. Julle het dan de reg om te "*stem*" en ofschoon die woortje maar klein is, beteekent hij veel, baaijeng meer als partij mense denk; dit meen dat ieder man wat geregtig is zijn keuze kan doen wie hij naar de Parlement wil stuur, en verder dit beteekent dat hij, zoo simpel en alleen als hij mog wees, de reg het om ook zaam te doen in de Regeering van de kolonie, want omdat dit onmogelijk is ver almal om daar te kom, kies wij van die wat bekwaam is, om wette voor ons lant te maak en alles te doen wat noodig is. Hij wat stemgeregtig is, het een deel

in de bestuur van de lant en maskie denk hij wat zal een stem help, dit kan altemet baaijeng doen, seh nou bijvoorbeelt dat Neef "Nixnuts" wil voor de Assemblée of ver de Afdeulingsraat inkom en Neef "Vluxs" is zij teëpartij en hulle het albij eve veel stemme gekrij, dan kan hij ver Neef "Vluxs" stem en daar deur krij de lant een goeie, plaas van een slegte kerel. Julle moet zoo reken dat "alle beetjes help," zoos ou Tanta Katrijn gezeg het, toe zij Neef Koos met haar kerie op de kop geraps het, plaas van hom met de besemstok te klitz, en al de enkele stemme bij makaar, maak een groot getal. Maar een stem is een gewigtige ding, dit moet nie zomaar zoo gegee wort omdat dit ver oom of neef is, of omdat ons predikante ons raai om dit ver die of die te gee nie. Mag kerels, julle moet julle nie laat ompraat nie, maar gebruik julle eië verstant en als julle nie zeker denk dat een kerel regt zal doen nie, dan moet julle dit aan een ander geê, wat julle op kan reken. Als julle nou bij voorbeelt denk dat "Verantwoordelijk Bestuur" nuttig is ver de lant en julle wort gevraa om ver een kerel te stem wat anders denk, dan moet julle nie tege julle gemoet gaan stem nie, want dit zou vals wees tege julle lant—een "stem" is nie speelgoet nie, dit is waarde, en mense wat daar misbruik van maak, is lunsrieme, dit is dikwijls de gebruik onder ons boere om ver onze vriende te stem en dit is reg ook. Maar wij moet eers hoor wat of de vrient zij opinies is, en als dit nie goet is nie, dan moet ons lievers de stem ver een onbekende gee wat goeie planne het. Mens hoor partijkeer van ons seh dat wij nie de waarde van onze voorregte weet nie, maar ons zal nou prebeer om zulke kerels wat dit seh te wijs dat wij verstant genoeg het om een opinie te vormen, en stantvastigheid het om dit te hou. Niemand het reg om oor onze stemme te disponeer nie, en ik is zeker dat mij ou ooms en neefs nie meer zal luister als ander kerels hulle wil raai om tege hulle gewete te gaan stem nie. Is dit nou nie waar nie?

Dit is elk ware Afrikaander zij plig om stemgeregtig te wort, maar dit is nie al nie, hij moet zij "stem" gebruik. Als daar stemopneming is dan moet hij zij paert opzaal of zij kar inspan en rij om voor de *regte* man te stem, als hij niet van meening is om ver de *regte* te stem, moet hij maar lievers tuis blij.

Ik het julle geseh hoe dat julle stemgeregtig kan wort. Nou weet julle, en als die wat nog nie dit gewort het nie, nog zoo blij, dan is hulle nie de naam van "Afrikaander" wert. Dit is makkelijk genoeg, en ik wou amper seh heel te maal te makkelijk, want amper de laatste jong wat wil, kan ook stemgeregtig wort en daar deur kom baaijeng

voute, daar is partij wat dit wert is. Maar kijk maar na de lysje van de skool plaase, daar is op elke skool plaas heele menigte wat net zoo veel reg het om te stem als ons witmense—en de Slammaaiers in de Kaap, kijk hoe veel van hulle het stemme, als de volk nou rede het en hulle zou hulle rede gebruik dan was daar nie oor te klaa nie. Maar Piet Jantjes en Booi Augus, ofschoon hulle altemet goet skaape kan oppas of koreng snij, weet maar bedroef weinig van Parlementslede, en als hulle op een Zendelingplaas of op een dorp blij, dan wort hulle partijkeer ingestoot om ver een vent te stem wat net zoo min wert is ver Parlement of Distriktsraat als Oom Kool ver Raatsheer is, daarom moet julle prebeer om tege zulke stemgeregtige te objecteer als daar kans is, want al wort de aartappels goetkoop, is ons lant nog nie uit de gevaar. Als wij nie goeie kerels ver Parlement kies nie, kan de aartappels ons nie help nie.

Het Volksblad,
13 April 1871.

KAAPSCHE SCHETSEN.

SAMUEL ZWAARTMANS *Schryfings aan zijn Medeburgers, de Boere van Zuid Afrika.*

V.

VERANTWOORTELIJK BESTUUR.

De meening van Verantwoortelijk Bestuur is dat de Gofermnt of bestuur van de lant verantwoording moet doen aan de Parlement voor wat hulle doen. Zoos dit nou is, maak de Gofermnt of bestuur net wat hulle wil en de Parlement kan hulle nie hinder nie. Zoos ik alreets geseh het, is de Uitvoerende Raat of bestuur wat wij nou het, nix wert nie, want de Goferneur is baas van de raat, en nie de Parlement nie. Nou als wij "Verantwoortelijk Bestuur" krij, zal dit heel te maal anders wees; dan zal de Raatsheere van de Goferneur van die voornaamste kerels in die Parlement gekies wort, en net zoo lank als hulle goet doen, zal hulle de pos hou, en net zoos hulle verkeerd maak, zal hulle uitgeskop wort; daar zal geen dokter hulle van help nie. Nou wat ik wou seh, julle kies nou lede van Parlement, mense wat julle op kan vertrouw ver julle ver-

skije distrikte, en als hulle altemet Raatsheere wort of, zoos hulle dit noem, "Ministers," en hulle doet nie goet nie, dan kan julle mos verstant gebruik om hulle nie weer te kies nie, dus is de kerels van alle kante verplig om goet te doen, want als hulle nie goeië Goferment maak, en de Goferneur net zij eië gang laat gaan, zal de Parlement op hulle neer kom en dan is dit klaar met kees; en als hulle de stemgeregtigde nie voldoen nie, wort hulle nie weer lede van Parlement. Dan verder, plaas van rouë Engelse in de voornaamste poste in ons lant te heh, zal de poste gevuld wort deur kerels wat ons zelf kies als lede van Parlement, dan zal ons ook nie te vrede moet wees zoos nou als onreg aan ons gedaan wort, ons zal zoomaar gehelp raak deur die Parlement. Plaas van een speul "ja broers," zal de Goferneur dan met onafhankelijke kerels te doen heh, wat hom zij zin nie zal laat krij nie; want zonder hulle zal hij nix kan doen, en als hij iets wil doen wat nie tot beswil van de lant is, zal hulle "nee" seh en dit zal "nee" moet blij ook. De kerels zal alle jaare in de Parlement zit en dan zal hulle, zoo lank als de ander lede huis toe is, alles doen wat de Parlement geseh het en als Parlement bij makkaar kom weer, dan moet hulle klaar staan om gepiets te wort als hulle nie goet gedaan het. Kijk daar is altyt twee partije onder een groot getal mense: één partij wil heh, zal ik bij voorbeelt nou seh, dat daar een wet moet kom dat eene zwaare belasting opgeleh moet wort, de ander wil dit nie heh nie. Nou is van de mense wat daarvoor is, partij "Ministers" of Raatsheere, nou kom de ding in de Parlement voor, nou stem hulle of daar belasting zal wees, ja of nee. Heele speul skree "aai," de ander klomp skree "nou," dan roep een hart op "Dewaaid," dan gaat al die kerels wat daarvoor is één kant en die wat tege is anderkant, dan wort hulle getel. Nou als de meeste tege is, dan gaat de "Ministers" af, en van de kerels wat nou in de meerderheit gestem het, wort nieuwe Ministers benoem. Dit is nie in elke bogquestie dat de Ministers veranderd wort, maar alleen in zake wat voor de Parlement kom van groot belang voor de kolonie. Van de partij wat wen, wort de Raatsheere of Ministers gekies. Maar buiten dien als de Parlement nou ziet dat de Minister nie wil goet doen nie, kan hulle zoomaar stem "dat hulle die speul nie betrou nie," dan is hulle ook uit. Onder die wet zal de lant voorwaarts gaan, want al is de Goferneur nukkerig, zal hij nix kan maak nie, wij zal hom natuurlijk hou om de Parlement te open en te sluit en om dinners en bols te gee en ver ons om na te kijk en ver die naam, maar hij zal net zoos en makkou wees wat met afgesnijde vlerke is, hij zal kan loop waar ons "Ministers" hom na toe keer, maar hij zal nie

oor hulle koppe kan vlie nie—daarom wou Houthuis dit nie heh nie, hij wou de “Reform Bill” inbrenge om dit onmogelijk te maak, want zij Raatsheere zou toch nie zoo dom wees om ver Veantwoordelijk Bestuur te stem, want nets zoos dit kom, wort hulle in die pat gesteek.

Partij mense, voornamelijk kerels wat ons lant min ach, wil seh dat ofschoon Verantwoordelijk Bestuur een goeië ding is, dat ons kolonie nie bekwaam is daarvoor, want hulle seh ons het nie bekwaame mense nie; maar ik vraa ver hulle of wij nie honderde kan krij wat beter bekwaam is om de lant te bestuur als de kerels wat dit nou doen nie; of daar nie baaijing mense te vint is wat veel meer voor de lant zal doen als de kerels wat ons nou regeer? Julle wat Afrikanders is, kan seh of daar nie slimmer mense is als hulle. Maar nog een ding, daar is veel verstandig en bemiddelde mense wat bekwaam is, wat nou nix met de Parlement te doen wil heh nie, want hulle ziet dat zoos de wet nou is, help dit nie dat de Parlement goeië dinge wil doen; want de Goferment wil dit nie tot uitvoer brenge nie, al passeer dit. Nee! dit is alles nonsies: ons moet ons zelf regeer en wij zal nooit ons lant voorwaarts zien gaan, voor dat wij van de ingevoerde Raatsheere kwijt is. Ons moet nie kerels in ons Goferment heh wat nie bekwaam is nie, en die alleen inkom omdat hulle vriende in Engelant hulle graag een goeië pos wil gee op onze onkoste, omdat hulle altemit daarzoo lastig is. Ons wil “Koloniste” heh, kerels wat hier in de lant tuis is, en wat nie van meening is om skip te vat net zoos hulle pensioen krij nie. Meester Soudie kan ons ver lit van Parlement kies nadrant, want hij is nie tegen ons lant nie.

In de Engelse bestuur is twee Australies zij koloniste—Meester “Lowe” en Meester “Childers,” en is ons dan zoo sleg, dat in de heele Zuit-Afrika nie vijf maal zoo veel Raatsheere als wat wij nou het, wat bekwaam is, kan gevonde wort? Ik meen nie kerels wat zoomaar zoo is maar ik meen mense wat hondert percent beter is als die wat nou daar is.

Partij seh dat de Ooste en Weste provinsies nie eve goet zal krij onder Verantwoordelijk Bestuur, want dit zal meest “Weste” kerels wees, omdat de Ooste kerels nie zoo ver kan kom om de lant te regeer nie. In de eerste plaas is dit gekheit, hulle zal kom—en in de tweede plaas doet ik simpel de vraag: het die Ooste lede nie reg in Parlement? “Ja.” Nou wat zal de Weste tege de Ooste *durf* doen? Als hulle flous, “*uit*” is hulle naam.

Dewaaid: Divide.

Bols: Balls (dansparty).

KAAPSCHE SCHETSEN.

SAMUEL ZWAARTMANS *Schrijvings aan zijn Medeburgers, de Boere van Zuid Afrika.*

VI. — DE VRIJWILLIGE BEGINSSEL.

Zoos julle weet, krij partij predikante al jaare gelt van de goferment, en julle weet ook goet, dat julle alle jaare belastings moet petaal om de gelt in de goferments kas te breng. Nou, of de predikant dit van julle krij, of hij krij dit van goferment, is dit omtrent één doen, nie waar nie? En zoos julle zelfs weet, partij predikante is lui, partij is zus, en partij zoo. Wel! als julle predikant lui is, dan is dit beter ver hom, al gloo *hij* dit nie, dat julle ver hom zelfs moet petaal, want hij zal dan zijn plan moet verander, anders zal julle hom kort hou met pampoen en spanspek en hom net beetje klein gelt gee, en dus zal partij wat nou lui is heel te maal vlux wort, en die wat kwaai is zal altemet bedaar. Nou de Vrijwillig Beginsel wil heh dat de mense zelf hulle predikante moet betaal, maar Saul Solomon, wat de wet ingebrenghet, wil nie heh dat dit onverwags op hulle lijf moet neer kom nie. Hij seh, die wat dit nou het, moet dit maar hou tot hulle doot gaan, en dan verder maak hij skikking wat dit gemakkeijk maak ver de gemeentes dat hulle nie al te skielijk de ding op hulle nek krij nie. Dit is daarom meer als noodig was, maar hij wou nie hart op de predikante wees nie. Nou het ik julle nog nie vertel hoe veel gelt ver de kerke uitgegee wort; julle moet nie skrik nie, dit is groot en ik is bang dat julle altemet zal zeer krij. Dit is minder als vijftien duizend zes hondert, acht en twintig pont, vier shillings en zes oulap, en hiervan krij de Hollanse kerk alles, buiten zes duizend zeve hondert zes en zestig pont, wat onder de andere geloofte gedeelt wort. Nou, julle weet dat de gelt nie verdeelt wordt onder al de gemeentes van de Hollanse kerke, daar is heel trop wat nix krij nie, en dit is, kan een mens maar seh, net wat dit mees noodig het, en toch kom hulle goet klaar, daarom weet ons zeker dat dit nie de goferment zij gelt is wat de gees gee, en toch moet de mense wat glat zonder hulp is van de goferment, bijdra om de gelt in de kas te breng, buiten dat hulle daar iets voor krij. En als julle dit reg beskou is dit boo hulle mag, om nie alleen zelfs

een predikant te betaal nie, maar ook hier die kant lants belastings te betaal, dat de rijke gemeentens zij predikante al jare heele boel van de Gouvernementkas kan trek. Die wat dit het, is natuurlik teen die Vrijwillig Beginsel, wat hulle seh. Want mens kan nie anders verwacht, maar als hulle julle kom vraa om ver die of die te stem, omdat hij tege de Vrijwillig Beginsel is, zou julle dom wees om te luister, en dit zou nie aardig wees om zoo een predikant te seh, dat hij beetje onpartijdig moet wees, en dat geen man in zij eië zaak moet juts wees en als julle daar oor gaat denk, dan zal julle zien dat dit nie reg is, dat net partij moet lekker krij en dat de ander bek af moet wees — want hier in de kolonie is alderande soort kerke — Hollans en Engels en “Katoliek,” wat hulle seh Rooms, en Wesliane en Independentente en Skotse en Lutherse en Libreejaale en Mutuale en zoo al vort. Nou moet de lede van al de kerke belastings betaal, en dit wort nie volgens evenredigheit uitgedeel nie, partij krij baaijing, partij krij min, en partij krij gaar nix nie, en julle weet zelfs dat dit nie reg is nie. En als hulle seh dat dit de kerk zou benaadeel, dan weet julle dat dit nie waar is. want daar is onder ons Afrikanders nie een te vinde wat nie gewillig is om zij gelt te betaal ver kerk en godsdienis nie. Kijk hoe veel gelt is al betaal ver kerke, en zal dit dan zoo danig swaar wees ver elke lit om al jaare een paar shillings te gee ver de predikant zij salaris. En zoos ik seh, dit is net zoo goet, en nog beter ook, om dit aan de predikant zelfs te betaal, lievers als om dit eers deur belastings aan de Goferment te gee, dat hulle dit weer uit moet betaal, want de deel van de belastings wat de kerke krij druk op alle mense, zelfs op die wat nix daarvan krij nie, en ons afrikaanders is nog nie zoo verlee nie, dat ons gelt uit ander mense zij zakke moet krij om ons predikante te betaal; ons is nog bekwaam om dit zelfs te doen.

Meester Porter het al te mooi spiech gemaak toe hulle de ding laas voor Parlement gebreng het; maar dit is eintlik Saul Solomon zij voorstel — en Meneer Rijts en Meester Spriek, wat nou nie meer lit is, was daar voor, en bijna al de kerels wat groot verstand het; maar dit het toe nog nie deur gegaan nie, want de grootste gedeelte het nie mooi na Meester Porter geluister nie, toe kon hulle dit nie reg verstaan. Nou, julle ken ver Porter en Salmon en Rijts, julle weet hoe slim dat hulle is, en hulle is daarvoor en Spriek, magtig! dit is jammer van die kerel dat hij nie in Parlement is, hij is eintlik een vluxe lit, hij het maar een kleine kop maar daar zit murg in. Nou, Spriek was ook daarvoor.

Spriek: J. G. Sprigg (lid vir Oos-Londen).

Kerels wees wakker en moet julle toch nie laat verblinde nie. Met kerk affaires zal dit alles beter gaan als wij eers die "Vrijwillig Beginsel" het. In Amerika, wat nou haastig een van de grootste naties in de wereld zal wees, het hulle die wet. Amerika was eers ook een kolonie zoos ons lant. Daar is baaijing redes daarvoor en ik het julle maar een paar daarvan geseh, julle zal zelfs die ander uitvint. Daar is partij wat wil heh dat die gelt moet mooi gedeel wort, maar als almaal daarvan moet krij, zal dit bloet weinig wees, maskie is dit vijftien duizent zes hondert acht en twintig pont vier shillings en zes oulap.

Het Volksblad,

Donderdag, 27 April 1871.

KAAPSCHE SCHETSEN.

SAMUEL ZWAARTMANS *Schrijvings aan zijn Medeburgers, de Boere van Zuid Afrika.*

VII. OOR KRANTE.

"Zeer geliefte toehoorders," seh de predikante, maar ik kan mos nie zoos hulle seh nie, want julle is mos nie toehoorders van mij; nou weet ik nie hoe of ik moet seh niet, dus zal ik zoomaar van de plek aan gaan. Krante is een van de nuttigste dinge ver een lant. Hoe kan dit wees? zal neef Domkop vrâ. Nou, ik zal vertel. Krante die leer de mense; dit is de skoolmeesters wat ons van moet leer als wij mans is. Hulle seh wat in de wereld aan die gang is, en van alle lande krij wij daardeur nieuws, net zoos wij hoor hoe dat dit op ons dorp gaan, als Oom Spraakzaam of Neef Spitskop daar van daan kom, en nog beter ook; want Oom Spraakzaam en Neef Spitskop kan altemet beetje aanlas, vernaam als hulle baaijeng voels in die vlug geskiet het, en zoos julle zelfs weet, als mens dorp toe rij, grog jij partijkeer beetje vris. Maar krante doet nog meer, hulle bring alle weeke ver ons tijding van nieuwe uitvinsels van nieuwe raate ver de boerderij, en zoo al voort. Hulle seh ver ons wat de prijs van wol, en velle, en veere, en graan, en alle produktes is, zoo dat, al wil de winkeliers ons flous en seh dat dit goetkoop is, wij net zoo veel weet als hulle zelfs.—De winkeliers doet dit nie, wat ik van weet nie,

maar daar is zeker zulke kannalies onder hulle. Dan verder, als de parlement zit, krij ons tijding van de wette wat hulle wil maak, of wat al gemaak is; en als de Sienode zit, dan kan ons lees hoe dat de predikante onder makaar gekap het. Dan verder kan wij lees van de diamantvelde en van andere distrikte, waar ons vriende en familie blij, en wij kan ook zien van al de groot vandisies wat moet gehou wort, en als wij iets daar wil koop, dan kan ons zoo'n toe rij. En wil wij iets van de oorlog weet of iets anders wat de mense belang in stel, dan kan wij dit uit zoo een krant vint, en ook van al de groote zake wat voor de jutse kom. Dus is hulle van groot nut, maar daar is nog meer dinge wat hulle goet voor is. Als onreg aan ons gedaan wordt door magistrate of predikante, of kerkkraat of distriktsraat, dan kan wij ons zake voor de heele publiek bring, en de kerels wat de onreg doet, beetje uitbrant, dat hulle ander keer zal weet om beter te maak. En dan verder schrijft de editeur—dit is de kerel wat de krant maak—alle weeke oor dinge wat van belang is ver de kolonie, en dit is leerzaam om dit te lees, want editeure is geleerde mense en hulle help ons reg in dinge wat wij altemet nie goet begrijp het, of wat wij verkeerde denkbeelde van het, en als wij dit lees, wordt wij slimmer als wij geweest het. Ik wil amper seh, dat als ons mense van te veor meer in de krante gelees het, dat ons lant al baaijing verder voorwaarts zou wees, en als wij dit moet voorwaarts bring, moet wij ons bes doen, om ons buure en vriende aan te raai, om dit te krij. Want wat kan van de lant wort als de burgers daarvan nie eens de moeite wil neem om uit te vinde, wat dat de Goferment of de Parlement zij plan is met hulle? De burgers moet mos lede van Parlement kies, en, zoo's ik geseg het, is dit ieder burger zijn plig om stemgeregtig te wort; maar dit zal min help, als hulle nie krante lees, want wat zal hulle weet van die dinge wat moet voorkom, om de regte kerels daarvoor te kies? Zeg nou bijvoorbeeld, dat dit zoo iets is als wat Houthuis zij "Reform Bill" was, en een kerel wat wil lit wort, seh hij is daarvoor. Nou als wij blintweg ver zulke mense stem, dan snij wij ons eië keel af, maar als wij krante lees, weet ons van te vore dat dit een slegte ding is, dan stem ons nie ver zoo een kerel nie, want al is dit nie ons plig om zoo—maar de Editeur zij opinies ver Evangelie aan te neem nie, kan wij van de krante verneem wat of de meening is van zulke dinge. En dus in alle deele is dit van de hoogste noodzakelijkheid, dat ieder kerel, wat de naam van *man* wil heh, zij eië krant moet krij; dan kan hij toch met zij buure en vriende, als hulle bij makaar kom, oor ander dinge praat als skaap en bokke, of osse en peerde. Dit is wél noodig om van zulke goed ook te praat, zelfs ook van

varkens; maar dit is mos nie een teeken van een kerel zijn slimgeit of verstant als hij van niks anders kan diskoers nie.

Nou het neef Domkop gehoor wat ik ver julle vertel het. Nou vraa hij of dit duur is, zoo een ding, ziet julle! hij kom bij. Hij wil zij naam verander, hij wil *Slimkop* wort. Nou kan julle hom vertel: nee, krante is nie duur nie. Hulle is duizende van ponde wert, maar ver *een paar pont* in de jaar kan julle hom al weeke geregelt krij met de pos zaam. De *Volksblat* kos maar twee pont vijf shillings, en ander krante is omtrent ook zoo. In veel dorpe wort daar krante gedruk, en dit zou nie reg wees nie, om julle dorpe oor te slaan. Julle kan de dorp zij krant neem en dan een Kaapse, zoos de *Volksblat*. De dorp zij krant kos gewoonlijk minder, want hij is kleinder,—maar toch is hij nuttig. Dus medeburgers en vriende, neem mij raat aan, want dit is goet, en dit kom van een die zij lant lief het, en wat hoogmoedig is om Afrikaander te wees, en de raat wat ik gee is dit: Julle wat nog nie krant krij nie, verzuim nie langer, laat de blinkleer stevels en nieuwe baatje van deze keer blij, en teeken in ver de krant—teeken in kerels! teeken in, en als julle hom krij, LEES hom deur en deur!

Het Volksblad,
11 Mei 1871.

KAAPSCHE SCHETSEN.

SAMUEL ZWAARTMANS *Schrijvings aan zijn Medeburgers, de Boere van Zuid Afrika.*

No. VII.—DE SIPPREEM KOORT.

De Sippreem Koort het als te zaam vijf Jutse en de Hoofjuts met nog twee daarbij, blij in de Kaap, de ander blij op Grymston. De Hoofjuts zijn naam is Seur Sitny Bell, en hij kan gerus zijn pensioen trek, want hij het dit al lank verdien, en maskie zal dit ver de lant onkoste wees. Ons mense is tog verstandig genoeg om te begriip, dat als een paert out is, dat hij nix wil doen als struikel en zulke dingetjes meer. Daarom is dit baaijing beter om hom op stal te zit en laat voer vreet, als om hom te rij of in te span; want rij een mens ver hom, dan kan hij makke-

lik jou nek breek; en span jij hom in, dan wil hij ook nie goet doen nie. Ik wil nie gaan seh dat ou Juts Bell nie goet is nie, maar ons kan hom daarom mis. De ander twee wat in de Kaap is, het nog veel jaare te dien, eer hulle pensioen kan trek. Hulle krij ieder twaalf hondert pont in de jaar, en Juts Bell krij nie minder als twee duizent. Dis nie makkelijk nie! De Jutse het nou in de laatste tijt baaijing uitbranders gekrij in de krante, vernaam de Hoofjuts. Mag! die ou moet kwaat wees ver hulle, maar ik ziet dit help maar min. Want als de krante van dag spook oor iets wat die Jutse verkeert doen, is dit morre weer net zoo. Een mens zou nou denk, zulke kerels zou prebeer om in de spoor te trap als hulle eers met de editeur zijn voorslag gepiets wort, maar de teunswordige Jutse, of te minste partij van hulle, lijktent, of hulle nooit in de spoor zal kom nie. Dit is nou nie meer met de Sippreeme Koort zoos van te vore. Waar is de daaë van Juts Cloete en Juts Watermeijer? Daar wort veel van de ingevoerde Engelse gepraat, maar zulke Afrikaanders is meer wert als hulle almaal. Waar zal wij ooit zoo een Juts zoos Meneer Watermijer weer krij? Zeker nie onder de klomp wat nou op de regbank zit nie, en dat hulle nie is zoos hij was, moet ons nie te veel van denk nie, want hij was één uit een duizent. Al wat de kolonie van hulle wil heh is, dat hulle dag ver dag zal verbeter en de vertrouentijt van de publiek verdien, en nie aanhou zoos dit ver de laaste paar jaare gegaan het. Als twee mense nou een zaak het, kan hulle net zoo goet "toss" ver "hets" of "tyls," als om een koortzaak daarvan te maak. Maar ik moet ophou, want de traane loop uit mijn ooë, als ik denk oor ons Hoogste Geregthof, de Sippreeme Koort van Zuit-Afrika. Ik moet julle lievers van andere dinge vertel wat met de koort te doen het.

De gebouw van zoo een groot koort zou een mens nou denk zal zeker een fraaije groote aflaire wees, in een van de mooiste plekke in de Kaap, en julle wat nog nie daar was, zou zeker bij de Museum of Jortjes-Kerk of de "Mutual."kantoor, of een of ander mooi gebouw instap, om de koort bij te woon, maar dan was julle lekker gefop, want de Sippreeme Koort is in de Poskantoor zijn achter plaas, en julle zou moet overal ront zoek om hom te krij, want hij is ook maar klein en leelijk. Die Advokaate en mense, wat daarin moet wees, moet op makkaar zit net zoos een groot gemeente in een kleine kerk. Partij keer denk een mens "mag! de advokaat het zwaar werk, want kijk hoe tap die zweet van hom af," en dit is al de tijt van benaautgeit. De arme juries die zit gedoosie maar net zoos een trop hoenders op vetmaak-hok, en hulle krij

dikwijls lus om bier te drink, maar de juts wil dit nie heh nie. Ik weet nie of de juts altemets zoo een vooël in de vlugt skiet nie, maar ik het al gezien dat hij partij keer daar achter die skerm wegraak. Daar is mos zoo een skerm achter die drie preekstoeltjes waar de jutse op zit. Dit is mooi daarom om te gaan kijk partijkeer, vernaam als daar krimineele zake voor is; dan zit daar maar één juts. Hij kom met zijn mantel en bef en alles gekleet daar achter de skerm uit. Dan kom die balju voor hom, met zijn gezig naar die juts en zij achterlijf na voren toe; dan maak hij altijd komplement ver die juts. Nou moet dit gloo ver die juts mooi lijkt, maar als een mens de speul hiervan onder af beskou, is dit al te snaaks. De balju het een stok in zijn hant, dit is gloo om die Prokreurs mee te kielie, want hij lijkt een pleizierige kerel. Nou als die juts inkom, dan staan almal op tot laat hij zit. Dan als de groot juries eerst bij makkaar is, dan praat hij met hulle en seh ver hulle hoe of hulle moet onderzoek doen. Nou is de groot juries almal rijke kerels, wat net simpel moet seh of hulle denk dat dit de moeite wert is om de priseniërs te traai. Nou hoor hulle kort af van de getuë of dit zus of zoo is en dink hulle dat daar kans is, seh hulle ver de juts dat in die of die zaak vint hulle een "troe bil" (dit is engels die). Dan wort zoo een priseniër voor de laaë juries gebreng, maar anders laat hulle hom maar loop. Als de priseniër voor de laaë juries is, dan hoor de koort de getuë, dan is de Prokreur-Genraal altijd tege de priseniërs en altemet een van de advokaate voor hom, partijkeer Viljee, partijkeer Bukanen, of Haket, of Rijtz, of Breda, of een van die jong kereltjes. Nou als de getuë eers klaar het, dan moet jij hulle hoor. Sapperloot! De arme juries het dit zwaar, eerst zeh de Prokreur-Genraal dat hij zeker is dat hulle verstant genoeg zal heh om lank al te ken zien dat de priseniër schuldig is, en veel nie al genoeg nie; dan praat die ander kerel weer en seh dat hij kan aan hulle gezigte zien dat hulle nie zoo dom is om alles te gloo wat de Prokreur-Generaal, "maai leernet vrent," ver hulle vertel het en dan praat hij mooi. Hij vlikflooi en soebat en hou hom vrientlijk en verzekeer ver hulle, hoe onschuldig dat de arme priseniër is, dat zulke arme juries wrentig nadrant nie weet niet hoe of hulle dit het, en dit is maar zwaar, want hulle gloo ver de advokaat als hij seh dat hulle mense is wat rede het, wat verstant bezit en zoo al voort, en dan aan de ander kant seh de ander dat hulle zeker genoeg rede en verstant bezit om te zien dat dit alles bog is wat de ander ver hulle vertel het, en hulle is nadrant zoo in de middel, dat hulle maar dankie blij is als de Juts zij speech maak. Als die ou klaar is gaat hulle uit, partij keer om met mekaar te praat oor die zaak; en als

hulle besluit het, dan seh hulle "giltie" of "not giltie"; seh hulle "giltie," dan vonnis de Juts de prisener, maar als dit "not giltie" is, dan kan hij maar uitstap.

Dit is van de grootste belang ver de prisonier, dat de Juts geheel en al onpartijdig moet wees, maar de juries moet zuiver, volgens hulle eed, uitspraak gee, al is de Juts partijdig, anders is hulle nix werd, en in deze daaë het wij al een paar maal gezien dat de Juts ook de juries zijn pligt voor hulle wil waarneem, maar hulle moet seh, "schoenmaker hou jou bij jou lees," en een uitspraak gee volgens hulle opinie, en laat die Juts maar zien hoe hij klaar kom. De Jutse is ook maar mense en hulle kan vout maak, de juries is een heele speul bij makaar en bekwaam genoeg om hulle verstant te gebruik als hulle eers mooi naar de getuië geluister het. Dit is nie zoo danig lank nie, toe het een van de Jutse de juries op hok gezet, totdat hij met de trein een beetje na Rondebossie gaan kuijer het, en nou laas het een van de jutse een ander gevraa om te zit zoo lank als hij na de Stellenbosch zij monster gerij het. De Jutse is dankbaar ver hulle groote salaris, denk ik, maar hulle wil daarom maak zoo's hulle wil.

In civiele of geldzake zit daar drie Jutse, dan is daar nie juries nie, alshoem de wet daarvoor gemaak is, het hulle dit nog nie prebeer nie; maar dit zal zeker binne kort gedaan wort, denk ik. De Prokreur-Genraal en Juts Bell krij dikwijls twis, dan brant hulle makaar uit dat dit mooi is. Ik denk de Prokreur-Genraal is meesten-tijds reg, maar die ou Juts denk zeker anders, dan wort hij nukkerig. De ander advokaate is gloo beetje bang ver de ou als hij kwaat is, daarom blij hulle stil; maar hulle moet dit nie doen nie, want als een regter nie kan gekeer wort als hij op de verkeerde spoor is, dan help dit maar min om advokaate te heh. De sippreem koort het advokaate en prokreurs en translateurs, een heele speul op makaar. De advokaat die pleit, de prokreur die schrijf, en de translateur vertaal de schrijvings wat in ander taal is; maar gloo ver mij, de kerels laat een mens petaal. Als julle net na een prokreur kijk, is dit al vijf shillings, en ver een advokaat, kerels! als hij net zijn toga aantrek, is dit een banknoot uit julle zak.

Sippreem Koort: Supreme Court.

Jutse: Judges.

Grymston: Grahamstown.

Seur Sitny Bell: Sir Sydney Bell.

„Hets" of „tyls": Heads or tails.

Traai: try (verhoor).

Troe bil: True bill.

Bukanen: Buchanan.

Maai leernet vrent: My learned friend.

Giltie: guilty.

Die stuk is verkeerdelik as VII genommer, dit behoort VIII te wees.

Het Volksblad,
18 Mei 1871.

KAAPSCHE SCHETSEN.

SAMUEL ZWAARTMANS *Schrijvings aan zijn Medeburgers, de Boere van Zuid Afrika.*

No. VIII.—DE RONTGAANDE KOORT EN DE MAGISTRAATS KOORT.

De Rontgaande Koort wordt door een van de Jutse gehou, op eenige van de groote dorpe, maar eendlijk na regte moes dit op al de voorname dorpe gehou wort, want dit is nie reg nie, om de getuië zoo danig ver te laat rij, zoos partij moet doen, en dan net vier shillings en een zikspens voor elke dag te krij. Met de teunswordige plan moet de getuië altemet daaë, altemet weke rij om de Koort bij te woon, en dit zou nie noodig wees nie, als de Goferment ver de Juts de kolonie goet deur zou laat rij. Nou moet priseniens en konstabels en klerke en getuië van één distrik na de ander rij, en dit kom op groote onkoste uit, en dan is dit ook nie reg voor private mense wat zake het om voor te breng; want omdat de Juts nie in elke distrik, of in elke voorname distrik zit, kom de onkoste heel te maal te veel, en dus is hulle verplig om hulle zake in de Sippreeme Koort of in de Grymston zij Koort te laat voorkom. Nou seh de Goferment dat de Juts zij onkoste zoo groot is, dat hij nie ver hom zoo veel kan laat ront rij. Maar dit is nie noodig, dat de Juts zulke groote onkoste moet maak. Waarom kan hij nie met *een* kar of *een* waâ ront rij? Hij is mos nie Koning nie, om zoo een trop karre en waaëns mee te neem, en dan moet hij ver Miessis Juts en de heele familie mee neem! Nou, ik denk hij kan hulle maar bij de huis laat blij, en met minder prag de lant deur rijs, dan zal de onkoste van de Juts beetje minder wees als vijftien pont per dag. Denk daaroor kerels! de Goferment seh de Juts zij reiskoste is omtrent vijftien pont elke dag! Maar de Fictoriha zij mense het hom mos een keer gehaal, en weer weg gestuur na Boufort, en toe was de onkoste maar zes pont per dag. Dit is omdat de Goferment de gelt vermors, dat dit zoo veel uitmaak, en omdat hulle de lant zij gelt vermors, moet de publiek de ongerief uitstaan. Want zoos ik seh, wij het reg daartoe, dat de

Juts ten minste op elke groote dorp zal zit, dan zal de getuië nie van hulle bezigheid weggesleep wort om ver vier shillings en zikspens daaë ver te rij nie. Gee ver de Juts vier shillings en zikspens per dag, en kijk of hij nie zal groot ooë maak nie! “Nee ou baas” zal hij ver de Goferneur seh, “dit is heel te maal te min ver zoo een kerel zoos ik.” Nou ja, als hij nie met minder als vijftien pont kan uitkom; hoe drommel wil de ander ver drie rijksdaalders dit maak? En kijk nog een beetje verder. Kan iemand wat met de lant bekend is, daaraan twijfel, dat de teunswordige plan van de Goferment de rede is, dat zoo veel wat na reg moes aangeklaa wort—doot stil gehou wort? Bij voorbeelt, als oom Spekkop uitvint dat van zij schaape gesteel is, en hij het de dief in zij hande, zal hij gaan klaa. als hij denk dat hij wie weet hoe ver zal moet rij om de Rontgaande Koort bij te woon? Zeker nie, want hij zal meer verloor in de paar weke wat hij weg is, als de heele speul wert is. Hij zal veel liever de kans afwag om de jong onder vier ooë te krij, dat hij op die manier de schade kan inhaal. Neem nou, bij voorbeelt, een boer wat met voëlstruise aan die gang is; zijn bezigheid laat dit nie toe dat hij lang van huis zal blij, als hij na een verre afgeleeë dorp moet rij, om een twintig of dertig schaape. Altemet verloor hij drie of vier voëls, en dan kijk hij maar skeef op teun die Rontgaande Koort. Wat baat dit ver hom dat de jong wat zij schaape gesteel het, een paar jaar in die tronk moet zit? Ons weet heel goet dat die volk dit eers reg lekker het als hulle achter de traalies zit. Want als werk min is en kos volop, en die volk het baaijing gezelschap, dan is hulle eers reg vrolijk. Een paar houë met de kats doet hulle meer goet als vijf jaare van die lekker leve, wat hulle seh “harde arbeid.”

Maar van die os op die ezel. De Rontgaande Koort wort nie met zoo veel omstandigheid gehou als de Sippreeme Koort. Daar is juries en balju, maar de dorpse balju maak nie zulke komplimente ver de Juts als die wat in de Kaap blij; hulle het nog nie geleer om een steekse paert wat achteruit gaat na te aap nie. Daar gaat ook met die Juts een stuk of drie of vier advokaatjes, en een is ver de Prokreur-Genraal zij part teun de prisnier, en een van die ander neem de zaak partij keer ver hom op. Daar is juries ook, en een tolk om te vertaal. Want die Juts, al verstaat hij Hollandsch, moet mos maak net of hij geen woord daarvan verstaan nie. Dit gaat plezierig als de Juts goet is, maar als dit de Hoofjuts is, en de ou is effe krulkop die dag, dan kan julle gloo is die advokaatjes en tolk en Baljuw en juries amper benaaut.

Maar zoo een Rontgaande koort doet veel goet, en dit is al te jammer dat de Goferment zoo vlous om dit nie op elke dorp te laat zit nie. Als de Krimineelee zake eers oor is, dan kom de Civiele zake voor; maar teunswordig is daar maar min, net om de rede wat ik julle geseg het. Dit is nie zoo lank nie, gloo verlede Maart, het Juts Fitzpatric op Swellendam mooi de waarheit gepraat. Dit was in de zaak van bloetschande. Hij seh, de predikante het groot schult aan zulke dinge als hulle nie onder de gemeentes ront rij om die een en ander na te kijk en te verbeeter. Hij wou graag een predikant daar gehat heh. Kerels, hij zou met hom heel te maal otgiedox gepraat het. Ik het in de krant gelees dat Meester Tot, wat ver Magistraat op Swellendam ageer het, hom net zoos een kint gedraa, toe het de Juts ver hom mooi de waarheit vertel; dit doet zulke kleine vooëls goet partijkeer, om hulle vlerke af te snij, want anders vlieg hulle te hoog. Dit is de dezelfte kereltje wat, toe hij klerk was op Robbison, hom zoo man-agtig gedraa het dat de Parlement hom zoo veel lof moes toe zwaai. O Meester Tot, jij is, gedoosie waar, alle eer wert!

De Magistraats Koort het natuurlijk nie zoo veel reg als de Sippreeme Koort en dit is maar zoo te seh klein zaakies wat voor hom kom. Op bewijse en zulke goet kan een mens dagvaar voor veertig pont, en in andere zake tot twintig pont en in de krimineelee zake is de mag ook nie zoo danig groot nie. De Goferment zoek uit kerels wat goet hulle diens weet in de Poskantoor, of een of ander van de Goferments Kantoore, dan maak hulle hiervan Magistrate, hulle denk zeker dat dit al te sleg zal kom als de Magistrate met de wet bekend is. Mens ziet regte selde dat hulle van de Magistraatsklerke of zoo, Magistrate maak, want die kerels weet toch al beetje van de wet. Nou, plaas dat hulle zoo een kereltje de pos zal gee, zet hulle ver hom in een ander ambt als die wat hij voor goet is, en op die manier gaat dit met de heele Goferment zij affaire. Bijvoorbeelt, als Blesman goet hot-achter trek dan zet hulle hom voor, en die wat-haar vóór was span hulle hot-op-zes in, en zoo kom hulle aan tot dat de heele span verplaas is. Kijk! dit kan mos nie goet gaan nie? Dit is daarom dat daar zoo veel voute kom en wij kan dit nie anders verwach nie, want zelfs de skipkapiteins en zulke kerels wat eindlijk net zoo min van de wet weet als een babejaan van Engelse bier, wort Magistraat gemaak. Maar zulke dinge zal nadrant verandert wort, als ons Verantwoortelijk Bestuur eers krij. Als de Magistraat op de reg-bank zit, wort hij "worsiep" genoem. Mens moet nie ver hom soo maar seh "ja meneer" of "nee meneer," maar "ja

jou worsiep” en “nee jou worsiep,” net of mens hom uit-skel. Partij Magistrate is daarom ver hulle distrik goet, hulle prebeer wat hulle kan om de lant voorwaarts te bring en is met ons boere altyt vrientlik, maar daar is wat sleg is, zoos dit onder alle gemeentes gaan. In de Magistraats Koort het hulle agente plaas van advokaate en hulle fop partijkeer, maar daar is veel goeijes ook; een agent is daarom een nuttige ding. De beste raat als julle een zaak aan een agent of een prokreur oorgee, is, om de waarheit aan hom te vertel, nie alleen de goeije punte van de zaak maar de slegte ook. Moet nie leuns ver hom vertel, want op die punt zal hij zeker ver julle wen, want een goeije agent kan baaijeng de waarheit draai, anders zou hij nooit een zaak wen nie, daarom is dit nie zonde als een agent kluitjes vertel, vraa gerus ver de predikant. [Een zedeleer, die wij volstrekt niet beamen, maar de schrijver “maak zeker maar spulletjes.”—RED. V.B.]

Ik ziet de Jutse veeg onze Magistrate te danig uit, maar dit kom hulle nie heel te maal te pas nie, want als hulle, wat wet geleert is, zoo veel foute maak, kan hulle gerus stil blij als een Magistraat nou en dan oor die touw trap en hulle moet daarbij reken dat een Magistraat zijn foute nie van zoo groot belang is ver de pebliek en nie van zoo veel kwaat gevolg, als die wat hulle zelf al daaë maak.

Worsiep: Worship.

Hierdie stuk behoort eintlik nr. IX te wees. Kyk voetnoot van vorige stuk.

KAAPSCHE SCHETSEN.

SAMUEL ZWAARTMANS *Schrijvings aan zijn Medeburgers, de Boere van Zuid Afrika.*

No. 10 AFDEELINGS RAATE.

Om lit te wort van de Distriksraad moet een mens vaste eiëndom van vijf hondert pont bezit, en dan stemgerechtig wees. Daar gaat baaijeng hombokkerij met zulke raate om, want partij wil nix doen als de gelt mors, en belastings opleh, zoo dat ons arme boere eintlijk daar onder moet steun, nets varkens wat nie aan de slaap kan raak nie. De lede wat ver woon krijg betaling als hulle de raat bijwoon, en partijkeer gaat helfte van de gelt wat voor de paaie moet bestee wort in de zakke van de lede en klerke van de raat. Nou, dit behoort nie zoo te wees nie. Als wij Distrik Raadsheere kies, dan verwach wij dat hulle voor de publiek zal zorge om goeië paaie te laat maak, en zuinig met de gelt te werk wat ons zoo zwaar moet sukkel om op te breng. Kijk in partij distrikte hoe sleg is de paaie, en dit is net in zulke distrikte dat de lede en sectaris en zoo al voort de meeste gelt krij. De Parlement loer daarom ver de speul af, en wij kan hoop dat dit nadrant zal reg kom, maar als hulle dit nie doen nie, dan moet julle kerels wat stemgerechtig is, nooit een man ver lit kies nie, of hij moet nabij de dorp woon, dat hij nie gelt kan trek nie, als hij de raat bijwoon, of anders moet hij zoo veel ver zij lant oor heh, dat hij ver niet zal rij, dan zal dit goet wees om de kerel eers te vraa, of hij ook van plan is om gelt te mors ver een en ander dinge als hij in de raat zit. Mag, kerels als julle net wakker wil wees, dan zal alles reg kom, de raat zal dan nie zulke groote onnoodige onkoste kan maak nie, en de paaie wat in julle distrik nou zoo te seh verlaat is van de raat, zal almaal reg gemaak wort, en julle waaens en karre zal dan ook nie zoo verniel wort nie. De heele vout met Afdeelings Raate is, dat daar geen wet is om hulle te keer, als hulle verkeert doen. Hulle kan belastings opleh, en gelt spandeer laat dit zoo gons, en wij kan daarom nix doen.

Dit zou veel beter wees als de heele wet van Distriks Raate veranderd wort. Hulle moet nix met de Civiele Commissaris te doen heh, laat hulle een van de raat voorzitter maak, en dan zal dit beter gaan op baaijeng plekke. Kijk op Boufort, hoe of dit daar gekom het net oor de Civiele Commissaris voorzitter was, daar was mos heel te maal oorlog in die raat. Dit zou ook goet wees om de wet zoo te maak, dat te minste twee derde deele van de belastinge alle jaare ver de paaië moet bestee wort, dit zou de gelt-morsserij een beetje keer.

Nou wort de Afdeelings en distrikte verdeel, en dan stuur ieder distrik zijn Raatsheer, maar waarom dan nie de heele afdeeling laat stem voor acht of tien manne, zonder om daarop te zien of hij voor dit of dat distrik gekoze is.

Daar is nou een wet, dat als een Raatsheer voor drie maande afwezig is, dat hij zijn pos moet verloor. Nou kort het vier lede hulle pos daardeur verloor, maar zulke dingetjes leer hulle beter voor een toekomstige keer.

Dit is partijkeer mooi om zoo een Distriks Raat bij te woon. Hulle praat en werskaf daar, dat dit nie makkelijk is nie, en partijkeer praat hulle almaal gelijk, dan kan niemant hulle verstaan nie. Als de voorzitter een beetje stip is, dan gaat dit beter, want hij hou order onder die speul als hulle rusie maak met makkaar.

Distriks Raate kon veel goet doen als hulle net wou; alles wat de distrik zou voorwaasts breng, moet hulle aan de Goferment rekommandeer, en nie alleen altijd oor paaië peuter nie. Hulle moet de distrik in alle deele voorwaarts breng—te minste, zoo denk Samuel.

Ik weet nie hoe veel gezond verstand een mens moet heh, om de eer van Distriks Raatsheere waart te wees. De wet seh hij moet vijf hondert pont in vaste eigendom heh, maar daar is baaijeng mense die vijf hondert pont het, wat heel makkelijk voor ezels kan aangezien wort, als hulle net die lange oore het. Nou ons moet ons best doen deur met ons lede van Parlement te spreek, of aan hulle te schrijwe om een verandering te krij dat de Distriks Raate tot groot nut en voordeel van de kolonie kan wort, ik gloo dat daar maar min is die kan zeg dat daar nie groot ruimte is voor verbetering.

KAAPSCHE SCHETSEN.

SAMUEL ZWAARTMANS *Schrijvings aan zijn Medeburgers, de Boere van Zuid Afrika.*

No. XI.—OOR SCHOOLMEESTERS.

De beste ding ver eenig mensch is, een goeie opvoeding. Dit ziet wij alle daaë voor ons ooë, en dit voel wij ook partijkeer, als wij ander mense moet betaal, om iets ver ons te doen wat wij zelf kon gedaan heh, als wij net beetje beter geleerd was, en ofschoon wij dit voel en zien, ook zoos De Beer op Beaufort, toe de magistraat hom met die kerie geraps het, is wij daarom partijkeer onverschillig om onze kinders te laat leer. Dit is gloo de grootste fout in Zuit-Afrika. Partij van ons is te vrede om onze kinders drie of vier maande te laat leer, net om aangeneem te wort, en dan gaat dit ook maar regte treurig, zoos ik eens gehoor het. De predikant vraa ver een groot kerel, "wie was Jezus?" "Nee, meneer, zoo ver het ik toch niet geleer nie," seh hij. Denk toch als jou blief—zoo ver het hij nie geleer nie. Wat drommel het hij dan geleer? Toe wort hom gevraa of hij kon lees; ja dit kon hij goet doen, maar toe hij de boek in zij hande krijg, gaat dit: "e-n-en—h-ij-hij—z-e-i-zei—d-e-de—zeide, en hij zeide." Maar toe gaat ik weg, ik wou nie meer luister nie. Nou krijg een mens dikwijls zulke domoore, maar wie zijn schuld is dit? Meest zeker hulle ouërs zijn, want altemit het zoo een kerel, zoos ik van vertel, het, een paar weke bij een rontlooper school meester geleer. De rontlooper schoolmeester is de kwaal van ons lant geweest—partij is ou soldate, partij metslaars, partij matroose wat te lui is om te werk, en wat te dom is ver iets anders, en dan gee zulke nixnutse hulle uit als schoolmeesters, en wij is stom genoeg geweest om hulle te gloo, en dit is daarom dat wij zoo min ver de opvoeding van ons kinders oor het. Wij denk dat als drosters en lunsrieme ver schoolmeesters goet is, dan kan opvoeding maar min wert wees. Maar gelukkig is ons nou slimmer gewort, wij weet nou dat wij nie ons kinders moet oor laat aan zulke klas van mense, wat ons waarlijk skaam is, om aan tafel te laat zit, en dat alleen zulke mense als wat ons kan

respecteer, wat nie alleen geleerd, maar ook respektabel is, de eenigste is wat ons onze kinders aan moet oor gee. Kerels, de onderwyser zijn ambt is een van de hoogste in de wereld, wij moet dus nie alderande ongeleerde smeerpappe als schoolmeesters erken. In ander lande wort de beste kerels gekies, hier in Afrika was wij ver een lange tijd tevrede met de skuim van de mensdom. Verstaat mij toch wel, dit is nie omdat een man een soldaat of een matroos was, of hij te voet ront stap dat hij nie deug nie, verre daar van daan—ik denk dat dit een domme ding is, om op een man neer te zien, omdat hij verkies om zijn poote te gebruik met rontstap. En dit is dikwijls de geval, dat een soldaat of een matroos in zijn jonge daaë goet geleert was. Maar wat ik meen is dit: wij moet nooit ons kinders aan een man toevertrouw of wij moet goet verzekerd wees dat hij nie alleen geleertheit genoeg bezit, maar dat hij een goeië karakter het, en dit zou altijt een goeië plan wees om hem ver zijn certifikaate te vraa, want als hij iets wert is, zal hij van predikante en zulke mense makkelijk genoeg rekommandaties krij, want als ik dit nie mis het, zal ons predikante alles doen wat hulle mogelijk kan om ons te help in zulke affaires.

Maar daar is noch een beter plan om ons kinders opvoeding te gee, dan om private schoolmeesters te huur, en ofschoon almal dit nie kan doen nie, kan partij mijn plan prebeer. Laat een heele speel buure bij makkaar kom, om te zien of dit nie doenlijk is, om op een of ander plaas een goeië school op te rigt, laat hulle inteeken om alle jaare een paar pont te betaal tot onderhoud van een bekwame onderwyser, en laat hulle dan de Goferment verzoek om hulle jaarlijks vijftig pont te gee. Als hulle vijftig pont bij makkaar maak, zal Goferment de ander vijftig bijgee; dan het hulle honderd pond in een jaar ver een schoolmeester. Maar hoe nou, wie moet die pos krij? Zeker nie een van de deugniet soort. Nee, als hulle eers zoo ver gekom het om in te teeken, dan kan hulle ver hulle predikant vraa, om ver Dokter Deel, de hoof van de opvoeding departement van de Goferment, te verzoek om hulle een te stuur, en dan kan hulle reken om een goeië te krij. Predikante kan veel daaran doen om onderwijs voort te zet. Daar is een paar wat ik ken wat een voorbeelt is ver andere, bij voorbeelt, Meneer Kuijs van George en Meneer Van der Riet van Oudtshoorn. In die distrikte is een heele menigte Goferment schoole, en Dr. Deel hou dan een oog oor zulke kerels wat Goferments gelt trek. Alles op zij plek, seh Salomon, maar ik kan nie na laat om te seh dat Afrika groote dankbaarheid aan Dr. Deel schuldig is, ver wat hij ver de lant gedaan het in de zaak van opvoeding,

en wij moet almaal erken, dat hij als een van de hoofde van een Gofermment departement de ijverigste en beste van de heele klomp is.

De beste ding om de kolonie voorwaarts te breng is, om onze kinders goet te laat leer, en daar is geen ouër wat dit doet, of hij het pleizier van hulle. Dit is een schande voor ons, dat bijna al de geleerde manne wat noodig is, van Europa moet kom, en hoe gaauger dat ons die ding verander hoe beter. Als julle kans het, stuur julle kinders na de beste schoole in de kolonie; maar zoo nie, prebeer om een goeië school zelf op te rig, in julle eië nabijheid, en moet toch nooit weer de ou soort van schoolmeesters aan neem nie, dit is zonde. Maar nou kom de vraag, hoe lang moet een kint school gaan? Waarlijk dit is een zwaare vraag om te antwoord. Maar ik zal daarom prebeer. Zeker nie drie maande nie, drie jaare zal genoeg wees ver een schaaap wachter, maar om een nuttig en goeië burger te wees, is seve jaare nie te veel, en hoe langer hoe beter, want zelf de geleerdste mense het nog veel te leer. Maar als een kind van zijn sevende jaar tot dat hij veertien jaar oud is, gedurig school gaan, zal hij hom zelf verder kan help, indien julle hom nie een predikant of een dokter of zoo iets wil maak. Daar is op veel dorpe en op veel plaatse ook goeië schoole, en iedereen wat help om zulke dinge aan de gang te hou, is een vlukse kerel. Onze kerk was vroeger nalatig in de zaak, maar nou wort zij wakker, en ofschoon uitlanders mag nederzien op één ding en ander, kan daar weinig wees wat nie zal erken dat de Seminarium op Stellenbosch een allernuttigst instituut is, en dat dit een teeken is, dat daar hoop is ver ons lant.

C. 'N PAAR BRIEWE VAN ANDER AAN SAMUEL ZWAARTMAN.

Het Volksblad,
24 Februarie 1870.

BRIEF AAN NEEF SAMUEL.

Steenbok-oor, district Frijsenburg Februarij 17, 1870

Beste Neef Samuel,—Ik was Saterdag op die dorp en het toe bij Briede jou briewe in die *Volksblad* gelees; maar ik is glad niet goed ver jou nie. Jij kan skrijf zoo veel as je wil, maar je mot die kerk met rus laat. In jou laaste brief het jij gespot met die orgel wat in die kerk is, en dat is nie reg nie. Briede het ver mij vertel dat er nog schuld op die kerk is, en dus moet ons maar wach tot die eers is afbetaal, dan zal altemit de kerkraad een beter een laat kom, zoolang moet ons ons maar behelp met wat ons het; want, Samuel! jij weet mos, ons moet nie ouwe schoene weg gooi het nie voor ons nuwe het. Ook haal jij weer ouwe koeje uit die sloot. Dit moet jij laat blij. Ook moet je nie zoo banja op Meheer Blakhol neerkom nie. Als hij te veel verdien dan zal de Afdeelingraad dit wel verminder, maar jij weet neef, as ons een goeije plaats-wachter wil heh, dan betaal ons ver hom ook goed, en as hij zijn werk goed doet, dan hou ons hom aan en zoo is het met Meneer Blakhol. Waarom zal die Afdeelingsraad een ander een neem om die werk te doen wat moet gedaan word, maskie onder die prijs maar nie half zoo goed nie? Briede zeg voor mij dat hij ook op jou kwaad is, hij slaap nie zoo laat nie, want Sondags om agt uur het ik al koffie bij hom gedrink. Maar wat waar is in jou briewe, dat ons predikant saens mooijer preek als smorrens, is reg, en ik wil nou voor jou vertel wat hij die aand gepreek het en jij kan voor mij gloo, want jij weet ik luister goed en ik is goed van onthou. Zijn teks was Lukas ag, van die vrouw wat twalef jaar ziek gewees is en alles geprobeer het om gezond te word, tot dat zij eindlijk moed gekrij het om in die gedrang van die banje menschen tot den Heere Jezus te gaan en zijn kleed wat hij aan had te zoen.

Meneer Bamberg vertel ons toe dat ons nie moet denk nie dat de genezing, die zij gekrij het, te danke was aan die aanraking van die kleed, o nee, zeg hij, dan zou ons

wees nes in vroeger tijd, toe die Roomse somtijds een kleed voorbrag, zoos hulle zeg Jezus zijn kleed, om gezond te worde, maar Meneer Bamberg zeg in zijn preek ons moet aan zoo iets nie gloo nie, het was die ware opregte vrijmoedige gloof van die vrou wat haar gezond gemaak het en daarom was zij ook nie beschaamd, maskie was daar banje menschen rondom Jezus, om te zeh dat zij het was die hem had aangeraak. Meneer Bamberg het toe verder mooi gepreek en ons vermaan tog een vast geloof te hebbe en nie bang te wees om ons geloof te laat zien. Zie jij nou, Neef Samuel, ons ou predekant kan ons daarom wat goeds vertel en nou moet je nie langer met hom spot nie, ook nie met de kerk nie, anders kom ik nooit meer bij jou aan nie als ik naar mijn schoonzoon rij.

Het is ook niks nie goed van jou om zoo banjang te praat van die grog wat die mense drink. Hulle sal denk aan die Kaapstad dat die mensen op Fraserburg erge dopstekers is, en ik het tog nooit een fatsoenlijke kerel hier dronk gezien nie. Ook praat jij te veel van andere dingen op die dorp. Jij weet, Samuel, ons mensen kan malkander noodig het een dag, en as zulle nou uitvind dat jij het is wat dar alles oor hulle schrijf, dan zel hulle jou nie help nie. Mister Smit word daarom nie kwaad nie; hij lach lekker oor jou geskrijf, en zeh hij hoop nog banje brieven van jou te lees.

Ik mot ook ver jou seh dat het lijk of die dorpsmensen al te goed onder makaar is; maar as jij zoo aanhou als laaste keer, dan kan jij hulle ontevrede maak. Jij moet nie skrij nie wat in private geselskap gebeur, dit is nie fatsoenlijk nie; en beste Samuel, jij weet mos as nou die dorpsmense ook van jou private zake wou schrijve, dan zou daar een heele spul voor den dag kom. Maar ik gloo, die dorpskerrels het genog te doen met hulle eige zake om van zulke bog van brieve veul werk te maak.

Nou, Samuel, zal ik eindig. Groet jou vrouw.—Jou liefhebbende neef,

KLAAS MANEL.

Den Heer Samuel Zwaartman,
Kromhoorings Draai.

Hierdie brief moet gelees word na aanleiding van Zwaartman se vyfde epistel waarop dit reageer.

Het Volksblad,
10 Julie 1873.

Jakhalsdraai, langs Plankvontijn,
Junij 30ste, 1873.

Aan neef Samuel Zwaartman,
Kromhorengsdraai, distrek Frijzertsberg.

Waarde en zeer lieve Neef,—Ik was regte blij om jou brief te lees van die 26ste Mij 1873. Ik ziet dat jij ook van jou neef Jan Zwaartman gehoor het, en van die Kerrikos hou, en van die schotz ladij en zoo al voort. Dit spijt mij reg, mij lieve neef, om in jou brief te zien lat die water zoo vinnag in julle dorp geloop het met die laatste reën; maar ik is regte blij om te hoor, lat mij klein neef Hotson toch nie moet die water weggedrijve het nie, wat makkelijk kon gebeur het, want die kereltje is mar net drie en in half duim lank. Ik is regte blij om te hoor lat neef Hemmie toch zoo goet was om hem in zijn huis te neem, eer lat die water hom kon beet krij. Julle dokter moet tog een vlukse kerel wees, om zoo te zorge lat die nattigheid bij julle nie na binne toe slaan nie, door ver julle kerels die aant een vlukse natmaker van binne in te jaa. Ik gloo dis daarom dat die elektrise gees bij julle zoo vluks gewerk het, dat julle zoo veul korasie gehat het, om ander mense te loop help. Mij lieve neef, ik wil ver jou zeh lat ik regte verwonder is om te hoor lat jij neef Fanie zijn dam een kleine zee noem. Kerel, is dit dan nou en ding om zoo veul van te praat? Dit is wat ik noem nog nie eens en dam nie, maskie het hulle ver hom mot bier gedoop. Als dit nog enigsins en dam was, en zijn naam, “die prach van Nieuweveld” werd is, dan zou hij toch ver die bietji water beter geblij staan het; en dan was dit nie noodig gewees nie, om hom onder die hande van winkeliers, wolwasters en seels te lat val nie. Hij is zoo ver goet gemaak; mar ik moet ver jou seh, vereers het die dammaker neef Fanie zijn ooë vol sant geschop, toe kijk hij die klippers ver gront an, want die dammaker was mar en ou flouster. Jij het misschien nog nooit en dam lat maak nie, daarom het jij daar nog niet veul ondervinding van nie; maar as jij zelf wil gaan kijk, dan zal jij zien, dat die dag toe neef Fanie die waterpas geneem het, hij en bril moet op gehat heh. Nou is hij nie gewoon om mot een bril te kijk nie, toe kijk hij die punt van zijn neus raak, en die bederve toe die waterpas, en toe kom die uitloop drie foet hooër as die midde van die dam. Maar nou wil ik vir jou zeh, jij ken toch ver neef Zarel, wat op

Waterval woon, want jij het mos van hom ook geskryve. Hij het mos ook een dam en ik het dit laas gezien. Die dam het zeker tien voet meer water gehat in die hoogte as neef Fanie zijn, en toch het hij geblystaan, en neef Dirkie blij nog regte gerust onderkant die dam woon. Dit mot gloo wees, omdat daar nie zoo banja elektricitijt in die water was nie lat hij kon gate deur die wal druk, of anders is dit om lat die dam nie mot bier gedoop is nie, want dit weet jij tog zelf lat bier vol elektricitijt is. Ik het neef Zarel zijn dam van voor en van achter bekijk, mar ik kan ver jou zeh, jong lat dit en stuk werk is zoos ik nog nooit gezien het nie. Hij liken net zoos en berg van pure klippers, en jij weet tog zelf lat die elektrisitijt van water tog banja sterk moet wees as hij zoo'n klipberg wil omruk; daarom het ik goeije verwachting van die dam van neef Zarel, want zoo ver as ik dit gezien het is hij reg goet gemaak, en zijn uitloop is nie drie voet hoer as die middel van die dam nie.

Nou, neef, ik ziet ook lat julle zoo regte pelzier'g gewees het op ons ou nooi¹⁾ zijn verjaardag. Ik ziet die man wat hulle zeh Kween¹⁾ mot mar een flukse kerel wees, lat hij ver julle zoo'n skijfskieterij opgerig het, zoos ik in jou brief zien. Mar neef, die kereltje van drie en en half duim, ik kan hom nie vergeet nie lat hij zoo net geskiet het tussen julle groot kerels, want ik ziet hij het mos vier prijse gekrij: Hulle kan net seh wat hulle wil, mar hij is tog darom en vlukse klein kerel. Nou, neef Samuel, ik ziet julle het mos ook en nieuwe winkelier gekrij, mar jong, waarom het die ander winkeliers dan zoo geprotesteer teen die nieuwe kerel. Ik weet nie braa wat dit is die protesteer nie. Dit gaat vir mij amper zoos prosedeer. Hulle wil tog nie koertzake maak nie. Dan zou ik raai om maar eers ver die oom agent te gaan vraa wat hulle moet maak. Ik gloo dis net maar jaloersgeid, want daar zal nou bietje verbij gaan wat hulle eers gohat het, om die mense ze vel oor hulle oore te trek, zoo ik altijt gehoor het. En die boere is nie meer zoo dom nie; hulle kan ok al bietje Engels verstaan. Ik zal regte blij wees om te hoor dat die nieuwe winkelier die boere en beter kans zal gee. Nou mij lieve neef Samuel mot ik eindig mot die pen, enz.

Jou Neef,

ADONES ZWAARTMAN.

1) Ou Nooi en Kween: vir Koningin (Queen) Victoria.

Jakhalsdraai, Augustus 28ste 1873.

Aan die drukker van die *Volkblat*
wat in die Kaap blij.

Meneer,—Nou lat ek gezeen het, lat jij zoo goet gewees het, om mij laaste brief in jou kourant te druk, zoo neem ik dan nou weer die vrijheid om ver jou die brief te skryfje.

Dit lijkjen ver mij, of Neef Samuel nie ver mij wil antwoord stuur nie, miskien is hij kwaat om lat ik ver Neef Fanie zoo die ronde waarheid gezeg het, of mischien het hij vergeet. Maar dit kan ik ver jou seh, Meneer, lat die brief Neef Fanie zijn bloed wonderlik lat kook het, en net mar oor lat ik gezeh het, lat hij en bril opgehat het toen hij die waterpas van die dam geneem het; dit is nou alles verniet, want die ou spreekwoord seh “die die schoene pas, trek die riempies vas.”

Meneer, in die *Volksblat* van die 7de Augustus ziet ik, lat eene meneer Jan Lang, een krab uitgegrave het op die diepte van 4 voet en dit in die klipharde grond, waar geen lucht kan in kom nie. Dit is banja wonderlijk ver een man zoos ik is, wat nooit geologie geleer het nie, om dit te verstaan; maar ik gloo dit zeker, want mischien het die krab nie azem noodig zoos en ander dier nie. Mar Meneer, dit is nou wonderlijk, mar wat zeh jij darvan, hier op Nieuweveld is een krab wat volgens mijn gedagte nie minder zil wëe nie as 140 lbs. nou wil ik ver jou vertel hoe die krab gevonde is.

Hier op Nieuweveld is en plaas, met die naam van Langfontijn alias Oneenigedal. Daar woon een man, met die naam van Oom Tommie. Hij is al en beetje oud, mar daarom nog een jolly ou baas, vernamelijk ver en man, wat hij ziet wat een goeije inborst bezit. Nou, om tot die punt terug te kom van die krab, die Oom Tommy het een dam in die rivier wat voor zijn huis verbij loop, en onderkant die dam het hij een land met en klipmuur lat toe maak. Die dam het een soort van en proces oorgekom; toe was oom Tommy verplig om en poort in die dam te lat breek. Nou lat die zaaitijd angekom is het oom Tommy die water lat opdam, om die land mot die water nat te lij, en die aant voor lat hij zal begind om water te lij, toe lat hij dit bij ongeluk hoor, en wat was die gevolg darvan. Die-

UITGAWES VAN DIE PATRIOTVERENIGING.

1. G. S. Nienaber: **Klaas Waarzegger se Zamenspraak en Brieve uit 1861.** 1940.
2. P. J. Nienaber: **C. P. Hoogenhout se Geskiedenis van Josef en Catharina, die dogter van die Advokaat.** 1940.
3. Abel Coetzee: **Die Verhaalskat van Ons, Klyntji (1896-1906).** 1940.
4. P. J. Nienaber: **Gedigte van C. P. Hoogenhout.** 1941.
5. F. C. L. Bosman: **Di Bedriegers, Magrita Prinslo en ander Afrikaanse dramas en Samesprake tot 1900.** 1942.
6. G. S. Nienaber: **Afrikaans tot 1860.** 1942.
7. P. J. Nienaber: **M. H. Nesor se novelles, verhale en gedigte.** 1942.
8. S. C. Hattingh en S. C. Rautenbach: **Die Eerste Tydperk in die lig van die Volkskunde.** 1942.
9. G. S. Nienaber: **Die Afrikaanse geskrifte van Samuel Zwaartman.** 1942.

IN VOORBEREIDING.

10. P. J. Nienaber: **Die eerste Afrikaanse preke van Oom Willem en Cefas.**
11. G. S. Nienaber: **Boustowwe oor die ontstaansgeskiedenis van die G.R.A.**
12. F. C. L. Bosman en J. L. M. Franken: **De Nieuwe Ridderorde van Boniface.**

Die nommer van hierdie boek

is:..... **152** *.....*

